

Regeringers økonomiske retorik, følelser & forbrugeradfærd:

Effekter af regeringens retorik om økonomien f
or danskernes optimisme og privatforbrug

Asbjørn Sonne Nørgaard
Robert Klemmensen
& Helle Mølgaard Svendsen

En forskningsrapport udarbejdet til KRAKA
3. september 2014

Regeringers økonomiske politik påvirker i mangt og meget borgernes økonomiske dispositioner: lavere skatter, øgede offentlige investeringer, adgangen til tilskud og fradrag etc. påvirker på forskellig vis forbrugernes dispositioner. Det er også meningen.

Forbrugeres dispositioner er ikke alene påvirket af deres egen økonomiske situation her og nu, men i høj grad også af deres forventninger til fremtiden: Hvad er sandsynligheden for, at jeg bliver arbejdsløs? Bliver der i de nærmeste år så megen smalhans, at min virksomheds salg går ned? Hvad sker der med renten? Kan jeg sælge mit hus? Og til hvilken pris?

Når forbrugere danner forventninger til fremtiden, tager de naturligvis bestik af deres egen økonomiske situation. Alt andet ville være mærkeligt. Men de tager også bestik af venner og bekendtes situation, og de får information, som påvirker deres forventningsdannelse og forbrugsønsker. Mange aktører udtaler sig om et lands økonomiske situation og fremtid: bankøkonomer, tænketanke og andre eksperter udtaler sig i en lind strøm.

Regeringer har et ansvar for den samlede samfundsøkonomi og udtaler sig ofte om rigets økonomiske tilstand og udsigterne for fremtiden: Opsvinget har bidt sig fast, vi er på vej ud af krisen, arbejdsløsheden er stigende, Danmarks produktivitet er for lav, eksporten er vigende etc. Udtalelser som disse bruges ofte i forbindelse med introduktionen af politiske tiltag, som netop skal adressere det problem, man fremhæver. I et demokrati ledsages handling altid af ord; ord der begrundes, legitimeres og forklarer, hvorfor en regering gør, som den gør.

Men en regering forsøger også at påvirke forbrugernes forventninger og adfærd med sin retorik og vurderinger, dvs. gennem italesættelser af, hvordan det går med økonomien. Skøn for væksten, beskæftigelsen, eksporten og andre udvalgte 'fakta' bliver brugt til at skabe et billede af, hvordan det går med økonomien. Også denne slags udtalelser kan muligvis have en effekt på forbrugernes adfærd. Regeringer kan forsøge at 'tale økonomien op' – eller 'ned' for den sags skyld.

Spørgsmålet er, om en regerings retorik, udtalelser og vurderinger har betydning for forbrugernes forventninger, optimisme og forbrug? Har italesættelsen af landets økonomiske tilstand en selvstændig effekt uafhængigt af de politiske tiltag og den førte økonomiske politik?

Retorik har i første omgang ikke reale effekter på forbrugernes situation: Forbrugernes disponible indkomst og forbrugsmuligheder påvirkes ikke direkte, når en finansminister hævder, at Danmark har 'kurs direkte mod afgrunden', eller når en statsminister udtaler, at 'det går ufatteligt godt'. En rationel forbruger kan derfor med god ret hævde, at ord og bragesnak ikke gør hverken fra eller til. Men udtalelserne kan muligvis påvirke stemningen blandt forbrugerne og derigennem deres forventninger og adfærd. Det kan jo også være, at regeringens retorik og vurderinger er en strømpil for, hvilke initiativer den overvejer eller planlægger. Usikkerhed og nervøsitet for, hvad fremtiden bringer, er ikke noget der tilskynder øget privat forbrug. Sorgløshed og entusiasme er omvendt følelser, som kan øge forbrugertilliden og -tilbøjeligheden.

Vi kan derfor ikke forvente, at en regerings økonomiske retorik påvirker forbrugslysten ens for alle. Men vi kan forvente, at forbrugernes følelser og forventninger generelt set bliver påvirket, og at der er en klar sammenhæng mellem forbrugernes følelser og oplevelse af egen

økonomiske situation og deres forbrugslyst. Forskningen i forbrugsadfærd har vist, at optimisme, entusiasme og begejstring øger forbrugslysten, mens pessimisme, usikkerhed og nervøsitet reducerer forbrugslysten.

Denne rapport har til formål at undersøge om en regerings retorik og italesættelse af økonomien har en selvstændig effekt på forbrugernes (a) privatøkonomiske optimisme, (b) forbrugsplaner, (c) lånetilbøjelighed og (d) planer om at købe fast ejendom, selv når man har taget højde for den økonomiske konjunktur og samfundsøkonomiens tilstand samt borgernes egen økonomiske situation. Vi spørger med andre ord, om der er en selvstændig effekt af regeringens økonomiske retorik. Da retorik ikke kan formodes at være blandt de vigtigste determinanter for privat forbrugeradfærd, forventer vi ikke nogen stor, direkte effekt af regeringsretorik på forbrugeradfærden.

Til gengæld forventer vi, at retorikken påvirker forbrugernes følelser og forventninger til fremtiden, og at disse følelser har en klar sammenhæng med forbrugslysten. Hvis man er nervøs for og usikker på fremtiden, vil man holde tilbage på forbruget, mens man vil forbruge mere, hvis man er begejstret og optimistisk.

Spørgsmålet er relevant i lyset af de senere års debat om, hvorvidt V-K regeringen i årene op til den internationale finanskriser via sin egen retorik var medansvarlige for et øget privatforbrug i en situation, hvor økonomien i forvejen buldrede derudaf med stigende lønninger, store prisstigninger på fast ejendom, stigende låntagning og stort set ingen arbejdsløshed.

Den første del af denne rapport diskuterer kort litteraturen om følelser og forbrugeradfærd, som viser, at positive og negative følelser kan have konsekvenser for forbrugernes adfærd.

Andel del af rapporten undersøger, om V-K regeringens retorik i perioden 2005-2008 var forskellig fra S-R regeringens retorik i perioden 1997-2000. Begge perioder var præget af højkonjunktur, vækst og faldende arbejdsløshed, om end arbejdsløsheden ikke var helt så lav i perioden 1997-2000 som i 2005-2008. Denne del af rapporten skal altså afdække om V-K regeringens retorik var mere positiv og potentielt bidrog mere til "at hælde benzin på bålet", som det er blevet kaldt.

Tredje del af rapporten undersøger om en regerings økonomiske retorik rent faktisk påvirker forbrugslysten. En sådan analyse kan ikke laves baglæns og hypotetisk: danskerne lever i dag i en anden konjunktur og alt andet lige under en større økonomisk usikkerhed i kølvandet på den internationale finanskriser end i 2005-2008: huspriserne er – generelt set – ikke voldsomt stigende, arbejdsløsheden er højere, og det økonomiske og finanspolitiske råderum mindre. Man kan altså ikke spørge danskerne, om de – hvis økonomien buldrede derudaf – ville købe fast ejendom, låne og investere i varige forbrugsgoder. Det giver ikke mening, og forbrugerne kan ikke se bort fra den økonomiske virkelighed, de er en del af.

Hvad vi kan gøre, er at undersøge, om regeringens retorik *under den givne konjunktur* har betydning for forbrugslysten. Heraf følger, at hvis regeringens retorik under den nuværende økonomiske situation har en effekt, så er det overvejende sandsynligt, at den også vil have det under andre konjunkturer. Man vil så efterfølgende kunne hævde, at hvis V-K regeringens

retorik var mere positiv end S-R regeringens under sammenlignelige højkonjunkturer, så bidrog retorikken til forbrugslysten og det øgede private forbrug.

Denne anden del af rapporten undersøges ved hjælp af et survey-eksperiment, hvor tilfældige udsnit af danskere læser en artikel, hvor regeringen enten udtaler sig entydigt positiv eller entydigt negativ om den danske økonomi. Vi undersøger derefter på en række indikatorer, om danskernes forbrugslyst påvirkes af retorikken. Derpå undersøger vi, om retorikken påvirker folks positive og negative følelser omkring deres egen privatøkonomiske situation, og om disse følelser er associeret med større eller mindre forbrugslyst. Spørgsmålet er altså, om man kan tale økonomien op eller ned. Undersøgelsen blev gennemført af Gallup i juni 2014 og bygger på svar fra 1453 tilfældigt udvalgte danskere.

1. Politisk kommunikation, følelser og forbrugeradfærd

Fra kommunikationsforskningen ved vi, at opfattelsen og modtagelsen af budskaber både kan være en funktion af budskabets indhold og form og afsenderens troværdighed (Chong & Druckman 2007a; De Vreese 2005)¹. Da vi i dette studie både holder afsenderen (regeringen) og formen (lige store artikler, samme format og virkemidler) konstant kan en eventuel effekt af regeringens økonomiske retorik alene skyldes forskellen i indholdet. Det er præcis denne forskel i budskabets indhold, vi er interesseret i at måle effekten af.

Et budskabs indhold kan udformes og karakteriseres på flere måder. I denne sammenhæng er vi interesseret i *valensen* i regeringers økonomiske budskaber, det vil sige om de tegner et positivt eller et negativt billede af den økonomiske situation i landet. Når man undersøger dette ved hjælp af et survey-eksperiment, hvor nogle får en positiv og andre en negativ historie om økonomiens tilstand, kan man udforme eksperimentet meget snævert, således at de præsenterede facts er de samme, mens alene vurderingerne af disse facts varierer. Dette vil isolere effekten af de vurderende elementer. Problemet med denne tilgang er, at eksperimenterne – historierne – ikke minder om den måde, som regeringer i virkeligheden kommunikerer positive og negative økonomiske vurderinger.

Som vi vil se i det følgende afsnit, vil regeringer i virkelighedens verden altid både bruge udvalgte facts og vurderende elementer samtidigt, når de kommunikerer. De udvalgte facts bruges til at understøtte de mere skønsmæssige og politisk prægede vurderinger. Vi har i denne undersøgelse valgt at udforme de økonomiske budskaber, som regeringen ønsker at formidle, sådan de i størst muligt omfang minder om den måde, som regeringer i virkelighedens verden kommunikerer på. Dermed får vi den størst mulige eksterne validitet og relevans, mens vi til gengæld ikke kan afgøre præcist, hvilke dele i den positive og den negative økonomiske historie, der påvirker forbrugerne: Det er den samlede effekt af indholdet i de to historier, der analyseres.

En regerings kommunikation er per definition politisk. Vi ved fra forskningen, at mennesker kan modtage og opfatte politiske budskaber forskelligt, afhængigt af om de er politisk enige og sympatiserer med afsenderen af de politiske budskab (Leeper & Slothuus 2014). Vores måde at ræsonnere på kan være 'politisk motiveret', sådan at vi er mere lydhøre og responsive over for politikere, som vi er enige med. I analyserne i afsnit 3 nedenfor undersøger vi, om dette er tilfældet, idet vi sammenligner effekten af historierne med regeringen som afsender med identiske historier, hvor det er en upolitisk ekspert, der er afsender og kilde på historien. Hvis effekterne er ens uanset afsenderen, kan vi generelt set udelukke, at forbrugernes opfattelser og reaktioner er politisk motiverede.

Effekten af regeringens økonomiske retorik, sådan som den afspejles i de to historier, undersøges på to måder. Dels undersøger vi, om der er en direkte effekt på forbrugernes selvrapporterede privatøkonomiske adfærd og forbrugsplaner. Da retorik, som nævnt ovenfor ikke kan formodes at være blandt de vigtigste determinanter for privat forbrugeradfærd, forventer vi ikke nogen stor, direkte og generel effekt af regeringsretorik på forbrugeradfærd.

¹ Opfattelsen og modtagelsen af kommunikation er naturligvis også betinget af individuelle psykologiske forskelle blandt modtagerne. Interessen her er dog i generelle, aggregerede effekter.

² I forskningen tales der også om andre positive følelser end glæde og entusiasme eksempelvis tilfredshed og

Til gengæld forventer vi, at stemningen og følelserne blandt nogle forbrugere vil blive påvirket, og at denne variation i følelser dernæst har betydning for forbrugernes adfærd og forventninger.

Forskningen i betydningen af følelser for forbrugeradfærd har dels fokuseret på effekten af reklamer og markedsføring på følelser og dels på følelsers effekt på forbrugeradfærd og – holdninger (Gardner 1985; Hirschman og Stern 1999); en regerings økonomiske retorik kan i denne sammenhæng ses som markedsføringen af et budskab.

Forskningen skelner i første omgang mellem betydningen af positive og negative følelser eller stemninger for forbrugeradfærd. Man inducerer typisk følelser ved hjælp af eksperimentelle stimuli i randomiserede forsøg og undersøger, hvilke effekter følelserne har. Vi ved eksempelvis, at mennesker der får positive nyheder eller positiv feed-back oplever mere positive følelser og vurderer andre mennesker mere positivt, end mennesker der får dårlige nyheder (Veitch & Griffitt 1976). Men generelt induceres følelser ved hjælp af forskellige stimuli, der bringer forsøgspersonerne i en bestemt stemning.

Mennesker, der oplever positive følelser såsom glæde og begejstring, belønner sig selv mere end mennesker, der er bedrøvede og har negative følelser, men mennesker, der oplever positive følelser, er også mere gavmilde overfor andre (Gardner 1985). Positive, opstemte følelser påvirker også forventningerne til fremtiden og ledsages af såvel 'impulskøb' som afsøgningen af nye, spændende forbrugsmuligheder (Kahn & Isen 1993).² Forskningen peger også på at entusiasme og opstemt glæde giver mennesker en større følelse af sikkerhed og en oplevelse af at have 'kontrol over situationen', og at det får positivt, opstemte mennesker til at træffe hurtige beslutninger baseret på få informationer og simple 'heuristikker' (Hirschman & Stern 1999; Mogliner, Aaker & Kamvar 2012; Tiedens & Linton 2001).

Negative følelser er lidt mere sammensatte end positive følelser, og deres effekter er også mere differentierede. Forskningen sondrer blandt andet mellem det at være vred og at være angst/ængstelig. Vrede er normalt rettet mod noget eller nogen, mens ængstelighed mere er en følelse knyttet til en situation, som man ikke har kontrol over (Han, Lerner & Keltner 2007; Gambetti & Giusberti 2012). Vrede ledsages derfor ofte af hurtig handling og en lav vurdering af risici, mens ængstelighed ledsages af usikkerhed, et ønske om at reducere denne usikkerhed og en høj grad af risiko aversion (Lerner & Keltner 2001; Lazarus 1991). Har man oplevet noget, der gør en ængstelig og bange, har man et øget tilbøjelighed til at se risici og negative begivenheder i sine omgivelser (Johnson & Tversky 1983).

Når vi som her fokuserer på den mulige effekt af en regerings pessimistiske vurdering af økonomien, er den mest relevante negative følelse ængstelighed og frygt for fremtiden. Når vi i analyserne nedenfor taler om negative følelser, er det ængstelighed (angst, frygt, fortvivlelse), vi taler om.

² I forskningen tales der også om andre positive følelser end glæde og entusiasme eksempelvis tilfredshed og stolthed, som er mere afdæmpede følelser, se fx Mogliner et al. 2012. Hovedinteressen i forskningen om forbrugeradfærd samler sig dog om betydningen af glæde/entusiasme/optimisme/opstemthed.

Ængstelige individer foretager forsigtige, sikre og konservative investeringer (Gambetti & Giusberti 2012). Eksperimenter, hvor følelsen af ængstelighed er induceret, viser at ængstelige individer træffer mere forsigtige økonomiske beslutninger og foretrækker lavt afkast med større sikkerhed fremfor stort afkast med større usikkerhed (Raghunathan & Pham 1999). Der er også forskning, der viser, at ængstelighed fører til større tænkksomhed og mere velovervejede beslutninger (Tiedens & Linton 2001; Han, Lerner & Keltner 2007), men måske samtidigt en større følsomhed over for trusler og negativ information (Hartly & Phelps 2012).

Følelser spiller sandsynligvis ikke den samme rolle for alle former for forbrug. I forskningen tales der om, at følelserne skal være relevante for den type forbrug, der påtænkes (Pham 1998). Hvis eksempelvis en forbruger påtænker at købe et produkt af rent instrumentelle grunde, men ikke får nogen 'intrinsisk' fornøjelse af forbruget (fx olie til bilen, inden man tager på ferie), er det ikke sandsynligt at følelser vil gøre hverken fra eller til i forhold til efterspørgslen af produktet. Betydningen af følelser kan også variere alt afhængig af, hvordan man som forbruger normalt processer information – nogle er simpelthen mere emotionelle, når de træffer beslutninger. Nyere eksperimentel forskning har også vist, at følelser er mere afgørende for forbrug, når forbrugeren har et lille engagement og en lille opmærksomhed rettet mod forbruget (Geuens, De Pelsmacjer & Fasseur 2011). Følelser og stemninger betyder mere, når man vælger, hvilken drink man vil have eller farve og design på en ny sofa, end når man køber et hus eller omprioriterer sine lån.

Vi vil forsøge at indfange disse mulige forskelle i betydningen af følelser for forbrugeradfærd ved at spørge til en række forskellige forbrugsbeslutninger, rangerende fra større almindelige forbrugsgoder til lånoptagning og køb af fast ejendom. Vi forventer alt andet lige en større effekt af følelser på generelle forbrugsgoder (såsom ferier, møbler og lignende) end på beslutninger om at investere i fast ejendom.

Når man studerer effekten af følelser på forbrug, melder et vigtigt spørgsmål sig: Hvor længe kan en følelse eller stemning tænkes at have en effekt? Generelt har opfattelsen været, at følelser og stemninger kun har betydning i et kort tidsrum (Gardner 1985; Hirschman og Stern 1999), men nyere forskning peger på, at 'implicit emotional bias' i økonomiske beslutninger kan have en effekt i nogen tid efter, at den er blevet induceret (Stocco & Fum 2008). Effekten af positiv eller negativ kommunikation er selvfølgelig større, jo stærkere og mere vedvarende kommunikationen pågår. Den er også mere effektiv, hvis den er entydig og ikke bliver modsagt af stærke konkurrerende budskaber (Chong & Druckman 2007b).

Dette studie bygger på survey eksperimenter, hvor vi giver nogle en positiv økonomisk historie og andre en negativ, hvorefter vi analyserer respondenternes forventede forbrugsadfærd og følelsesmæssige reaktioner samt sammenhængen mellem følelser og forbrugsadfærd. Det er altså tale om deres umiddelbare reaktioner. Vi kan derfor ikke på grundlag af dette studie sige noget om, hvor længe effekterne vil vare ved. Men på baggrund af eksisterende forskning kan vi antage, at effekten er mere vedvarende jo oftere og jo mere entydig kommunikationen er, og jo længere tid den pågår.

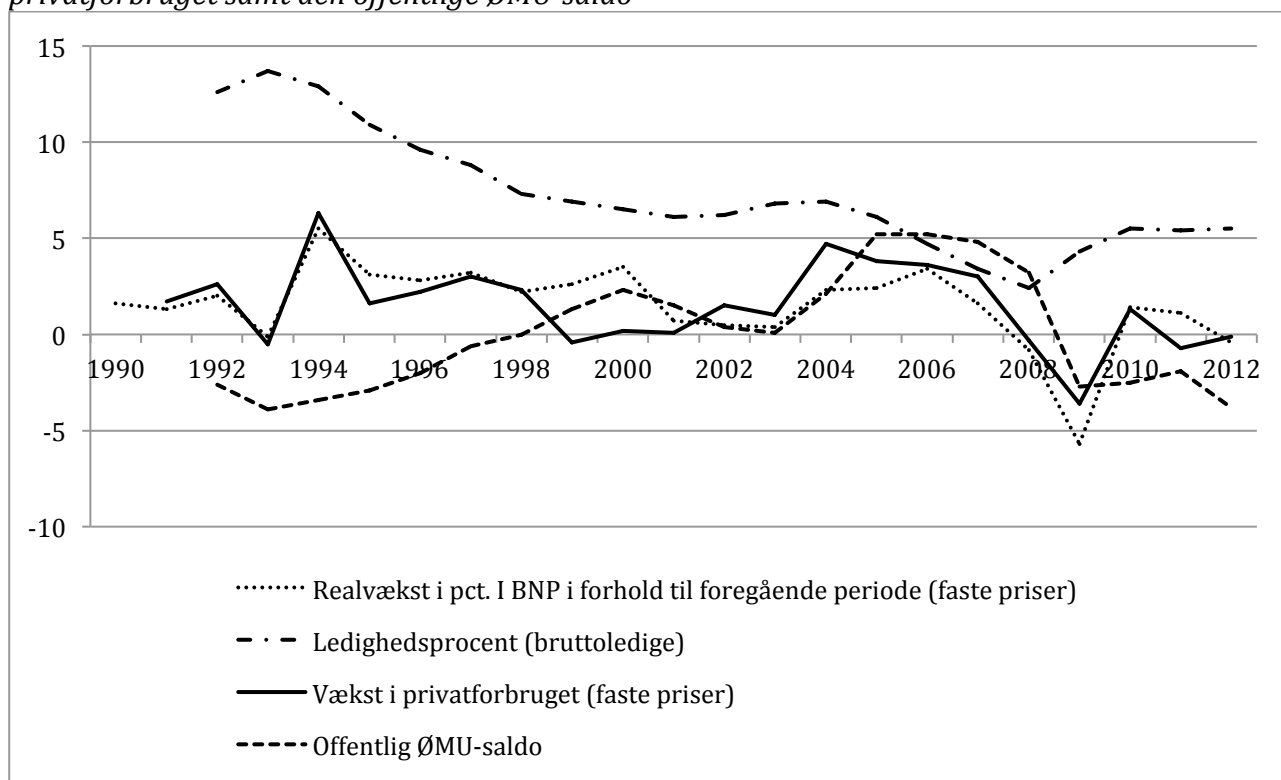
Et lille metodisk proviso er på sin plads. Da vi benytter os af randomiserede eksperimenter, kan vi med stor sikkerhed afgøre om henholdsvis positiv/optimistisk og negativ/pessimistisk

regeringsretorik om økonomien har en *direkte* kausal effekt på forbrugeradfærd og på følelser. Når vi dernæst analyserer sammenhængen mellem følelser og forbrugeradfærd og hævder, at følelser – som er under indflydelse af regeringens økonomiske retorik – *påvirker* forbrugsadfærden, baserer vi kausalitetspåstanden på de eksisterende studier, som er diskuteret i dette afsnit, og som har godtgjort, at følelser også i kausal forstand påvirker forbrugeradfærd. Denne del af analysen bygger på cross-sectional data, hvor variationen i følelser kun delvist er induceret af nyhedshistorierne.

2. Økonomiske vurderinger og retorik: V-K regeringen, 2005-2008 vs. S-R regeringen 1997-2000

Perioderne 1997-2000 samt 2005-2008 er valgt, fordi vi ønsker at analysere skiftende regerings økonomiske retorik under to sammenlignelige højkonjunkturer. Figur 1 viser udviklingen i udvalgte økonomiske indikatorer for perioden 1990-2012.

Figur 1. Samfundsøkonomiske indikatorer, 1990-2012: Vækst i BNP, ledigheden i procent, vækst i privatforbruget samt den offentlige ØMU-saldo

Kilde: Det Økonomiske Råd samt Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk

Arbejdsløsheden er meget høj, da Nyrup-regeringen tiltrådte i 1993, men falder markant fra 1994 og de følgende år. I 1998 er ledigheden nede på omkring syv procent, uden at der er tegn på voldsom inflation; noget man få år tidligere havde troet var umuligt. Ledigheden fortsætter med at falde frem til 2001. De første år af opsvinget er båret af både øgede offentlige udgifter og et stigende privatforbrug, delvist tilskyndet af den ny erhvervede adgang til at konvertere højt forrentede realkreditlån. Den offentlige saldo forbedres i både 1996 og 1997 og går i nul i 1998, hvorefter der er stabile overskud på de offentlige finanser i resten af S-R regeringens levetid. Væksten er meget høj i 1994 og forbliver stabilt høj med vækstrater på mellem 2,5 og 3,5 procent (bortset fra 1998, hvor væksten er 2,2 procent) frem til og med år 2000, hvorefter væksten aftager. Fra og med 1997 er der ingen tvivl om, at Danmark er inde i en stabil højkonjunktur, hvor de offentlige finanser er under kontrol. Opbremsningen i privatforbruget skyldes delvis reduktionen i rentefradraget ifm. Pinsepakken i foråret 1998.

Væksten er aftaget i 2001, og der er en svag stigning i ledigheden, da V-K regeringen kommer til magten. Fra 2004 kommer der gang i væksten igen, og det private forbrug stiger med 4,7 procent, delvist tilskyndet af den ny erhvervede adgang til at optage afdragsfrie realkreditlån. I

de følgende år er væksten i det private forbrug stabilt på tre procent eller mere. I 2005 begynder ledigheden også at falde. Beskæftigelsen stiger markant i de kommende år, og ledigheden er rekord lav med 2,4 procent i 2008. Samtidigt udgør overskuddet på de offentlige finanser i årene 2005-2007 ca. fem procent af BNP. Med en faldende ledighed og en solid vækst på 2,4 procent er der i 2005 ikke længere tvivl om, at Danmark igen er inde i en højkonjunktur. Højkonjunktoren ender som bekendt brat med finanskrisen i september 2008.

De to perioder 1997-2000 og 2005-2008 er sammenlignelige, men selvfølgelig ikke identiske, eksempelvis er ledigheden i 1990'erne ingensinde under seks procent. Det er samtidigt perioder, hvor der afholdes valg, i henholdsvis foråret 1998 og efteråret 2007, og i begge tilfælde vinder den siddende regering valget. Der er således tale om velvalgte perioder, når man vil sammenligne S-R regeringens og V-K regeringens økonomiske retorik under sammenlignelige højkonjunkturer.

Regeringers økonomiske retorik og vurderinger – hvad skal sammenlignes?

Hvordan skal man analysere en regerings retorik om, hvordan det går med økonomien, og hvordan fremtiden tegner? Meget – det meste – af den politiske kommunikation, som når frem til borgerne/forbrugerne er ikke alene medieret, men også *medialiseret* (De Vreese 2005). Det vil sige, at medierne har bearbejdet kommunikationen og regeringens budskaber journalistisk, og måske endda også målrettet den journalistiske kommunikation til mediets kunder og brugere. Hvis vi analyserede regeringens retorik på grundlag af avisartikler og lignende, ville vi derfor få et udtryk for regeringens budskaber, sådan som medierne har formidlet dem. Det vil ikke være et gyldigt udtryk for regeringens egne budskaber.

Det bedst mulige udtryk for, hvilke budskaber og hvilken kommunikation regeringen ønsker at formidle, får vi, når ingen andre end regeringen selv kan redigere/klippe/censurere budskaberne. Debatterne om de årlige finanslove i Folketinget er et forum, hvor finansministeren og partiernes ordførere stort set uensureret gives tid og mulighed for at tegne et generelt billede af den økonomiske situation, og af hvilke økonomiske initiativer, der må tages for at være rustet til fremtiden. Desuden er finanslove og finanslovsdebatter årligt tilbagevendende, og alle regeringer er nødt til at tage dem: Finansministeren skal som repræsentant for regeringen sætte ord på rigets økonomiske tilstand, blandt andet også fordi han skal legitimere, at regeringens finanslov er udtryk for den rigtige økonomiske politik, og at regeringen har taget alle nødvendige initiativer og udvist rettidig omhu. Vi får dermed et ensartet og sammenligneligt tekstmateriale på tværs af regeringer.

Ud over finansministeren selv er det ofte ordføreren for finansministerens parti, der forklarer og begrundet regeringen politik og sætter ord på den økonomiske situation. Ordførerens tale og indlæg er nøje afstemt med ministeriet og ministeren. Vi undersøger således både de taler og indlæg, som finansministeren og ordføreren for finansministerpartiet har under første og tredje behandlingen af finansloven³. Begge ses som repræsentanter for regeringen, og begge tegner på vegne af regeringen det billede af økonomien, som regeringen ønsker at formidle.

Vi antager, at regeringens retorik og budskaber i forbindelse med finanslovsdebatterne er et rimeligt og dækkende udtryk for regeringens økonomiske vurderinger. Vurderingerne kan

³ Debatten under andenbehandlingen er meget begrænset eller ikke-eksisterende ved de fleste finanslovsforhandlinger.

selvfølgelig justeres noget over et år, men hvis de bliver justeret, må man forvente, at det afspejles i retorikken i forbindelse med den næstkommende finanslov.

Spørgsmålet melder sig dernæst, hvilke tekststykker og vurderinger det er relevant at inddrage fra finansministerens og ordførerens indlæg i debatten, når man skal have et dækkende udtryk for regeringens vurdering af rigets økonomiske situation og fremtidsudsigter. Vi er *ikke* interesseret i argumenter for små og større omprioriteringer og politiske prioriteringer af nye indsats: 200 millioner kr. mere eller mindre til ældrepleje, flere eller færre midler til sundhedsforebyggelse, afgiftsomlægninger og lignende er ikke relevante udtryk for regeringens samlede vurdering af samfundsøkonomien eller for, om der generelt er behov for en finanspolitisk lempelse eller en stramning.

Vi er interesseret i regeringens *vurderinger af økonomien* og i den forbindelse, om der er behov for lempelser eller stramninger af finanspolitikken, det vil sige *økonomiens efterspørgselsside*, og/eller behov for strukturpolitiske tiltag rettet mod at øge beskæftigelsen og *økonomiens udbudsside*⁴. Da vores analyse af regeringens retorik vedrører to perioder, hvor der er højkonjunktur, vækst og lav arbejdsløshed, er det rimeligt at inddrage regeringens vurdering af behovet for tiltag på såvel udbuds- som efterspørgselssiden. Analysen af regeringens økonomiske retorik fokuserer på retorik og vurderinger vedrørende:

- den samlede samfundsøkonomi, såsom vækst, beskæftigelse, betalingsbalance, offentlige finanser, etc.
- behovet for finanspolitiske stramninger/lempelser, såsom øgede/mindre offentlige investeringer, højere/lavere skatter for virksomheder og borgere etc.
- behovet for tiltag rettet mod økonomiens udbudsside, såsom de private investeringer, arbejdsudbuddet, og lignende.

Appendiks 1 viser den tekst, som danner grundlag for analysen og konklusionerne, og som vi gengiver i udpluk nedenfor. I øvrigt kan de fulde debatter findes på ft.dk.

2.1. S-R regeringens økonomiske vurderinger og retorik, 1997-2000

FL-1998

I 1997 er det tydeligt, at Danmark er inde i en vækstperiode med faldende arbejdsløshed. Regeringen tager gerne ansvar og ære for den positive udvikling, mens oppositionen hævder, at udviklingen mestendels skyldes positive internationale konjunkturer. Oppositionen problematiserer desuden udviklingen i de offentlige udgifter og fremhæver, at der fortsat er underskud på statens finanser: "lige så hurtigt som pengene er fosset ind i statskassen, lige så hurtigt er de fosset ud igen" (Thor Pedersen, V, FT 23. oktober 1997). Regeringen tegner i sin retorik et andet, mere positivt billede (Finansordfører Pia Gjellerup (S), 23. Oktober 1997):

Men i årene siden og med de forventninger, vi har til 1998, og som vi klart kan se i horisonten, bliver der generobret langt mere end det, der blev tabt, og det med en vægt, så der kommer dobbelt så mange

⁴ Pengepolitikken, som også påvirker den samlede økonomiske aktivitet, er i princippet også interessant som et konjunkturpolitisk instrument, men da alle danske regeringer siden 1982 har sluttet op, om en fastkurspolitik over for først D-marken og siden Euro'en, anses pengepolitikken ikke for et konjunkturpolitisk instrument.

nye job i den private sektor som i den offentlige sektor. I alt er der i årene 1993-1998 skabt mere end 150.000 nye job.

De mange milliarder, der er kommet til siden som følge af øgede indtægter og navnlig på grund af færre udgifter, fordi vi har haft aktivitet i samfundet, betyder, at vi har kunnet skifte fra en katastrofalt dårlig offentlig økonomi til en offentlig økonomi i en god gænge.

Det offentlige forbrug udgør derfor en stadig mindre del af den samlede samfundsproduktion. På nær et enkelt år - igen 1986 - skal vi 20 år tilbage for at finde en tilsvarende tilbageholdenhed i det offentlige forbrug, og også her har vi et mål, som vi i Socialdemokratiet vil sætte højt. Gælden skal fortsat nedbringes, så den gæld, vi overtog fra Venstre og De Konservative i 1993, er halveret i år 2005. Vi er allerede godt på vej, og i 1998 tager vi et rigtigt hug til. Desuden skal jeg for god ordens skyld nævne, at inflationen er behersket, renten fortsat lav og valutakursen stabil. Alt i alt et billede af en sund økonomi.

Finansminister Mogens Lykketofts (S) retorik under første behandlingen minder om ordførerens. Ved tredje behandlingen er vurderingen af, at der skal holdes igen, blevet mere fremtrædende. Den store stigning i privatforbruget de foregående år har sat betalingsbalancen under pres, hvilket blandt andet førte til vedtagelsen af en tvungen 'midlertidig pensionsopsparing' i oktober 1997. Finansministeren, 18. December 1997:

...sammen med de opstramninger af arbejdsmarkedspolitikken, der nu er fortsat, skal det borge for at vi kan få et langt bedre betalingsbalanceår næste år.

Det har været klogt - med statsministerens ord fra åbningstalen - at løfte foden en lille smule fra speederen, hvad angår det private forbrugs vækst. Og heldigvis er der nu også en lavere vækst i ejendomsprisudviklingen. Det giver også forhåbninger om stabilisering af økonomien.

... Så har der været talt om konkurrenceevnen. Vi skal passe på konkurrenceevnen og som jeg sagde før skal vi gøre det ved at sikre fleksibiliteten på arbejdsmarkedet, lette investeringerne, flytte kapacitetsgrænserne i økonomien og sammen med parterne på arbejdsmarkedet fastholde den ansvarlighed, der heldigvis har kendetegnet overenskomstaflutning de sidste mange gange.

FL-1999

Behovet for at stramme finanspolitikken, begrænse prisstigninger og privatforbrug og sikre et øget arbejdsudbud er mere fremtrædende i regeringens retorik i efteråret 1998. Forårets Pinsepakke, der reducerede skatteværdien af rentefradraget, skulle dæmpe udviklingen i huspriser og privatforbrug, og planlagte forringelser i efterlønnen samt en reduktion af dagpengeperioden fra fem til fire år skulle implementeres som en del af finanslovsaftalen med de borgerlige partier. Finansordfører Jan Petersen (S), 16. & 17. december 1998:

For Socialdemokratiet er der en klar sammenhæng i forårets skattereform, kommuneaftalerne og så det finanslovsforlig, hvis ændringer vi har til drøftelse nu. Vi er nødt til at sikre grundlaget for ny fremgang i beskæftigelsen, og det kan vi kun gøre ved at gå ned i gear, og det gør vi i 1999.

... Vi står med en sund økonomi. Vi står med et land, der går fremad stadig væk om end i lavere tempo. Vi står med en privat sektor, som har visse konkurrenceevneproblemer, som dog ikke er umulige at gå til. Vi står med en offentlig sektor, som stadig væk vil vokse om end mere beskedent end de foregående år. Men vi står også med en række regninger, der betales. Alting har sin pris. Det har det også at finansiere det her års finanslov. Der er noget, der er knap så rart for mange.

Finansminister Mogens Lykketoft har samme vurdering (18. December 1998), men er måske endnu klarere i sin vurdering af behovet for opstramninger:

...Men de allerfleste danskere er kommet i arbejde, og masser af fag og brancher og egne i landet har reelt fuld beskæftigelse. Sandheden er i virkeligheden, at beskæftigelsen er steget mere, end selv vi i vore optimistiske øjeblikke turde tro var muligt. Politikken er lykkedes over forventning. Den er lykkedes så meget, at det er vores egen succes, der nu truer os, hvis vi ikke bærer os klogt ad. For der mangler jo læger og sygeplejersker, der mangler jo pædagoger, hjemmehjælpere, ingeniører, bygningshåndværkere og metalarbejdere. Ja, snart sagt alle slags eksperter og nøglemedarbejdere i vores samfund er der ved at være mangel på, og det begrænser mere end noget andet vore muligheder for fortsat fremgang i velstand og i velfærd. Hvis vi ikke er på forkant med dét, så er det her, sammenbrændingen af økonomien kan ske gennem flaskehalse, løninflation, svækket konkurrencekraft, ny stigende arbejdsløshed og - allerværst - en ny kartoffelkur. Og det er lige præcis alt det, vi under ingen omstændigheder vil mases ud i igen ligesom i 1970'erne og 1980'erne. Derfor har vi grebet ind mod det private forbrugs stigning og mod ejendomsprisernes himmelflugt med pinsepakken i et godt samarbejde med SF og Enhedslisten.

FL-2000

Finansloven for år 2000 indeholder færre gennemgribende reformer end den forrige finanslov. Under debatten henviser regeringen i stedet hyppigt til, at de reformer, der blev vedtaget året før, er ved at vise deres effekt. Den eneste reform, der potentielt vedrører den generelle økonomiske situation, er førtidspensionsreformen, som sigter mod at øge arbejdsudbuddet. Både finansloven og regeringens retorik er præget af forsigtighed og moderat optimisme. Finansordfører Jan Petersen (S), 19. December 1999:

Men så fortæller fornuftige voksne mildt og venligt at man ikke kan få alt hvad man ønsker sig. Selvom man gerne vil give alle gaverne så koster det alt sammen penge og hvis man køber julegaver på kreditkort eller på overtræk så kommer man let til at mangle penge til mad og husleje næste måned.

... De brutale kendsgerninger er, at denne regerings økonomiske politik virker. De afgørende nøgletal i økonomien er positive, beskæftigelsen er høj, og arbejdsløsheden falder stadig om end faldet er ved at flade ud. Betalingsbalancen er på rette vej og det offentlige overskud er stort. Inflationen og lønudviklingen er i overkanten af det vi ønsker, men pinsepakken og de kommunale aftaler gør deres til at den økonomiske politik alligevel virker. Finansloven her underbygger den fastlagte kurs.

Finansminister Mogens Lykketofts (S) vurdering er stort set den samme (19. December, 1999):

Men jeg tror nu nok alligevel det har sneget sig ind i de flestes bevidsthed at pinsepakken er bedre end sit rygte, og at den jo i hvert fald har været en helt afgørende forudsætning for, at dansk økonomi befinder sig i smult vande, og at fornuftige reformer kan lade sig gøre, det er der plads til uden at det i mindste måde ryster stabiliteten i dansk økonomi.

...Pinsepakken er et andet eksempel vi skal nævne her, hvor vi i tide, ja, det var på høje tid, men i tide fik strammet op og nu ser virkningerne. Det er i øvrigt også svaret på blandt andre fru Gitte Seebergs og hr. Koefoed Svendsens bekymring for, om finanspolitikken er for slap. Nej, fordi vi traf de besværlige, de upopulære, i øjeblikket upopulære beslutninger, men langsigtet nødvendige og rigtige beslutninger med pinsepakken, så vi nu har en strammingsgrad der er passende.

...Hvorfor har vi ikke direkte sat skatterne ned? Det har vi ikke, fordi vi har arvet en alt for stor gæld og et alt for stort underskud og man kan ikke være bekendt at give den næste generation det med.

FL-2001

2001 er et valgår, men Finansloven for 2001 indeholder hverken store populære eller upopulære forslag. Berlingske Tidende kalder forslaget for en "temmelig tandløs finanslov, der lægger lidt ekstra byrder på erhvervslivet, men ikke bider efter den store brede skare af lønmodtagere i vælgerhavet i form af nye ubehagelige besparelser" (Berlingske Tidende 30. August 2000). Jyllandsposten betegner blot forslaget som et "forsigtigt udspil" (Jyllandsposten 24. August 2000). Regeringen tager dog gerne æren for, at det fortsat går godt. Diskussionen i Folketinget handler blandt andet om skatter på virksomhederne og mulighederne for at give skattelettelser. Finansordfører Jan Petersen (S), 14. December 2000:

Jeg har lært at udgifterne i en husholdning skal være mindre end indtægten, at der skal reserveres til det ukendte til det uforudsigelige og at opsparing er en god ide. Jeg har også lært at hvis du sætter dig i gæld er det en god ide at få den afdraget så hurtigt som muligt, for renter er ærgerlige penge – og sådan er det også med statens husholdning og den offentlige økonomi.... Vi betaler mindre i kroner i renter, vores offentlige gæld falder, men det frister ikke regeringen, økonomiministeren eller finansministeren i regeringen. De holder fast og de skal roses for det.

... Sandheden er at markante skattelettelser medfører en uholdbar finanspolitik. Bruger vi sparede renter til skattelettelser i stedet for gældsafvikling efterlader vi regningen i form af dårligere velfærd eller et højere skattetryk til børnene og de ældre. Så enkelt kan det gøres op. Det er dem der kommer til at betale, hvis det er nogle der for at vinde et valg har brug for et privatforbrugsfix.

Finansminister Mogens Lykketoft (S), 14. December 2000:

Det er pointen ved regeringens politik at vi har taget voks i ørene ligesom Odysseus, når sirenerne sang og ville have at vi skulle give store skattelettelser. Vi har holdt fast i ansvarligheden, vi har sikret at den fremgang, der har været på alle fronter, ikke midt i perioden blev afbrudt af ny tilbagegang og ny stigende arbejdsløshed.

... Og vi medvirker ikke til -- det forstår jeg sådan set også er Venstre synspunkt – til ufinansierede skattelettelser. Vi medvirker ikke til en overophedning af økonomien.

...Der kan ikke gives ufinansierede skattelettelser, fordi det kan få økonomien til at brænde sammen i overophedning og ny krise men også fordi det vil bryde det mønster vi nu omsider og heldigvis er inde i med at begynde at bringe den gamle gæld ned i god tid, før vi får en ændret alderssammensætning, der vil kræve større udgifter til velfærd.

2.2. V-K regeringens økonomiske vurderinger, 2005-2008

FL-2006

Efter folketingsvalget i februar 2005 formulerer V-K regeringen et nyt regeringsgrundlag *Nye mål*. På det økonomiske område vil regeringen fortsat forfølge 2010-planens målsætninger, som oprindeligt var formuleret af S-R regeringen: Den offentlige gæld skal nedbringes, beskæftigelsen skal øges, og væksten i de offentlige udgifter skal holdes på 0,5 procent om året. V-K regeringens vil samtidigt videreføre skattestoppet uændret, og har desuden en målsætning "om gradvist at sænke skatten på arbejdsindkomst". Regeringen har allerede gennemførte lettelser af skatten på ca. 10 mia. kr. i 2004. Forudsat at det økonomiske

råderum er tilvejebragt, vil regeringen sænke skatten på arbejdsindkomst yderligere. Mens oppositionen ikke er klar i sin holdning til skattestoppet, vender den sig mod det, den ser som forringelser af den offentlige service og for få offentlige investeringer i uddannelse og velfærd. Styringen af kommunernes økonomi er også et tema. Oppositionen vil øge det offentlige forbrug. Finansordfører Peter Christensen (V), 14. December 2005:

Kan man holde skattestoppet? Kan det offentlige forbrug vokse på afdæmpet vis, og kan man samtidig have overskud på de offentlige finanser? Kan man have hele tre gode ting på én gang?

Før i tiden tror jeg oppositionen ville have fnyst hånligt. De ville have sagt, det var umuligt. I så fald må oppositionen have fået en regulær overraskelse nu, for regeringen holder skattestoppet, øger det offentlige forbrug på afdæmpet vis med 0,5 pct. i 2006 og fastholder samtidig et flot overskud på de offentlige finanser på langt over 40 mia. kr. og nedbringer dermed vores gæld - hele tre ting på én gang!

For oppositionen må denne finanslov have været et regulært Kinderæg, men egentlig er der ingen grund til overraskelse. Vi gennemfører jo præcis, hvad vi har lovet, senest i regeringsgrundlaget fra februar 2005, og det virker. Danmark er midt i et økonomisk boom, og vi kan glæde os over et yderligere fald i ledigheden med 4.000 flere personer næste år end ifølge den forrige prognose fra august. Dermed kommer ledigheden ned på bare 143.000, og det er den laveste ledighed i de seneste 30 år.

Kombinationen af økonomisk vækst og en fornuftig økonomisk politik er med til at skabe råderum til alt muligt godt, og derfor er finansloven for 2006 da også et rent Matadormix af gode sager.

... Sådan en stor godtepose vil let kunne blive beskyldt for at efterlade nogle store huller i tænderne. Men råderummet er til stede, og pengene er til stede.

Finansminister Thor Pedersen (V), 14. December 2005:

Der er råd til forbedringer, og der er råd til initiativer, så vi har altså en stærk og sund økonomi. Det synes jeg er glædeligt, også fordi man kan tænke over, hvad der har været sagt om det samme tema af den samme ordfører. I forbindelse med behandlingen af finansloven for 2003 blev der sagt af hr. Henrik Sass Larsen, og jeg citerer:

Vi har sagt det 200 gange i Folketingssalen: I kan ikke både indføre skattestop, komme med flere penge til velfærd og lægge op til skattelettelser og samtidig fortsætte gældsafviklingen. Det er sagt 200 gange, og jeg ved ikke, hvor mange gange det skal siges yderligere. Citat slut.

Sandheden er jo, at det er lige præcis det, vi kan. Det er jo det, der er kendetegnet på en sund økonomi.

Det blev sagt, at det går godt med økonomien, og det er rigtigt. Blandt de gamle EU-lande - EU-15, som det hedder - går vi helt suverænt ind på en førsteplads, og den hollandske finansminister taler om det danske mirakel. Og hvorfor? Jo, fordi vi har præsteret en gældsnedbringelse, der ikke har været set nogen sinde før. Med den finanslov, der er lagt frem, har vi de sidste 2 år sat rekord i gældsnedbringelse.

FL-2007

I foråret 2006 indgår regeringen velfærdsaftalen med blandt andre Socialdemokraterne. Aftalen sigter især mod en senere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet ved at hæve efterløns- og pensionsalderen. Væksten er meget høj i 2006, og ledigheden er nu under fem procent. I forbindelse med finanslovens fremsættelse får regeringen kritik fra erhvervslivet og Cepos. Henrik Bach Mortensen fra Dansk Arbejdsgiverforening frygter flaskehalse: "Vi har ikke behov for, at den offentlige sektor og den offentlige beskæftigelse vokser. Vi har i stedet brug for initiativer, der øger arbejdsudbuddet, giver stærkere incitamenter til at arbejde samt en

langt mere effektiv indsats for at tiltrække udenlandsk arbejdskraft" (Jyllandsposten 30.8. 2006). Cheføkonom Mads Lundby Hansen fra Cepos er ifølge Jyllandsposten provokeret af, at finansministeren ved præsentation af finansloven direkte 'pralede' med, at det offentlige forbrug er steget med 31 mia. kr. siden 2001: "Nyrup brugte finanslovene i halvfemserne til at løse problemerne med mangel på arbejdskraft ved at ændre dagpengereglerne og reducere dagpengeperioden. Vi savner samme initiativlyst fra regeringen med strukturændringer på arbejdsmarkedet" (Jyllandsposten 30.8. 2006). Steen Bocian i Danske Bank vurderer, "at lønnen stiger med 4,5 procent allerede næste år. Også fordi regeringen ikke endnu har lykkes i at holde de offentlige udgifter i ro" (Berlingske Tidende 30.8. 2006).

Finansordfører Peter Christensen (V), 7. December 2006:

Jeg glæder mig i denne tid,/nu falder julesneen hvid,/så ved jeg, julen kommer./Min far hver dag til byen går,/og når han kommer hjem, jeg står/og ser hans store lommer.

Se, det var et lille stykke fra »Peters Jul«. Jeg har det akkurat som Peter; jeg glæder mig i denne tid. Der er ganske vist ingen hvid julesne, men finansministeren har lommer fulde af gaver, akkurat som han plejer. Sådan har det været hver eneste jul siden 2001, og sådan er det også i år. Alle bliver tilgodeset: unge og ældre, raske og syge.

...Jeg har gentaget det til hudløshed som en anden Søren Banjomus, men lad mig gentage det nok en gang: De offentlige udgifter til service er øget med godt 31 mia. kr. i faste priser siden 2001. De godt 31 mia. kr. er det reelle løft, dvs. forøgelsen ud over pris- og lønudviklingen.

...Kort og godt: Alle grupper i samfundet får gavn af finansloven. Der er gaver til alle, og vi opprioriterer alle grupper uden at flå nogle andre i skat. Det er rigtigt, at julen varer længe og koster mange penge, men denne regering beviser, at det er muligt at undgå skatte- og afgiftsstigninger. Ja, vi beviser endda, at det kan lade sig gøre at sætte skatter og afgifter ned, samtidig med at vi opprioriterer en lang række offentlige velfærdsområder. Tænk, hvis vi ikke havde skattestoppet. Tænk, hvis det igen blev muligt at rykke rundt med forsvarsløse borgeres økonomi.

Finansminister Thor Pedersen (V), 7. December 2006:

Men udfordringen er jo lidt stor, når ikke man må rose, for selve det økonomiske grundlag, som Danmark har hvilet på i år og vil hvile på næste år, er jo bedre end det, man har set i vel nok al den tid, hvor de nuværende medlemmer af Folketinget har været medlemmer.

...Vi ved, at beskæftigelsen aldrig nogen sinde har været højere, og vi ved, at man aldrig har været i stand til at nedbringe gælden så hurtigt, som vi gør nu. Det gør vi, samtidig med at vi har et skattestop. En tidligere socialdemokratisk finansordfører har sagt, at enhver ved, at man ikke samtidig kan bruge flere penge på velfærd, nedbringe gælden og have et skattestop. Men der er altså kun en, der ved det, for nu ved alle andre jo, at det kan man godt.

...Uanset hvad kloge hoveder i øvrigt måtte sige, giver det, vi har aftalt om senere tilbagetrækning, den balance og holdbarhed, som udligner det, at der bliver flere ældre og færre unge på arbejdsmarkedet. I hvert fald frem til 2040 er der fuld balance i det, der er aftalt mellem de partier, der står bag dette forlig - fuld balance!

Mange af dem, der er blevet citeret som særlig økonomisk ansvarlige her i dag, har sagt, at vi bruger for mange penge. Jeg må sige, at det forstår jeg godt man kan mene, for vi har rent faktisk brugt flere penge, end vi selv mente var nødvendigt. Men til gengæld kan man også sige, at vi har håndteret

udfordringen. Der er brugt flere penge til borgernær service, men på trods af det har vi altså samtidig været i stand til at nedbringe statens gæld, som hele formålet med 2010-planen jo er.

Der er ikke nogen i Folketinget, der nogen sinde har støttet en regering, under hvilken ledigheden har været lavere end nu, endsige beskæftigelsen højere end nogen sinde, men hvad er der egentlig galt i, at folk kommer i arbejde og bliver selvhjulpne? Hvad er det, der gør, at man ikke kan glæde sig over, at så mange er kommet i job, og at ledigheden er så lav? Hvorfor kalder man det uansvarlig økonomisk politik? Det er den retorik, jeg egentlig ikke helt forstår. Kan man ikke glæde sig over det, for det er jo en følge af den politik, der er ført, at vi er nået dertil?

FL-2008

Selv om væksten aftager noget i 2007, falder ledigheden fortsat, og privatforbruget vokser med solide tre procent. I juni 2007 indgår regeringen en treparts-aftale med de kommunale arbejdsgivere og LO, AC og FTF om en kvalitetsreform. Aftalen udmøntes i strategien *Bedre velfærd og større arbejdsglæde* og koster ifølge finanslovsforslaget i august 2007 10 mia. kroner over de følgende fire år. Finansministeren siger i forordet til Finanslovsforslaget:

Det går godt i Danmark. Beskæftigelsen er den højeste nogensinde, og ledigheden er den laveste i mere end 30 år. Velstanden er steget. Og den offentlige økonomi er stærk. De seneste års store overskud på den offentlige saldo har blandt andet betydet, at den offentlige nettogæld er væk.

En stærk offentlig økonomi er en forudsætning for at opretholde og forbedre det danske velfærdssamfund. Regeringens 2015-plan giver plads til yderligere investeringer i en moderne offentlig sektor, som leverer velfærd af høj kvalitet.

... Med kvalitetsstrategien, kvalitetsreformen foreslår regeringen en lang række af initiativer, der skal sikre, at den offentlige sektor leverer service af høj kvalitet og er en attraktiv arbejdsplads.

Gode og tidssvarende rammer i den offentlige sektor er centralt – for patienten og personalet på sygehuset, for den ældre og hjemmehjælperen, for børnene og medarbejderne i daginstitutionen. Derfor ønsker regeringen at foretage omfattende og målrettede investeringer i den offentlige sektor.

Finanslovsforslaget for 2008 indeholder initiativer på en lang række andre områder, bl.a. forhøjelse af børnefamilieydelsen for børn under 3 år, en øget forsknings- og uddannelsesindsats samt initiativer for hjemløse og udsatte børn og unge. Det er et finanslovsforslag med fokus på velfærd og kvalitet.

I oktober udskriver statsminister Anders Fogh Rasmussen, halvandet år før udløbet af valgperioden. Finanslovsforslaget bortfaldt efter valgets udskrivelse, og et nyt forslag for 2008 bliver fremsat 5. Februar 2008. Samme dag udgiver regeringen en *Økonomisk Redegørelse*, hvor den nye finansminister Lars Løkke Rasmussen (V) i forordet siger, at "det går godt i Danmark". Men han nævner også den seneste tids uro på de finansielle markeder, som kan påvirke væksten negativt. Han slår en mere forsigtig tone an end i august forslaget:

De gode tider må imidlertid ikke føre til, at man bliver blind for de udfordringer, der også er. Den lave ledighed presser arbejdsmarkedet, og lønningerne stiger noget hurtigere end i udlandet. Det er ikke godt for konkurrenceevnen og kan, som det før er set i Danmark, gå ud over beskæftigelsen. Fra solide overskud på betalingsbalancen bevæger vi os mod en situation, hvor vi kommer tæt på nul.

Vi ønsker ikke at sætte den gode udvikling over styr. Vi fremlægger en økonomisk politik for 2008, som samlet ikke øger presset på arbejdsmarkedet...

Peter Christensen (V) anlægger også en mere forsigtig tone end tidligere (21. Februar 2008):

I løbet af de senere år er medvinden taget af, vi har fået brugt store dele af de arbejdskraftreserver, der lå lige for, og vi har allerede indkasseret de gevinster, der var ved globalisering. Derfor er det ikke længere så enkelt som tidligere at opnå vækst og fremgang.

... Vi har alle en interesse i, at den reale velstandsstigning ikke pludselig bliver forvandlet til inflation. Vi har alle en interesse i, at det store fald i arbejdsløsheden ikke pludselig bliver forvandlet til uholdbare, overdrevne lønstigninger, der sender de svageste ud af arbejdsmarkedet igen.

... Summa summarum: Med en lidt mere afdæmpet finanspolitik i 2008 og tilvejebringelse af mere arbejdskraft vil der være mulighed for, at den økonomiske politik samlet set vil være neutral eller vil dæmpe presset på vores arbejdsmarked. Selv om vi dæmper ambitionerne en lille smule, er ambitionsniveauet stadig meget, meget højt.

Finansminister Lars Løkke Rasmussen (V) under tredje behandlingen. 16. April 2008:

Vi har en historisk høj beskæftigelse, vi har en historisk lav arbejdsløshed. Jeg havde nær sagt, at vi måned for måned overraskes over, hvordan arbejdsløsheden imod alle matematiske og økonomiske naturlove fortsat kan falde, sådan at den registrerede arbejdsløshed nu er nede på 2 pct., og samlet set repræsenterer fænomenet en stadig øget beskæftigelse og en stadig lavere arbejdsløshed jo det største socialpolitiske fremskridt i en generation eller mere. Det er noget, vi alle med rette kan være stolte over og glæde os over. Og det sker jo i en situation, hvor der samtidig er mulighed for fortsat at udbygge velfærdssamfundet. Det kan man også se med årets finanslovaftale...

Og hvad er udfordringen? Ja, udfordringen er jo, at det næsten er ved at gå for godt, sådan at det, der nu er den knappe ressource i vores samfund, er mangelen på hænder. Det er et meget stort pres på arbejdsmarkedet, som jo også sætter sig i nogle af de spørgsmål, der har været i dag... Men det udfordrer os jo også på anden vis, fordi det risikerer at sætte sig ind i en løn/prisspiral, der truer vores egen konkurrenceevne...

...(vi)skal lette foden lidt fra speederen, vi skal tage et hårdere greb omkring rattet for at sikre, at det, vi aftaler ikke mindst med kommunerne, også respekteres.

FL 2009

Den 26. august 2008 fremlægger regeringen sit finanslovsforslag *I form til fremtiden*. "Dansk økonomi er grundlæggende sund", lyder det fra finansministeren i forordet: Ledigheden er ekstraordinært lav, den offentlige økonomi og betalingsbalancen udviser pæne overskud, og Danmark er ikke tynget af store gældsposter. Det fortsatte pres på arbejdsmarkedet skal imødegås med strukturpolitiske indsatser for at øge arbejdsudbuddet – så vil vi kunne fastholde den økonomiske stabilitet i Danmark. Der er stadig plads til "et betydeligt løft" på sundhedsområdet og mere kvalitet i den offentlige service, lyder budskabet.

Tre uger senere havde Lehman Brothers indgivet sin konkursbegæring, og finanskrisen var en realitet. Bankpakke 1 vedtages 10. oktober og skal genoprette tilliden til danske pengeinstitutter. I september og oktober er mediedækningen massiv. Overskrifterne lyder: "Danskerne lammet af finanskrisen" (Jyllandsposten 2.10. 2008), "Finanskrisen koster danskerne kassen" (Berlingske Tidende, 11.10. 2008), "Økonomer: Nu stiger ledigheden" (Politiken, 1.10. 2008). Danske Bank reducerer sit vækstsikringsniveau til 0,5 procent i 2008 og 0,2 i 2009: "Så lav vækst har vi ikke set siden starten af 1990'erne". Det gik betydeligt værre: Væksten blev -0,8 procent i 2008 og -5,7 procent i 2009.

Vurderingen af økonomien ved førstebehandlingen af finansloven 9. September og ved tredjebehandlingen 11. December er ganske forskellig. Finansordfører Peter Christensen (V):

9. september 2008:

De sidste mange år har det gode skib »Kongeriget Danmark« været på ret kurs. Vi sejler i smult vande. Efter en lidt svag start på året for dansk økonomi er dansk økonomi tilbage i vækst, det har Danmarks Statistik netop slået fast. Men det er en meget begrænset vækst

... Den seneste udgave af Økonomisk Redegørelse taler sit eget tydelige sprog: De grundlæggende økonomiske nøgletal er fine, Danmark er ikke havnet i tidligere tiders ubalancer... Vi har et solidt overskud på de offentlige finanser, og i år ventes overskuddet at blive 64,5 mia. kr.

...Knapheden på arbejdskraft er en bremse for økonomisk fremgang. Knaphed på arbejdskraft er den direkte årsag til, at vi kan imødesee en forholdsvis begrænset vækst i de kommende år.

11. december 2008:

Vi er klar til at håndtere de udfordringer, som den finansielle uro og den vigende vækst i udlandet fører med sig, også selv om den nye økonomiske redegørelse viser, at overskuddet på de offentlige finanser forventes at falde. Overskuddet falder fra godt 75 mia. kr. sidste år til godt 52 mia. kr. i år og til tæt ved et rundt nul i 2009. I 2010 får vi et underskud på knap 23 mia. kr., og det er ærgerligt.

...Der bliver talt meget om krise, og vi risikerer, at al den krisesnak ender med at skabe stagnation, sortsyn og pessimisme. Det kan blive en selvforstærkende ond cirkel. Det, der er brug for, er ny dynamik, et lyst syn og optimisme. Med afsæt i den aktuelle situation skal vi skabe ny fremdrift og ny vækst. Vi kan gøre det, og vi skal gøre det. En krise er blot en anledning til at forstærke indsatsen

Finansminister Lars Løkke Rasmussens (V) vurderinger ændrer sig på samme måde:

9. september 2008:

Men jeg har altså et billede af land, der har det godt, og hvor danskerne, når man spørger dem, i øvrigt også udtrykker stor tiltro til deres egen situation, men måske tilkendegiver en lidt større bekymring på nationens vegne, og det kan jo ikke undre, når man lægger øre til alle disse noget deprimerede røster, der taler om, at nu holder al positiv udvikling snart op. Derfor vil jeg da gerne her ved afslutningen af førstebehandlingen bare sådan helt stilfærdigt minde os alle sammen om, at det toneleje, vi selv anslår i debatten, og de udfordringer, vi selv ridser op, jo et eller andet sted også rummer risikoen for en selvbekræftende profeti.

... Vi er ikke nede i nogen dalsænkning, hvor folk er gået fra hus og hjem, og hvor beskæftigelsen udvikler sig meget skævt den anden vej. Vi er på toppen af en højkonjunktur, og regeringens ambition er sådan set, at vi skal blive der og undgå at lande brat.

11. december 2008:

Der har været fokus på det konjunkturmæssige, og det forstår jeg også godt, for vi lever jo i en meget omskiftelig tid. Tingene forandrer sig meget hurtigt, og der er sket betydelige forandringer fra dengang i august, hvor regeringen fremsatte forslag til finanslov for 2009, og så til den situation, vi befinder os i nu. Det er jo i øvrigt også afspejlet i selve finanslovaftalen, som ikke rummer det element

med Særlig Pensionsopsparing, og som faktisk er en finanslovaftale, som giver et ganske betydeligt skub til dansk økonomi næste år - en finanseffekt på 0,4. Regnet direkte på provenu er det noget, der ligner 16 mia. kr., omkring 1 pct. af bruttonationalproduktet.

... Vi har et fantastisk robust udgangspunkt for at møde den situation, vi befinder os i netop nu. Det siger sig selv, at når det stormer i hele verden, så suser det også om ørerne på os. Det siger sig selv, at en lille åben økonomi, der lever af at samhandle med resten af verden, selvfølgelig også bliver ramt på en mærkbar måde, når væksten går af hele den globale økonomi. Det siger sig selv. Men det er jo vigtigt at holde fast ved, at vi har et ganske flot udgangspunkt.

2.3. Økonomiske vurderinger og retorik: Sammenligning

Begge de undersøgte perioder er højkonjunkturer. Både S-R regeringen i 1997-2000 og V-K regeringen i 2005-2008 tager gerne ære og ansvar for de gode tider. Der er ideologiske forskelle i den relative prioritering af behovet for at dæmpe det private eller det offentlige forbrug, men i finanspolitisk sammenhæng kan begge tiltag være instrumenter til at dæmpe efterspørgslen i samfundet. Mens der er enighed om behovet for at reducere den offentlige gæld, er der visse forskelle i vurderingen af, hvor hastig gældsafviklingen bør ske. Overskuddet på de offentlige finanser er større under V-K regeringen sammenlignet med under S-R regeringen, hvilket til dels kan forklares med, at ledigheden er mindre samt ekstraordinært høje indtægter på Nordsøolien.

Denne analyse fokuserer dog på regeringens økonomiske retorik. Allerede i 1997 (FL-1998) vurderede finansminister Mogens Lykketoft, at der var brug for "at løfte foden en lille smule fra speederen, hvad angår det private forbrugs vækst." I 1998, i kølvandet på Pinsepakke og Efterlønsforlig, var vurderingen mere markant. Danmark kunne frygte "flaskehalse, løninflation, svækket konkurrencekraft, ny stigende arbejdsløshed og - allerværst - en ny kartoffelkur", hvis ikke privatforbruget blev reduceret. I 1999 er der færre stramninger, men retorikken er den samme. Ordføreren understreger, "at man ikke kan få alt hvad man ønsker sig". Både i 1999 og 2000 advarer regeringen mod ufinansierede skattelettelser: "Vi medvirker ikke til en overophedning af økonomien".

Retorikken under V-K regeringen i 2005, 2006 og 2007 (FL-2006 og FL-2007) er mere entydig positiv: Hverken ordføreren eller finansministeren maner til forsigtighed. Som ordføreren siger, "finansministeren har lommer fulde af gaver, akkurat som han plejer." Hvis man ser talerne som kommunikation til befolkningen, er budskabet, at de ikke skal frygte for indgreb mod privatforbruget (: skattestoppet), selv om der samtidigt er store velfærdsforbedringer og stigninger i de offentlige udgifter samt en historisk lav ledighed: "Der er gaver til alle, og vi opprioriterer alle grupper uden at flå nogle andre i skat."

Finanslovsforslaget for 2008, sådan som det præsenteres i august 2007, slår samme tone an som de forrige år. Men efter valget i 2007 og genfremsættelsen af finanslovsforslaget i februar 2008, er den nye finansminister Lars Løkke Rasmussen, noget mere forsigtig i sin retorik. Selv om også han tegner et positivt billede af økonomien, taler han om, at der er brug for "at lette foden lidt fra speederen", og at presset på arbejdsmarkedet er så stort, at der er fare for "en løn/prisspiral", der kan true konkurrenceevnen. Ved fremlæggelsen af finansloven for 2009 i august 2008 er opfattelsen, at dansk økonomi grundlæggende er sund, men at der er behov for at øge arbejdsudbuddet: Væksten vil blive lavere på grund af manglen på arbejdskraft,

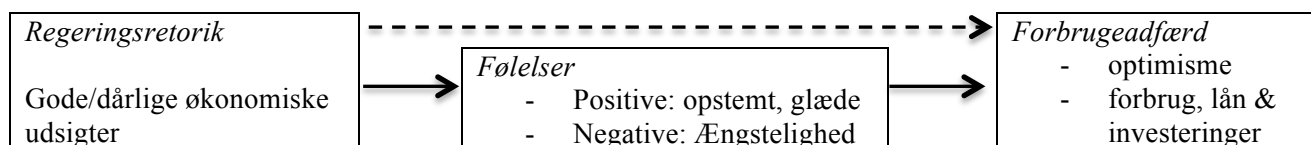
men vi er ikke på vej mod hårdere tider. I december, efter at finanskrisen er brudt ud, er der en erkendelse af, at vi lever i "en omskiftelig tid", og at der igen er behov for at øge de offentlige udgifter for at holde hånden under økonomien. Snart vil Danmark igen opleve underskud på de offentlige finanser, er vurderingen nu, men vi er godt rustet til at imødegå finanskrisens udfordringer.

Alt i alt kan man konkludere, at V-K regeringen først ved anden fremsættelse af finansloven for 2008 i februar 2008 begynder at dæmpe de meget positive økonomiske vurderinger. Den nye finansminister er noget mere forsigtig i sine vurderinger. Ikke desto mindre er budskabet helt overvejende positivt så sent som i august 2007; dansk økonomi er i smult vande.

Finanskrisen ændrer dette billede. Nu bliver udfordringen ikke at tale økonomien for meget ned: Danmark vil blive ramt, men vi har et solidt økonomisk udgangspunkt.

3. Regeringens retorik om økonomien: Påvirker den forbrugerne?

Spørgsmålet er nu, om regeringers retorik mere generelt påvirker forbrugerne og hvordan? Som redegjort for i afsnit 1 ovenfor, forventer vi især, at det er forbrugernes følelsesmæssige reaktioner, der kan blive påvirket af retorikken, og at det er disse følelser, der dernæst påvirker forbrugslysten. Vi forventer altså ikke en umiddelbar, generel og direkte effekt på forbrugeradfærden, men en indirekte effekt; en effekt der går gennem forbrugernes følelsesmæssige reaktion. Vi undersøger selvfølgelig begge muligheder:

Vi undersøger fire indikatorer for forbrugeradfærd (frekvensfordelinger vist i appendiks 4):

- **Privatøkonomisk optimisme.** Det er ikke alene forbrugernes nuværende indkomst og økonomiske situation, der påvirker privatforbruget, men også deres forventninger til fremtiden. Det er altså interessant at belyse om retorikken påvirker forbrugernes optimisme, som måles med spørgsmålet: *Hvordan tror du, din families økonomiske situation vil være om et år sammenlignet med i dag?*⁵
- **Forbrugslyst.** Den generelle forbrugslyst afdækkes ved hjælp af følgende spørgsmål: *Hvor meget tror du, at din familie i de kommende 12 måneder vil bruge til større forbrugsgoder sammenlignet med de seneste 12 måneder?*⁶
- **Lånetilbøjelighed.** En del af forbrugeradfærden handler om, hvorvidt man føler sig så sikker på sin økonomi, at man kan tillade sig at optage yderligere lån. Dette belyses med spørgsmålet: *Hvor sandsynligt er det, at din familie i de kommende 12 måneder vil optage lån til større forbrugsgoder?*⁷
- **Investeringstilbøjelighed (i fast ejendom).** For de fleste forbrugere er den mest vidtrækkende disposition man kan foretage, beslutningen om at købe fast ejendom eller foretage større moderniseringer. En sådan beslutning har konsekvenser langt ud i fremtiden. Vi belyser dette ved hjælp af spørgsmålet: *Hvor sandsynligt er det, at din familie i de kommende 12 måneder vil investere i fast ejendom, enten i form af køb eller forbedringer/ moderniseringer (hus, lejlighed, sommerhus)?*⁷

De følelsesmæssige reaktioner undersøger vi ved hjælp af en række spørgsmål om, hvorvidt nyhedshistorien gav respondenten "nogle af disse følelser i forhold til *din egen økonomi*". Til brug for denne undersøgelse, er vi særligt interesserede i, om retorikken giver anledning til negative følelser såsom usikkerhed, nervøsitet og ængstelighed på den ene side og positive følelser såsom begejstring og optimisme på den anden side. De positive følelser måles ved at spørge om nyhedshistorien gav anledning til henholdsvis *glæde* og *begejstring*⁸. De negative

⁵ Svarmuligheder: Meget dårligere; Lidt dårligere; Uændret; Lidt bedre; Meget bedre

⁶ Svarmuligheder: Meget mindre; Lidt mindre; Omtrent det samme; Lidt mere; Meget mere

⁷ Svarmuligheder: Meget sandsynligt; Sandsynligt; Hverken-eller; Usandsynligt; Meget usandsynligt

⁸ Svarmuligheder: Slet ikke; Lidt; En vis grad; I nogen grad; I høj grad

følelser måles ved tre indikatorer, hvor der spørges om, hvorvidt nyhedshistorien gav anledning til en følelse af henholdsvis *angst*, *frygt* og *fortvivelse*⁸. En faktoranalyse viser, at de to indikatorer for positive følelser måler samme latente egenskab og korrelerer 0,87. De tre indikatorer, der måler negative følelser, måler også samme latente egenskab og de parvise korrelationer er mellem 0,68 og 0,74 (se appendiks 2).

Vi har derfor konstrueret to additive indekser for henholdsvis positive og negative følelser og standardiseret dem, så begge varierer mellem 0 og 1, hvor 1 angiver stærke positive henholdsvis negative følelser (fordeling vist i appendiks 4).

Regeringers retorik undersøger vi ved hjælp af to nyhedshistorier, hvor knap 500 tilfældige danskere gennem Gallup har fået en entydig positiv historie (N=484), om hvordan regeringen ser økonomien, mens en anden gruppe har fået en entydig negativ historie (N=488). De to historier skal være realistiske i den nuværende økonomiske situation for at have en effekt, og de skal enten betone positive eller negative tendenser i den nuværende økonomiske situation i Danmark. De to historier, som respondenterne har fået, fremgår af Boks 1 og Boks 2. Respondenterne er efterfølgende blevet gjort opmærksom på, at de to historier er konstruerede og fiktive, men indgår i et forskningsprojekt, som belyser betydningen af information omkring den danske økonomi. Ved at randomisere, hvem der får den ene og den anden historie sikrer vi os, at de to grupper ikke er forskellige, hvad angår deres indkomst, partipolitiske tilhørsforhold, køn og en række andre forhold, der kunne tænkes at påvirke deres følelsesmæssige reaktioner (se appendiks 3). Begge grupper er med andre ord et tilfældigt udsnit af befolkningen og dermed fuldt sammenlignelige.

Når man undersøger en eventuel effekt af positiv og negativ retorik om økonomiens tilstand skal man være opmærksom på, at information kan have en effekt på grund af såvel indholdet som afsenderen, jf. afsnit 1. Man kan således tænke sig, at oppositionens vælgere (og forbrugere) har mindre tillid til den siddende S-R regering og derfor er mindre påvirkelige af regeringens retorik, end vælgere/forbrugere, der støtter den siddende regering. Man taler i litteraturen om, at menneskers modtagelse af og reaktion på information kan være "politisk motiveret" (Taber & Lodge 2006; Leeper & Slothuis 2014). For at undersøge denne mulighed, har vi givet et mindre udsnit af vores stikprøve præcis de samme to nyhedshistorier, som gengivet i Boks 1 og 2, men erstattet kilden til historien med en fiktiv professor, som ikke har et politisk tilhørsforhold; jf. Boks 3 og 4. Antallet af respondenter for henholdsvis den positive og negative professor-historie er 245 og 236.

Boks 1: Positiv regeringsretorik

Økonomisk fremgang

Udsigten for dansk økonomi ser lys ud. Sådan lyder konklusionen på den vækstrapport, som Regeringen udgav i dag.

Det går fremad for økonomien igen. Det viser "Vækstrapporten", som Regeringen netop har præsenteret. Væksten steg nemlig for andet kvartal i træk.

Regeringen er meget begejstret over udviklingen: Det er en yderst opmuntrende nyhed for dansk økonomi:

»Det går stabilt den rigtige vej nu. 2014 tegner til at blive året, hvor den økonomiske vækst for alvor bider sig fast. Baggrunden er en stærk dansk økonomi. Der er styr på de offentlige finanser og overskud på samhandlen med udlandet. Fortsætter fremgangen, kan det her blive startskuddet til bedre tider med økonomisk højkonjunktur og flere jobs«, siger regeringen.

Regeringen vurderer, at det især er væksten i det private forbrug, der bidrager til en positiv spiral for økonomien. Samtidigt er lønstigningerne i Danmark lavere end i udlandet.

»Med øget vækst vil vi se en øget beskæftigelse, fordi virksomhederne producerer mere. Derfor er der grund til optimisme for fremtiden.«

Boks 2: Negativ regeringsretorik

Økonomisk tilbagegang

Udsigten for dansk økonomi ser mørk ud. Sådan lyder konklusionen på den vækstrapport, som Regeringen udgav i dag.

Det går tilbage for økonomien igen. Det viser "Vækstrapporten", som Regeringen netop har præsenteret. Væksten er nemlig fortsat lav for andet kvartal i træk.

Regeringen er meget bekymret over udviklingen: Det er en yderst trist nyhed for dansk økonomi:

»Det går endnu ikke den rigtige vej. 2014 tegner alligevel ikke til at blive året, hvor den økonomiske vækst bider sig fast. Baggrunden er en svag dansk økonomi. Privatforbruget er endnu for lavt, og der er ikke økonomisk råderum til at sætte mere gang i økonomien. Fortsætter tilbagegangen, kan det her blive startskuddet til endnu en krise og færre jobs«, siger regeringen.

Regeringen vurderer, at det især er det lave private forbrug, der bidrager til en negativ spiral for økonomien. Samtidigt er lønstigningerne i Danmark fortsat for høje.

»Med fortsat lav vækst vil vi se en faldende beskæftigelse, fordi virksomhederne producerer mindre. Derfor er der beklageligvis grund til pessimisme for fremtiden.«

Boks 3: Positiv professor-retorik

Økonomisk fremgang

Udsigten for dansk økonomi ser lys ud. Sådan lyder konklusionen på den vækstrapport, som Danmark Statistik udgav i dag.

Det går fremad for økonomien igen. Det viser "Vækstrapporten", som Danmarks Statistik netop har præsenteret. Væksten steg nemlig for andet kvartal i træk.

Professor Torben N. Pedersen er meget begejstret over udviklingen: Det er en yderst opmuntrende nyhed for dansk økonomi:

»Det går stabilt den rigtige vej nu. 2014 tegner til at blive året, hvor den økonomiske vækst for alvor bider sig fast. Baggrunden er en stærk dansk økonomi. Der er styr på de offentlige finanser og overskud på samhandlen med udlandet. Fortsætter fremgangen, kan det her blive startskuddet til bedre tider med økonomisk højkonjunktur og flere jobs«, siger professoren.

Professor Torben N. Pedersen vurderer, at det især er væksten i det private forbrug, der bidrager til en positiv spiral for økonomien. Samtidigt er lønstigningerne i Danmark lavere end i udlandet.

»Med øget vækst vil vi se en øget beskæftigelse, fordi virksomhederne producerer mere. Derfor er der grund til optimisme for fremtiden.«

Boks 4: Negativ professor-retorik

Økonomisk tilbagegang

Udsigten for dansk økonomi ser mørk ud. Sådan lyder konklusionen på den vækstrapport, som Danmarks Statistik udgav i dag.

Det går tilbage for økonomien igen. Det viser "Vækstrapporten", som Danmarks Statistik netop har præsenteret. Væksten er nemlig fortsat lav for andet kvartal i træk.

Professor Torben N. Pedersen er meget bekymret over udviklingen: Det er en yderst trist nyhed for dansk økonomi:

»Det går endnu ikke den rigtige vej. 2014 tegner alligevel ikke til at blive året, hvor den økonomiske vækst bider sig fast. Baggrunden er en svag dansk økonomi. Privatforbruget er endnu for lavt, og der er ikke økonomisk råderum til at sætte mere gang i økonomien. Fortsætter tilbagegangen, kan det her blive startskuddet til endnu en krise og færre jobs«, siger professoren.

Professor Torben N. Pedersen vurderer, at det især er det lave private forbrug, der bidrager til en negativ spiral for økonomien. Samtidigt er lønstigningerne i Danmark fortsat for høje.

»Med fortsat lav vækst vil vi se en faldende beskæftigelse, fordi virksomhederne producerer mindre. Derfor er der beklageligvis grund til pessimisme for fremtiden.«

2.1. Resultater

Påvirker regeringens retorik forbrugeradfærden direkte?

Som forventet er der ingen direkte effekt af retorik på de fire indikatorer for forbrugsadfærd. Fordelingen af svar på de fire indikatorer for forbrugeradfærd er ikke signifikant forskellige, uanset hvilken af de fire nyhedshistorier, de har læst. P-værdierne er i alle tilfælde > 0.25 . (resultaterne er ikke vist, men kan fås ved henvendelse til forfatterne), hvilket betyder, at man ikke kan afvise, at de er ens. I den nuværende konjunktur forventer 63% af danskerne, at deres egen økonomiske situation vil være uændret om et år, mens 15% forventer en dårligere økonomi og 22% en bedre. 71% forventer at bruge ca. det samme beløb på større forbrugsgoder i det kommende år som i det forgangne år. Fulde 89% finder det usandsynligt, at de vil optage lån til større forbrugsgoder i det kommende år, og 71% finder det usandsynligt, at de vil investere i fast ejendom (se appendiks 4).

Påvirker regeringens retorik forbrugernes følelser ift deres egen økonomiske situation?

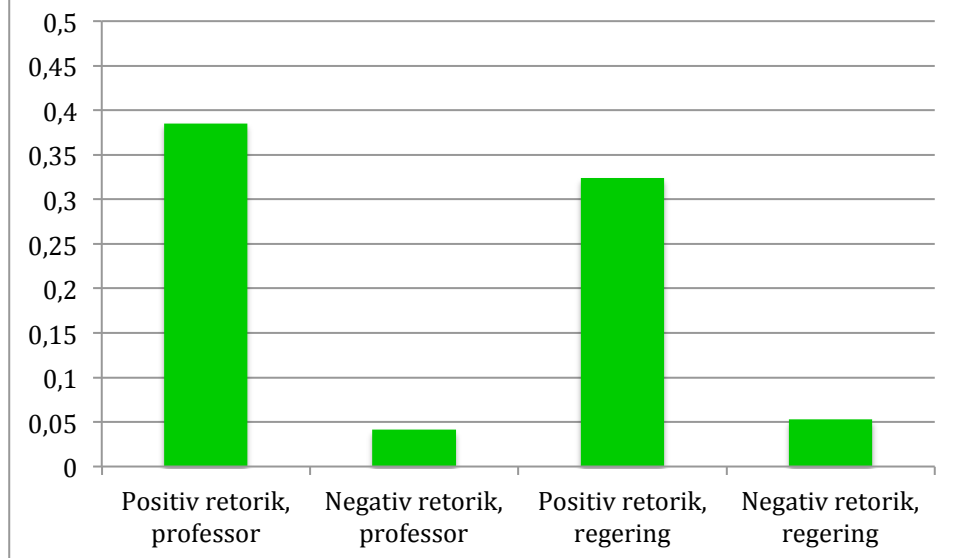
Spørgsmålet er dog ikke, hvordan den generelle forbrugslust ser ud, men om regeringens retorik kan påvirke danskernes følelser og forventninger vedrørende deres egen økonomi og *derigennem* deres forbrugslust. Det første spørgsmål er altså om respondenter, der har fået den negative historie om økonomien har flere negative følelser i forhold til deres egen økonomi, og om dem, der har læst den positive historie er mere optimistiske og entusiastiske. Når dette er analyseret, er næste skridt at undersøge, om positive og negative følelser har konsekvenser for forbrugsadfærden, sådan som tidligere forskning har vist.

Som det fremgår af figur 2 og 3, er der store og signifikante forskelle på den følelsesmæssige respons blandt dem, der har fået en positiv nyhedshistorie om økonomien, sammenlignet med dem, der har fået en negativ historie. Får man en positiv nyhed har man i gennemsnit mere positive følelser i forhold til sin egen økonomiske situation, end hvis man får en negativ historie. Omvendt er de negative følelser i gennemsnit mere fremtrædende i gruppen, der har fået en negativ historie, sammenlignet med gruppen der har fået en positiv historie.

Vores interesse samler sig om betydningen af regeringens retorik, men som det ses er effekterne substantielt de samme, uanset om kilden til historien er en upolitisk professor. Effekten med professoren som kilde er lidt større, når det gælder positive følelser, end når regeringen er kilde til de to historier. Omvendt forholder det sig, når vi ser på de negative følelser; her er effekten en smule større, når regeringen er kilden. Substantielt er effekterne dog i samme størrelsesorden og i samme retning, hvilket indikerer at eventuelle partipolitiske præferencer ikke spiller den store rolle for, hvor meget forbrugernes gennemsnitlige følelsesmæssige påvirkes af en regerings positive og negative nyheder om økonomien.⁹

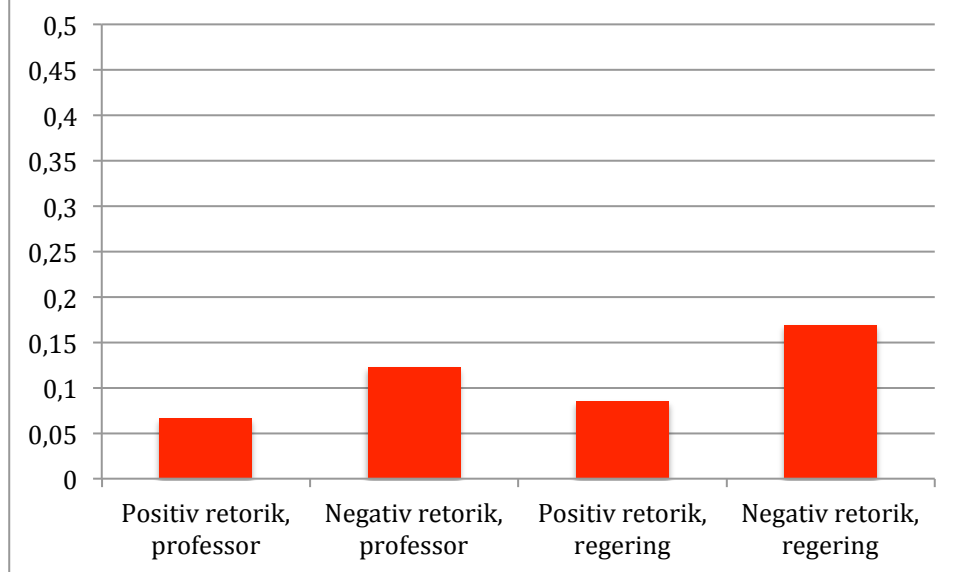
⁹ Som et yderligere tjek har vi undersøgt om politisk tilhørsforhold påvirker, hvor stærkt forbrugerne reagerer på den positive og negative nyhed med regeringen som afsender (modelleret som en interaktion mellem nyhedshistorie og parti-præference). Forbrugere/vælgere, der stemmer på oppositionen, reagerer lige så stærkt på regeringshistorierne som dem, der stemmer på regeringen, når det gælder *negative følelser* (ikke signifikant forskelligt). Forbrugere, der stemmer på et regeringsparti, reagerer med et signifikant større *fald* i *positive følelser*, når de får den negative historie, end forbrugere der stemmer på et oppositionsparti. Substantielt er effekten lille, og den ændrer ikke på nogen måde de generelle konklusioner: negative og positive historier med regeringen som afsender påvirker forbrugere på den forventede måde. Hvad angår effekten på positive følelser reagerer forbrugere, der stemmer på S eller RV blot en smule kraftigere. Der er som forventet ingen partipolitiske forskelle i den måde forbrugerne reagerer på, når kilden er en apolitisk professor.

Figur 2: Positive følelser ift. egen økonomi

Note: Forskellen i gennemsnitlige positive følelser for gruppen, der har fået en positiv økonomisk historie med regeringen som afsender, og dem der har fået en negativ historie ligeledes med regeringen som afsender, er 0,270, CI-95% [0,241; 0,299] og stærkt signifikant med $p < 0,001$. Med professoren som kilde er forskellen 0,343, CI-95% [0,302; 0,385] og ligeledes signifikant med $p < 0,001$

Figur 3: Negative følelser ift. egen økonomi

Note: Forskellen i gennemsnitlige negative følelser mellem gruppen, der har fået en positiv økonomisk historie med regeringen som afsender, og dem der har fået en negativ historie ligeledes med regeringen som afsender, er 0,084, CI-95% [0,058; 0,109] og stærkt signifikant med $p < 0,001$. Med professoren som kilde er forskellen 0,057, CI-95% [0,025; 0,088] og ligeledes signifikant med $p < 0,001$

Det første led i hypotesen ovenfor kan dermed bekræftes: Regeringens retorik om økonomiens tilstand påvirker forbrugernes følelser i forhold til deres egen økonomiske

situation. Spørgsmålet er dernæst om positive og negative følelser påvirker forbrugeradfærden målt ved de fire indikatorer, vi præsenterede ovenfor.

Forbrugernes følelser ift. deres egen økonomiske situation og deres forbrugsadfærd

Forbrugeradfærd er mange ting, og ideelt set skal den analyseres med adfærdsdata snarere end med selvrapporterede forbrugsplane. I denne sammenhæng må vi dog nøjes med selvrapporterede data på fire indikatorer. Som nævnt ovenfor fokuserer vi på (a) privatøkonomisk optimisme; (b) forbrugslyst; (c) lånetilbøjelighed; og (d) investeringstilbøjelighed.

Mange faktorer kan påvirke forbrugernes følelse i forhold til deres egen økonomiske situation. Forbrugerens egen eller husstandens indkomst kan være afgørende, arbejdsløshed blandt venner og bekendte, lokalsamfundets økonomiske situation, forbrugernes alder og dermed fase i livet kan også spille en rolle. I denne sammenhæng er vi dog ikke interesseret i følelsernes mangfoldige ophav, da vi ovenfor via et eksperiment har dokumenteret, at regeringens retorik om økonomien *også* spiller en vigtig rolle for forbrugernes følelser omkring deres egen økonomiske situation.

For at afgøre om følelserne omkring ens egen økonomiske situation – og dermed regeringens retorik – spiller en rolle for forbrugeradfærden, skal vi derfor ikke kontrollere for alle de faktorer, der også kan tænkes at påvirke forbrugernes følelser, men alene de faktorer, der kan tænkes at påvirke sammenhængen mellem følelser omkring forbrugerens egen økonomiske situation og den planlagte forbrugeradfærd, dvs. variabler der kan være konkurrerende forklaringer på planlagt forbrug, og som *ikke* virker gennem forbrugernes subjektive følelser i forhold til deres egen økonomiske situation.

Især den personlig indkomst (eller husstandens indkomst)¹⁰ kan tænkes at påvirke forbrugeradfærden på en måde, som varierer systematisk med følelserne omkring egen økonomi. Indkomsten er et udtryk for forbrugsmuligheder og kan også tænkes at påvirke forbrugsplaner uafhængigt af følelserne vedrørende ens egen økonomi. Vi kontrollerer derfor for indkomst i analyserne nedenfor. Alle rapporterede effekter af følelser er robuste overfor alternative modelspecifikationer, som inkluderer en længere række socio-økonomiske baggrundsvariabler (se appendiks 5).

Af tabel 1 fremgår, at positive følelser prædikterer tre af vores forbrugsindikatorer positivt.¹¹ Den privatøkonomiske optimisme og forbrugsplaner for det kommende år øges ligesom sandsynligheden for, at forbrugerne vil optage lån til større forbrugsgoder også stiger en smule, når de positive følelser øges. Tilbøjeligheden til at investere i fast ejendom påvirkes til gengæld ikke af forbrugerens positive følelser i forhold til egen økonomiske situation. Her er den personlige indkomst (eller husstandens indkomst) mere afgørende.

¹⁰ Vi bruger personlig indkomst i modellerne nedenfor, da der er flere respondenter, der har svaret på dette spørgsmål (N= 1306) sammenlignet med spørgsmålet om husstandsindkomst (N=1250). De to variabler korrelerer stærkt, men ikke perfekt ($r=0,742$)

¹¹ Analyserne er lavet som OLS regressioner i SPSS, fordi tabellerne er lettere at læse og fortolke umiddelbart. Vi har også analyseret forbrugeradfærden på baggrund af Logit Regression modeller og får substantielt identiske resultater.

Tabel 1: Positive følelser og forbrugsadfærd

	Privatøkonomisk optimisme	Forbrugslyst	Lånetilbøjelighed	Investering i fast ejendom
Positive følelser	0,425*** (0,072)	0,324*** (0,075)	0,194** (0,081)	0,075 (0,120)
Personlig indkomst	0,028** (0,011)	0,042*** (0,012)	0,10 (0,012)	0,103*** (0,018)
Konstant	2,878*** (0,047)	2,658*** (0,049)	4,581*** (0,052)	4,421*** (0,078)
Observationer	1304	1304	1304	1304
R ²	0,031	0,024	0,005	0,024
F-Statistics (df=2; 1302)	20,533***	15,815***	3,204**	15,809***

Note: *: $0,05 \leq p < 0,10$; **: $0,01 \leq p < 0,05$; ***: $p < 0,01$

Effekten af negative følelser omkring forbrugerens egen økonomiske situation minder om effekten af positive følelser, men der er også forskelle, jf. tabel 2. Effekten af følelser er igen størst, når det gælder den privatøkonomiske optimisme og forbrugslysten for det kommende år. Negative følelser giver mindre optimisme og forbrugslyst. Men hvor der var en lille effekt af positive følelser på lånetilbøjeligheden, er der ingen effekt af negative følelser. Til gengæld er der en vis effekt af negative følelser på tilbøjeligheden til at investere i fast ejendom i det kommende år; effekten af forbrugerens indkomst er dog igen mere afgørende (med mere end dobbelt så store standardiserede koefficienter; ikke vist)

Tabel 2: Negative følelser og forbrugeradfærd

	Privatøkonomisk optimisme	Forbrugslyst	Lånetilbøjelighed	Investering i fast ejendom
Negative følelser	-0,822*** (0,099)	-0,900*** (0,103)	-0,035 (0,113)	-0,384** (0,167)
Personlig indkomst	0,015 (0,011)	0,028** (0,011)	0,010 (0,013)	0,097*** (0,019)
Konstant	3,103*** (0,047)	2,876*** (0,049)	4,537*** (0,054)	4,341*** (0,079)
Observationer	1304	1304	1304	1304
R ²	0,054	0,065	0,001	0,027
F-Statistics (df=2; 1302)	37,496***	45,312***	0,390	18,319***

Note: *: $0,05 \leq p < 0,10$; **: $0,01 \leq p < 0,05$; ***: $p < 0,01$

Sammenfattende viser analysen, at forbrugerens negative såvel som positive følelser vedrørende deres egen økonomiske situation har betydelige og statistisk sikre effekter på den privatøkonomiske optimisme og lysten til at købe større forbrugsgoder. Effekten på tilbøjeligheden til at optage lån til forbrugsgoder samt investere i fast ejendom er noget mindre og statistisk mindre robuste. Specielt hvad angår investeringslysten i fast ejendom synes forbrugernes indkomst at være mere afgørende, men analysen viser også, at positive følelser kan bidrage til yderligere låntagning og negative følelser kan medvirke til, at forbrugerne i højere grad afholder sig fra at investere i fast ejendom

4. Konklusion

Ved hjælp af nutidige analyser kan man ikke med sikkerhed afgøre, om tidligere tiders regeringsretorik omkring økonomien havde sikre effekter på datidens forbrugeradfærd, og særligt ikke hvis denne effekt er medieret af de følelser, som forbrugerne får som følge af

retorikken. Men man kan undersøge om regeringens retorik under en given konjunktur – den som forbrugerne lever i nu og her – påvirker deres følelser vedrørende deres privatøkonomiske situation, og dernæst om disse følelser prædikterer deres forbrugsadfærd.

Det korte svar er, at retorikken påvirker forbrugernes følelser i forhold til deres egen økonomiske situation, og at disse følelser dernæst statistisk set påvirker deres forbrugsadfærd. Positive følelser stimulerer den privatøkonomiske optimisme og forbrugslyst, mens negative følelser hæmmer den. Præcis hvor meget kan være svært at sige, men effekten forekommer uomtvistelig. Analyserne peger dog på at effekten af negative følelser er større end af positive følelser; i hvert tilfælde i den nuværende konjunktur

Effekten på tilbøjeligheden til at optage lån til større forbrugsgoder samt at investere i fast ejendom er mindre og mindre sikker, men analyserne tyder under et på, at følelser vedrørende forbrugernes privatøkonomi også spiller en vis rolle for disse tungere og mere vidtrækkende forbrugsbeslutninger. Disse mindre og mere usikre resultater er i overensstemmelse med forskningen på området, der peger på, at tungere økonomiske beslutninger som vies megen opmærksomhed og overvejelse påvirkes mindst af følelser.

Spørgsmålet er så, om man med rimelighed kan slutte fra effekten af regeringers retorik i dag til effekten under tidligere regeringer og under andre konjunkturer? Man kan argumentere for, at særligt effekten af den positive retorik kan være underestimeret i de ovenstående analyser, idet forbrugerne jo rent faktisk lever under relativt svage økonomiske konjunkturer og i en tid præget af usikkerhed om, hvorvidt Danmark er sikkert på vej ud af krisen. Konjunkturerne var bedre i såvel perioden 1997-2000 som 2005-2008. Det har næppe forbigået mange forbrugeres opmærksomhed. Alligevel viser analyserne her, at en positiv regeringsretorik kan påvirke forbrugeradfærden positivt ved at skabe en positiv følelse og stemning blandt forbrugerne.

Af samme årsager kan de estimerede effekter på tilbøjeligheden til at optage forbrugslån og investere i fast ejendom også være for lave: Under usikre konjunkturer vil det alt andet lige være mindre sandsynligt for, at forbrugernes umiddelbare følelser omkring egen økonomi slår igennem på så vidtrækkende beslutninger som at investere i fast ejendom eller optage nye forbrugslån. Tiden maner til forsigtighed, og erfaringerne fra finanskrisen og den bratte opbremsning af økonomien efter 2008 har givetvis sat sine spor.

Der er med andre ord meget der taler for, at regeringens økonomiske retorik kunne have større betydning for forbrugernes adfærd før 2008. Kun lidt taler for, at der ikke ville være en effekt.

Analysen af VK-regeringens retorik i perioden 2005-2008 og af S-R regeringens økonomiske retorik i perioden 1997-2000 viser tydelige forskelle i, hvordan regeringer taler om højkonjunkturerne, og hvorvidt de maner til forsigtighed. Især frem til 2007 er V-K regeringens økonomiske vurderinger mere optimistiske og retorikken mere positiv og uforbeholden end under S-R regeringen i perioden 1997-2000: Mens S-R regeringen pegede på faren for overophedning og flaskehalse samt behovet for en begrænsning i forbruget, sker det først fra februar 2008 under V-K regeringen. Retorikken er endda fortsat overvejende positiv ved fremsættelsen af finanslovsforslaget for 2009 i august 2008. Finanskrisen ændrer

regeringens vurderinger, og retorikken bliver mere afdæmpet i december 2008. På det tidspunkt har man allerede har gennemført bankpakke 1.

Alt i alt peger analyserne på, at regeringer og andre aktører, der nyder en faglig legitimitet, via deres vinklinger og italesættelser kan bidrage til at tale økonomien op eller ned. Det betyder samtidigt, at regeringer også kan "hælde benzin på" et allerede flammende bål.

Regeringer er naturligvis ikke de eneste, der udtaler sig om økonomien, og såfremt andre, troværdige aktører præsenterer radikalt andre vurderinger af økonomien end regeringen, vil effekten af regeringens retorik ifølge forskningen på området givetvis være mindre entydig, end denne analyse indikerer. Vi har ikke i denne analyse haft mulighed for at vurdere effekten af modsatrettet information og retorik. Under alle omstændigheder vil det i givet fald ikke være på grund af, men på trods af regeringens retorik, at effekten udebliver.

Såvel en ansvarlig som en uansvarlig økonomisk retorik sætter sig reale spor i økonomien. For retorikken påvirker forbrugerstemningen og forbrugernes følelser omkring deres egen økonomiske situation. Og disse følelser påvirker med stor sikkerhed den privatøkonomiske optimisme og den faktiske forbrugeradfærd. Ord sætter spor, og ord og italesættelser er ikke ligegyldige for menneskers økonomiske adfærd.

V-K regeringens økonomiske vurderinger og retorik var meget positive og uforbeholdne frem til februar 2008. Det har efter alt at dømme haft som konsekvens, at privatforbruget blev større, end det ellers ville have været.

Litteratur

- Chong, Dennis & James N. Druckman (2007a). "Framing Theory", *Annual Review of Political Science* 10(1): 103-126.
- Chong, Dennis & James N. Druckman (2007b). "Framing public opinion in competitive democracies", *American Political Science Review* 101(4): 637-655.
- De Vreese, Claes (2005). "News Framing: Theory and Typology", *Information Design Journal* 13(1): 51-62.
- Gambetti, Elisa & Fiorella Giusberti (2012). "The effect of anger and anxiety traits on investment decisions", *Journal of Economic Psychology* 33: 1059-1069.
- Geuens, Maggie, Patrick De Pelsmacker & Tine Faseur (2011). "Emotional advertising: Revisiting the role of product category", *Journal of Business Research* 64: 418-426
- Han, Seunghye, Jennifer S. Lerner & Dacher Keltner (2007). "Feelings and Consumer Decision Making: The Appraisal-Tendency Framework", *Journal of Consumer Psychology* 17(3): 158-168.
- Hartley, Catherine A. & Elizabeth A. Phelps (2012). "Anxiety and Decision-Making", *Biological Psychiatry* 72: 113-118.
- Hirschman, Elizabeth C. & Barbara E. Stern (1999). "The Roles of Emotions in Consumer Research", *Advances in Consumer Research* 26: 4-11.
- Johnson, Eric J. & Amos Tversky (1983). "Affect, generalization, and the perception of risk." *Journal of Personality and Social Psychology* 45: 20-31.
- Kahn, Barbara E. and Alice M. Isen, (1993). "The Influence of Positive Affect on Variety Seeking Among Safe, Enjoyable Products", *Journal of Consumer Research* 20(2): 257-270.
- Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*, New York: Oxford University Press.
- Lerner, Jennifer S. & Dacher Keltner (2001). "Fear, anger, and risk", *Journal of Personality and Social Psychology* 81: 146-159.
- Leeper, Thomas & Rune Slothuus (2014). "Political Parties, Motivated Reasoning and Public Opinion Formation", *Political Psychology* 35: Supplement 1: Advances in Political Psychology: 129-156.
- Moglimer, Cassie, Jennifer Aaker & Sepandar D Kamvar (2012). "How Happiness Affects Choice", *Journal of Consumer Research* 29: 429-443.
- Pham, Michel T. (1998). "Representativeness, relevance, and the use of feelings in decision-making", *Journal of Consumer Research* 25: 144-159.
- Raghunathan, Rajagopal & Michel Tuan Pham (1999). "All Negative Moods Are Not Equal: Motivational Influences of Anxiety and Sadness on Decision Making", *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 79(1): 56-77.
- Stocco, Andrea & Danilo Fum (2008). "Implicit emotional bias in decision making: The case of the Iowa Gambling Task", *Brain & Cognition* 66: 253-259.
- Taber, Charles & Milton Lodge (2006). "Motivated skepticism in the evaluation of political beliefs", *American Journal of Political Science* 50: 755-769.
- Tiedens, Larissa Z. & Susan Linton (2001), "Judgment under Emotional Certainty and Uncertainty: The Effects of Specific Emotions on Information Processing," *Journal of Personality and Social Psychology* 81: 973-88.

Veitch, Russell & William Griffitt (1976). "Good News – Bad News: Affective and Interpersonal Effects", *Journal of Applied Social Psychology* 6(1): 69-75.

Appendiks

Appendiks 1: Tekstgrundlag for analysen, udvalgt efter de angivne kriterier i afsnit 2

Pia Gjellerup 23.10. 1997, 1. Beh. Fl.1998

For Socialdemokratiet var der nogle helt afgørende målsætninger, da vi trådte ind i regeringen i januar 1993, om nogle afgørende ændringer i den generelle politik. Vi ønskede en øget beskæftigelse; vi ønskede flere mennesker ud på arbejdsmarkedet; vi ønskede en bedre offentlig økonomi; vi ønskede at skabe tryghed i danskernes hverdag; vi ønskede en sikring af det danske samfunds fremtid, og vi ønskede at skabe grundlaget for en bæredygtig miljøudvikling.

For så vidt angår den øgede beskæftigelse, overtog vi regeringsmagten på et tidspunkt, hvor der var rekordledighed. Udviklingen forud for 1993 havde været katastrofal, for det var lykkedes at tabe langt over 100.000 arbejdspladser i den private sektor i årene forud for 1993. Men i årene siden og med de forventninger, vi har til 1998, og som vi klart kan se i horisonten, bliver der generobret langt mere end det, der blev tabt, og det med en vægt, så der kommer dobbelt så mange nye job i den private sektor som i den offentlige sektor. I alt er der i årene 1993-1998 skabt mere end 150.000 nye job. Målet for årene fremover vil fortsat være 30.000 flere arbejdspladser pr. år, og målsætningen er igen det dobbelte antal i den private sektor i forhold til den offentlige sektor. Men for at nå disse mål er det nødvendigt hele tiden at komme med nye initiativer på arbejdsmarkeds-, uddannelses- og erhvervsområdet. I år er der tale om forslag vedrørende øget mobilitet, større fleksibilitet, mere uddannelse og bedre adgang til uddannelse for medarbejderne..

Dertil kommer en lang række generelle initiativer for den økonomiske politik, som sikrer en rolig lønudvikling, en fortsat lav rente, flere veluddannede medarbejdere, et godt forskningsmiljø med et godt samspil mellem den offentlige og den private forskning og en aktiv erhvervs politik. Samlet giver det gode betingelser for et sundt erhvervsliv. Socialdemokratiets og regeringens politiske målsætninger for den offentlige service har også givet sig udslag i den måde, den offentlige beskæftigelse har udviklet sig på. Den offentlige beskæftigelse inden for statens område har stort set været holdt i ro siden 1993

Målsætningen fra 1993 om at skabe en udvikling, som kunne trække flere ind på arbejdsmarkedet, er der også gjort meget ved. I 1993 var der et rekordstort antal mennesker uden for arbejdsmarkedet i den erhvervsaktive alder. Udviklingen op til 1993 var katastrofal. Der kom 143.000 flere mennesker på overførselsindkomst, som det så smukt hedder - 143.000 mennesker, som måtte give op over for et arbejdsmarked, de enten ikke kunne klare mere, eller som ikke mere havde brug for dem. Siden 1970'erne har der kun været ét eneste år - nemlig 1986 - hvor der var et fald i antallet af mennesker, som var skubbet uden for arbejdsmarkedet. Et fald på 13.000 mennesker! Alle de øvrige år blev stadig flere skubbet ud. Men i årene 1994-1998 er udviklingen vendt, og vi forventer, at vi som følge af gennemførelsen af finanslovsforslaget vil opleve, at mere end 70.000 mennesker igen kommer i erhvervsaktivitet.

De mange milliarder, der er kommet til siden som følge af øgede indtægter og navnlig på grund af færre udgifter, fordi vi har haft aktivitet i samfundet, betyder, at vi har kunnet skifte fra en katastrofalt dårlig offentlig økonomi til en offentlig økonomi i en god gænge. Faktisk har vi aldrig

haft en så høj strukturel budgetsaldo de sidste 20 år. Strukturel budgetsaldo er ikke et særlig tilgængeligt udtryk, men det betyder kort og godt, at vi i forhold til den underliggende økonomiske udvikling har fået forholdsvis mere ud af pengene end i de foregående 20 år, og det synes jeg bestemt ikke hverken regeringen eller regeringspartierne skal skamme sig over. Vi er i hvert fald i Socialdemokratiet ganske glade for at kunne se resultater, også på et område, som sprogligt set er lidt utilgængeligt. Forbedringen af den offentlige økonomi er ikke sket gennem et øget skattetryk; det falder lidt, også selv om vi - som vi skal - medregner den nye ekstra pensionsopsparing i ATP som skat. Jeg skal her bare erindre om, at Venstre og De Konservative, da de havde regeringsansvaret, øgede skattetrykket med ½ pct. hvert eneste år. Med Socialdemokratiet som regeringens ledende parti har der været ført en konsekvent økonomisk politik, hvor der har været sat aktivitet i gang, hvor det har været nødvendigt.

Det offentlige forbrug udgør derfor en stadig mindre del af den samlede samfundsproduktion. På nær et enkelt år - igen 1986 - skal vi 20 år tilbage for at finde en tilsvarende tilbageholdenhed i det offentlige forbrug, og også her har vi et mål, som vi i Socialdemokratiet vil sætte højt. Gælden skal fortsat nedbringes, så den gæld, vi overtog fra Venstre og De Konservative i 1993, er halveret i år 2005. Vi er allerede godt på vej, og i 1998 tager vi et rigtigt hug til. Desuden skal jeg for god ordens skyld nævne, at inflationen er behersket, renten fortsat lav og valutakursen stabil. Alt i alt et billede af en sund økonomi.

Den danske arbejdsstyrke skal være klar til at møde udfordringerne, som fremtiden byder på. Den teknologiske udvikling og stigende internationalisering skaber store krav. Der kræves høje faglige kvalifikationer og stor evne til at omstille sig, men også kreativitet og selvstændighed. Uden kreativitet og selvstændighed og en stærk personlighed kan man ikke drage den tilstrækkelige nytte af de høje kvalifikationer, og Socialdemokratiet bakker de målsætninger op, som regeringen har sat på uddannelsesområdet, bl.a. at langt flere af en ungdomsårgang får en ungdomsuddannelse, og at stadig flere får en videregående uddannelse.

Lykketoft 23.10. 1997, 1 beh. Fl.1998

Og når man synes, dette forslag til finanslov for 1998 er så kedsommeligt, så har det jo lidt sammenhæng med, at der ikke er nogen grund til panik, at der er en kurs, der er blevet holdt, og en kurs, der virker, og at det, vi kan konstatere, er, at det danske samfund i de sidste 4-5 år har haft en bedre udvikling i beskæftigelsen, i bekæmpelsen af arbejdsløsheden og i forbedringen af de offentlige finanser end stort set alle andre lande, i hvert fald i EU-området

Det, der er sket i de sidste 5 år, er, at hvor der dengang, da vi startede på vores arbejde under den nuværende regeringschef, var modløshed på grund af en rekordstor arbejdsløshed i Danmark og et stort underskud på de offentlige finanser og derfor en berettiget frygt for, om vores velstand og vores velfærdssamfund kunne hænge sammen, så har vi nu fået et velfærdssamfund, der er mere end fuldt finansieret, som kan hænge sammen, og som vi er i fuld gang med at forny og forbedre på en vældig masse områder

Der skal altså også i de kommende år være en mærkbar fremgang i beskæftigelsen i den offentlige sektor, men selvfølgelig ikke så stor som i 1997, hvor den formentlig er på 23.000, men hvor de 22.000 er i psykiatrien, børnepasningen, ældreomsorgen og sygehusvæsenet.

Og så skal man jo også huske, at væksten i den offentlige beskæftigelse fra 1994 til 1998, som vi forudser den nu, ikke er mere i gennemsnit per år end de ca. 10.000, som vi også regner med i årene fremover. For der har jo været en vækst i den offentlige beskæftigelse fra 1994 til det, som vi nu ser for os i finanslovsforslaget og dets forudsætninger, på godt 40.000 og i samme periode en vækst i den private beskæftigelse på godt 100.000.

Men også her må jeg igen sige: Jamen de store lande i Europa er altså ikke kommet i nærheden af at holde op med at stifte gæld endnu, og de har store underskud, men Danmark er kommet over på den rigtige side. Nedbringelsen af de gældsproblemer og den rentebyrde, som vi her taler om, skal vi naturligvis af hensyn til de nye generationer, som også skal forsørge os, når vi bliver gamle, prioritere meget højt i de kommende år, men man kan jo ikke tale om disse problemer uden at gøre sig klart, at gældsproblemet er fælles for hele den vestlige verden og noget, der er oparbejdet gennem 20 års forkert økonomisk politik i den vestlige verden, og at man derfor ikke kan måle graden af indsats alene på, hvor hurtigt det går i Danmark; man er nødt til også at se på, om det går hurtigere i Danmark end andre steder, og det gør det.

Man kan jo prøve at kigge på aktiekurserne. Man kan jo prøve at se på, om antallet af konkurser er stigende eller faldende, og om beskæftigelsen i den private sektor er stigende eller faldende. Beskæftigelsen i den private sektor er som bekendt stigende; den er steget med 100.000, men det er jo kun toppen af isbjerget. Erhvervslivet har jo været i stand til at erstatte 150.000-200.000 arbejdspladser, der faldt væk hvert eneste år, og oven i det få en tilvækst, som over en 4-årig periode er på 100.000. Det er flot, det er godt; men det er jo ikke udtryk for, at deres vilkår er helt utålelige, og at det næste strå vil knække æslets ryg, som fru Pia Christmas-Møller var inde på

Men vi er selvfølgelig meget optaget af, at dansk erhvervsliv har gode rammevilkår, og jeg må sige, jeg har ikke i de sidste par år mødt ret mange erhvervsledere, der ikke på tomandshånd medgav, at det har man.

Pia Gjellerup 18.12 1997, 3 beh. Fl.1998

Vi har taget en hård tårn med at give arbejdsmarkedet muligheder for at løse sin opgave med hensyn til uddannelse og inspiration af arbejdskraften. Vi kom til i 1993, hvor der var rekord arbejdsløshed i Danmark. Siden har vi lavet reformer og regel ændringer i en strøm som til tider har taget pusten fra de mennesker der har skullet omsætte vores beslutninger til en aktiv arbejdsmarkedspolitik i hverdagen. I takt med at at der igen blev efterspørgsel efter arbejdskraft blev den ledige arbejdskraft uddannet og aktiveret. Også den arbejdskraft der var i beskæftigelse, fik gode muligheder for at blive videre uddannet. Samlet set har resultatet været overordentligt fornuftigt og vi har endnu undgået flaskehalse selv om ledigheden er faldet endog meget kraftigt.

Vi ønsker at øge uddannelsesmulighederne. Uddannelse er nøglen til hele tiden at få Danmark til at følge med udviklingen. Vi er 5 mio. mennesker, som lever i et land, hvis absolut væsentligste råstof

stadig er disse 5 mio. mennesker og derfor er det vigtigt at disse 5 mio mennesker får mulighed for at uddanne sig.

Generelt kan man sige, at sådan som denne finanslovsdebat hidtil er forløbet, har den vist at vi har en regering, der har vilje til at fortsætte den overordentlige gunstige udvikling også på det økonomiske område, hvor den offentlige økonomi i dag er 60 mia. kr. bedre end den, regeringen overtog. Vi vil fortsætte arbejdet og vil være konkrete og vi har bevist at vi har kunnet bidrage mere til det, end de fleste andre har kunnet.

Lykketoft 18.12 1997, 3 beh. Fl.1998

Næh sandheden er at vi også har gjort vores del af arbejdet i den lovgivende forsamling og i regeringen med at rette økonomien op og med at rette det økonomiske system i Danmark ind til at kunne klare vækst. Vi har så at sige sænket spærregrænsen for vækst i Danmark. Der findes nogle interessant teknisk mål for strukturel ledighed og strukturel budgetbalance, som jeg ikke skal gå ind i at udrede for det er for teknisk, men jeg vil sige at økonomernes vurdering jo er at med hensyn til disse afgørende størrelser står vi langt bedre nu end vi gjorde for 5 år siden i kraft af den arbejdsmarkedspolitik, den uddannelsesindsats og for så vidt den skattepolitik der har været ført.

Det er vel halvdelen af den vækst som er sket i beskæftigelsen som og i forbedringen af finanserne, der ikke kunne have fundet sted i Danmark, hvis ikke vi havde gjort strukturen i Danmark mere tidssvarende og mere fleksibel, men det har vi med reformerne af arbejdsmarkeds-, uddannelses-, og skattepolitikken gjort fra den første dag i den første sæson og det har været en bragende succes.

Her lægges an til en forbedring af den danske økonomis konkurrenceevne og produktivitet. Og sammen med de opstramminger af arbejdsmarkedspolitikken, der nu er fortsat skal det borge for at vi kan få et langt bedre betalingsbalanceår næste år.

Det har været klogt – med statsministerens ord fra åbningstalen – at løfte foden en lille smule fra speederen, hvad angår det private forbrugs vækst. Og heldigvis er der nu også en lavere vækst i ejendomsprisudviklingen. Det giver også forhåbninger om stabilisering af økonomien.

Men jeg vil også godt sige at det jo har været en indhentning hvor vi alle sammen -- og her mener jeg regeringen såvel som de fleste her i Folketinget, tror jeg, og de kommunale og amtskommunale organisationer – var overens om at en så kraftig vækst i personaleforbruget ikke kan fortsætte. Vi skal finde metoderne til at dæmpe væksten i de kommende år og alligevel sikre et kvalitetsløft i den offentlige service og der er meget at hente, som ikke nødvendigvis kræver mange flere mennesker og mange flere penge.

Så har der været talt om konkurrenceevnen. Vi skal passe på konkurrenceevnen og som jeg sagde før skal vi gøre det ved at sikre fleksibiliteten på arbejdsmarkedet, lette investeringerne, flytte kapacitetsgrænserne i økonomien og sammen med parterne på arbejdsmarkedet fastholde den ansvarlighed, der heldigvis har kendetegnet overenskomstaflutning de sidste mange gange.

Jan Petersen 8. september 1998, Fl. 1999, 1. beh.

Finanslovforslaget dokumenterer til fulde, at den danske samfundsøkonomi grundlæggende er sund, og forklaringen herpå er ganske enkel: tusinder af danskere har gennem de sidste 5 år fået arbejde. Derfor er udgangspunktet for dagens debat et materielt set rigere samfund end i begyndelsen af 1990'erne, hvor stagnation og ledighed var de mest præcise ord for samfundstilstanden.

Der er god gang i tingene. At der er gang i samfundsøkonomien, og at så mange flere er kommet i beskæftigelse, er imidlertid meget mere end blot en positiv økonomisk og materiel kendsgerning. De mange flere beskæftigede er mennesker, der i stedet for at være i arbejdsløshed har deres egen indkomst, deltager i et arbejdsliv sammen med andre mennesker og har fået mulighed for at bruge deres evner. Det giver mere selvværd, det giver livskvalitet, det gør det flittige Danmark til et menneskeligt rigere samfund, og derfor er en høj beskæftigelse et selvstændigt mål for Socialdemokratiet. Regeringen er foran sin egen målsætning, når det gælder væksten i beskæftigelsen, og det skal jeg på ingen måde kritisere. Men alle medaljer har en bagside, uanset hvor positiv udviklingen måtte være, og vi må nu for alvor debattere de udfordringer, der kommer af, at Danmark er i nærheden af fuld beskæftigelse. Høj vækst og øget beskæftigelse udløser naturligvis et øget privatforbrug, og på det punkt er danskeren - hverken historisk eller aktuelt - nogen undtagelse. Vi husker vel alle væksten i beskæftigelsen og ikke mindst forbrugsfesten i midten af 1980'erne, da den daværende regering leverede danmarkshistoriens største betalingsbalanceunderskud. Den høje vækst medfører også i dag et pres på betalingsbalancen. Den er for tæt på nul, og også derfor var pinsepakken det rigtige indgreb på det rigtige tidspunkt og med det rette perspektiv. Det er sagt før, men jeg vil gerne gentage, at regeringen viste rettidig omhu, da den gennemførte pinsepakken. Væksten i det private forbrug dæmpes, og det gør den, fordi vi ønsker en mere robust betalingsbalance. Alternativet er besparelser på de offentlige budgetter på 15-20 mia. kr., og for Socialdemokratiet er og bliver offentlige besparelser af den størrelsesorden fuldstændig uacceptable, både socialt og økonomisk. Derfor er det ansvarlige svar på de udfordringer, vi står overfor, en større opsparing og en lavere skattefordel ved at låne. Skattereformen i pinsen sikrede, at den marginale beskatning sænkes for de lavere indkomster, så det kan betale sig at yde en ekstra indsats. Dermed fortsættes linjen fra 1994 med øget beskatning af ressourceforbrug, lavere beskatning af indkomst og en begrænsning af lånefinansieret forbrug og fradragenes skatteværdi, så ejendomsprisernes himmelflugt kan begrænses, ikke mindst til gavn for unge familier, der står for at skulle etablere sig i egen bolig. ATP-opsparingen skal også nævnes - ikke alene fordi den afdæmper det aktuelle forbrug, men også på grund af dens omfordelende virkning til gavn for fremtidige pensionister, som i deres arbejdsliv kun har haft beskedne lønindkomster. Væksten i det offentlige forbrug dæmpes også i de kommende år, og aftalen med amter og kommuner indeholder derfor en realvækst på kun 1 pct. Det er mindre end de foregående år, hvor enhver, som har deltaget seriøst i den politiske debat, ved, at kommuner og amter har skullet indhente et serviceefterslæb fra 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne.

Vi skal reservere et passende bidrag til afdrag på den offentlige gæld, så den næste generation ikke får overladt regningerne fra de gode tider. Vi har EU-rekord i overskud i den offentlige sektor. Vi kan afdrage på vores gæld, og vi gør det, men det kræver fortsat mådehold og prioritering i de kommende år.

Mogens Lykketoft 8.9. 1998, FL1999, 1. Beh.

Jeg vil dog godt sige, at min vurdering lige nu er, at Danmark ikke i særlig grad vil blive ramt af uroen rundt omkring i verden. Grunden til, at jeg er forholdsvis optimistisk, er, at vi får jo alle fordelene af det, som går galt andre steder i form af lavere rente, lavere råvarepriser og især lavere olie- og energipriser. Vi handler ikke særlig meget med de lande, der er ramt hårdest, og udsigterne for de lande, vi handler mest med, specielt Tyskland og Sverige, er gode. Det er også karakteristisk, at det er det vesteuropæiske område, hvor stabiliteten og vækstudsigterne er bedst overhovedet.

Det skal ikke afholde os fra også at forstå, at den offentlige sektor nu har fået lov til at indhente et efterslæb, hvor den var blevet trukket ned, og hvor servicen på en række punkter var utilfredsstillende og dækningsgraden endnu mere utilfredsstillende i leveringen af nogle af ydelserne, og at det ikke kan fortsætte i samme tempo i de kommende år af den enkle grund, at vi ikke har det uddannede personale, og at vi ikke fra det offentliges side i en periode med små ungdomsårgange kan beslaglægge en så stor del af nettotilgangen til arbejdsmarkedet, som et uændret forløb ville stille krav om.

Pinsepakken er ikke udtryk for løftebrud. Pinsepakken er udtryk for, at regeringen på to væsentlige punkter har holdt udtrykkeligt, hvad vi har lovet den danske befolkning, også i god tid før der var folketingsvalg i marts. Vi har sagt, at vi ønsker at fortsætte det, der lå i skattereformen fra 1993 med bredere skattegrundlag, lavere trækprocent, mindre fradragsværdi, større vækst for de grønne afgifter og lavere indkomstskatter. Det har vi indfriet med pinsepakken. Det har man kunnet læse sig til, det har man kunnet slå op i, det har man vidst var regeringens hensigt, hvis den fik lov at fortsætte. Det eneste, man ikke har kunnet vide - det kunne vi heller ikke selv - var, hvad doseringen skulle være for at holde dansk økonomi i et tempo, hvor arbejdsmarkedet kunne følge med og betalingsbalancen kunne komme i et sikkert overskud igen. Det er klart, der kom nogle påvirkninger til os udefra, bl.a. rentefald, der gjorde, at det skulle være et noget stærkere indgreb, end vi havde forestillet os bare få måneder forud. Men det, at det så blev sådan, er i virkeligheden en indfrielse af et andet løfte, som økonomiministeren og jeg på regeringens vegne har givet gang på gang på gang, når vi er blevet spurgt, nemlig at vi var indstillet på at gribe ind med den styrke, der var nødvendig for at holde dansk økonomi på sit spor. Der er ingen tvivl om, at den opgave, vi i fællesskab skal løse med finansloven, er langt mere overkommelig, fordi regeringen på disse punkter har levet op til de løfter, vi har givet den danske befolkning på godt og ondt. Det er klart, at det aldrig er populært at lave stramninger, heller ikke selv om stramningens indhold er, at alle gode danskere, der følger en normal lønudvikling, får en pæn reallønsfremgang de næste fire år.

Kunsten er at fastholde et solidt overskud på betalingsbalancen, samtidig med at mange flere mennesker kommer i arbejde, samtidig med at man holder styr på omkostningsudviklingen og holder renten nede og forbedrer statens finanser. Den kunst har vi mestret hidtil. Pinsepakken var et nødvendigt tillæg til den økonomiske politik, hvis vi fortsat skal mestre den.

Så er der det med byrderne på erhvervslivet. Med det oplæg, der ligger omkring selskabsskatten, kan ingen påstå, at erhvervslivet får nye lodder på ryggen i de kommende år. Og erhvervslivet kan - og det er det, der er vigtigst for erhvervslivet - regne med, at de har en regering, der vil holde dansk økonomi på sit spor med størst mulig sikkerhed med hensyn til afsætningsmulighederne, renten og omkostningsudviklingen.

I foråret fik vi klaret det med, at efterspørgslen, det private forbrug, ikke havde en sådan opdrift, at det fik arbejdsmarkedet til at bryde sammen og betalingsbalancen til at gå i røde tal. I efteråret skal vi løse den opgave at sørge for, at udbuddet af kvalificeret arbejdskraft i de kommende år er tilstrækkeligt til, at vi ikke behøver en langvarig vækstpause i dansk økonomi, så at vi kan sørge

for, at der er de hænder og de hjerner, der skal til, for at vi kan løse den opgave, vi skylder næste generation at løse ved at få nedbragt gælden i et ordentligt tempo, og samtidig kan sikre de serviceforbedringer, de fleste i grunden ønsker vi skal sikre, uden at skatterne stiger.

Jan Petersen 17 december 1998, Fl. 1999, 3 beh.

Og dokumentationen for, at det kan lade sig gøre i tal, men også i mennesker, er jo, at Danmark også i 1999 og årene derefter er et grundlæggende sundt samfund økonomisk og menneskeligt. Den politiske debat er blevet noget anderledes de senere år. Hvor er de politikere blevet af, der tør stå ved, at vi danskere er slappe velfærdsnarkomaner? Hvor gemmer de sig? Hvor er de debattører, der mener, at adgangen til penge skal afgøre adgangen til velfærd? Hvor gemmer de sig? Hvor er de politikere, der for blot få år siden forlangte lavere ydelser til mennesker, hvis forsørgelse er afhængig af dagpenge eller kontanthjælp? Hvor gemmer de sig? Svaret er vel nærmest, at de ikke tør sige det i øjeblikket, for i modsætning til 1980'ernes Danmark er der ikke stemmer i at tæve folk på økonomien. Der er heldigvis ingen stemmer i at være ligeglad med naboen og kollegaen

Det har krævet og kræver fortsat en konsekvent og politisk og økonomisk indsats. Arbejde til alle eller fuld beskæftigelse, eller hvad vi kalder det, er ikke nogen umulighed. Det har de seneste års vækst, ja, kraftige vækst i beskæftigelsen vist. Vi er et flittigt folk, og folk vil gerne arbejde. De passer deres arbejde hver dag. Sejren er, at der er langt flere, der har fået mulighed for det i de senere år, end i de forrige.

Ja, det er en værdi, som i hvert fald jeg som socialdemokrat vil kæmpe så indædt for, at jeg er parat til at investere både økonomisk og politisk i samfundsforandringer, også så omfattende samfundsforandringer, så det rører i noget i os alle. For hvad er alternativet? Ja, det er jo massearbejdsløshed, langtidsledighed og for så vidt også en gældsætning, selv om det er en mere abstrakt størrelse, som skyldes, at vi ikke betaler regningerne til tiden, og at vi ikke formår at få kræfter og ressourcer frem i befolkningen og skaffe dem et job i hånden. Det er alternativet.

Lad mig starte med arbejdsmarkedet. Arbejdsmarkedsreformen er frem for alt en massiv menneskelig investering i nye jobmuligheder. Vi skal gøre endeligt op med ungdomsarbejdsløsheden og langtidsarbejdsløsheden, og med arbejdsmarkedsreformen gør vi det. Den er ambitiøs i sin målsætning, og den kræver store kræfter blandt de mange, som siden 1993 loyalt og ordentligt har knoklet med vejledning, uddannelse, jobtræning, jobrotation osv. for arbejdsløse overalt i landet. Denne indsats har været afgørende for, at der er 200.000 flere ordinære job i dag, end der var i 1993. Men den kraftanstrengelse viser os, hvad vi som land og med vores arbejdsmarkedspolitik kan, nemlig gå videre, og hvis vi ønsker, at beskæftigelsesudviklingen skal fortsætte, så også må gå videre

Ændringerne i efterlønsordningen har egentlig samme perspektiv. Der er brug for og skal være plads til mennesker på arbejdsmarkedet, der er fyldt 60 år. Det kræver en bevidst seniorpolitik i danske virksomheder. Det kræver et opgør på arbejdsmarkedet mod den såkaldte naturlige afgang. Det kræver, at danske virksomheder møder de nye efterlønsregler med investeringer i medarbejdere, selv om de er fyldt 50 år, ja, sågar nærmer sig de 60 år

De er fundamentet for, at vi kan øge beskæftigelsen i Danmark fremover, og at vi kan betale for den velfærd, vi har brug for i fremtiden. Det er forudsætningen for, at Danmark fortsat kan have en sund

økonomi, og skulle det blive glemt i kampens hede, er det forudsætningen for, at vi overhovedet kan nærme os nogle af de forventninger, som bl.a. nogle af ændringsforslagene i går var udtryk for. Danmark har en sund økonomi. Vi er ikke foran en ny lavkonjunktur. Vi står ikke foran en bølge af massearbejdsløshed, stagnation og anden elendighed. Vi står med overkommelige problemer, som regeringen efter Socialdemokratiets opfattelse konsekvent og i tide har taget fat på. Vi står med problemer, hvis årsag er fremgang siden 1993. Vi står med problemer på betalingsbalancen, fordi væksten i vores økonomi har givet plads til både lønstigninger og høje priser for vores varer. Derfor har vi et konkurrenceevneproblem, men det er ikke hele forklaringen.

Med finansloven slutter vi, med kommuneaftalen slutter vi, og med pinsepakken slutter vi en beslutning om at opbremse dansk økonomi, og det vil virke i de kommende år. Det er overordnet et politisk udtryk for, at regeringens økonomiske politik kan gennemføres og bliver gennemført, og det er et politisk udtryk for, at der i Folketinget er partier, der kan samarbejde, både om de opgaver, vi havde for os i foråret, og de opgaver, vi har løst i efteråret, og begge dele er godt for dansk økonomi.

Vi er gået ind i et finanslovsforlig med partier, fordi Danmark har brug for det, og fordi der kunne skaffes enighed om det, som vi nu blev enige om. Vi synes, prisen har været beskedent, selv om finansloven havde været kønnere uden. Til gengæld har vi fået opbakning, og det er nok så væsentligt, til det, der i høj grad var vores dagsorden denne gang, og det er det, jeg har gennemgået. Vi står med en sund økonomi. Vi står med et land, der går fremad stadig væk om end i lavere tempo. Vi står med en privat sektor, som har visse konkurrenceevneproblemer, som dog ikke er umulige at gå til. Vi står med en offentlig sektor, som stadig væk vil vokse om end mere beskedent end de foregående år. Men vi står også med en række regninger, der betales. Alting har sin pris. Det har det også at finansiere det her års finanslov. Der er noget, der er knap så rart for mange. Der er kontingentforhøjelser

Vi står nemlig med et velfærdssamfund, der kan finansiere sig selv, samtidig med at det afdrager på gammel gæld. Der er overskud på de offentlige finanser; der er også overskud på de statslige finanser. Den udvikling skal fortsætte, for de næste generationer skal overtage et velfærdssamfund, der er økonomisk sundt. Samtidig afleverer vi værdier om fri og lige adgang til hjælp og service på det grundlag, som vi gerne vil have i et velfærdssamfund. De næste generationer skal overtage et samfund, hvor der er fred mellem generationerne, hvor generationerne kender hinanden, og hvor aldersegoisme, uanset om det er blandt unge, blandt ældre eller blandt trækdyrene, ikke eksisterer. Vi skal være et helt samfund, hvor vi, der arbejder, med glæde betaler for dem, der er børn og skal have en god skole, for de ældre, der har brug for hjælp, og for de svage og sårbare, der er. Men regningerne skal vi betale nu, for at det også kan lade sig gøre i samfundet i fremtiden. Der er råd til velfærd til alle, men det kræver, at vi gør tingene i tide. Det gør vi. Det kræver, at vi tør forandre Danmark. Det gør vi.

Mogens Lykketoft 17.12. 1998, Fl.1999, 3.beh.

Vi var selv i regeringen nået til, at efterlønnens levedygtighed afhænger af, at den i fremtiden trækker færre væk fra arbejdsmarkedet, hvis historien om dansk økonomi og beskæftigelse skal blive ved med at være en enestående succes. Jeg vil gerne sætte en meget tyk streg under, at den, der ikke husker forhistorien, vil aldrig forstå regeringens kurs fra pinsepakke til finanslov. Vi har i denne regering bogstavelig talt dag og nat siden den 25. januar 1993 knoklet for at sikre rettidig

omhu i den økonomiske politik. Og hvis vi har forsømt at forklare os, har vi til gengæld aldrig nogen sinde i disse 6 år et øjeblik glemt, at vi gik i regering for at undgå en gentagelse af fortidens fejltagelser

Husk, hvordan Danmark i slutningen af 1980'erne og i begyndelsen af 1990'erne kørte fra overophedning til massearbejdsløshed og ny gigantisk offentlig gældsstiftelse! Det var Schlüters regeringstid, efter at det var holdt op med at gå »ufattelig godt«. Vi har sat os for, at det ikke må ske igen, hverken 1970'ernes, de tidlige 1980'eres eller de senere 1980'eres politisk-økonomiske fejltagelser. Det er unfair at påstå, at vores omsorg for at undgå at falde i grøften igen er udtryk for mangel på idé og et for ensidigt fokus på økonomi frem for mennesker. For orden i økonomien og fremgang i beskæftigelsen er selve grundforudsætningen for, at vi kan have frihed, at vi kan have råderum til reformer, at vi kan få bedre velfærd, for at vi kan have noget at have ideerne i. Denne regering satte sig for at bevise, at massearbejdsløshed ikke er en naturkatastrofe, men noget, der kan bekæmpes af mennesker, der har viljen og har den rette politik.

Endnu har ikke alle indset, at revolutionen er sket; der er stadig væk nogle, der tror, at vi er ude af stand til at bekæmpe arbejdsløsheden. Men de allerfleste danskere er kommet i arbejde, og masser af fag og brancher og egne i landet har reelt fuld beskæftigelse. Sandheden er i virkeligheden, at beskæftigelsen er steget mere, end selv vi i vore optimistiske øjeblikke turde tro var muligt. Politikken er lykkedes over forventning. Den er lykkedes så meget, at det er vores egen succes, der nu truer os, hvis vi ikke bærer os klogt ad. For der mangler jo læger og sygeplejersker, der mangler jo pædagoger, hjemmehjælpere, ingeniører, bygningshåndværkere og metalarbejdere. Ja, snart sagt alle slags eksperter og nøglemedarbejdere i vores samfund er der ved at være mangel på, og det begrænser mere end noget andet vore muligheder for fortsat fremgang i velstand og i velfærd. Hvis vi ikke er på forkant med dét, så er det her, sammenbrændingen af økonomien kan ske gennem flaskehalse, løninflation, svækket konkurrencekraft, ny stigende arbejdsløshed og - allerværst - en ny kartoffelkur. Og det er lige præcis alt det, vi under ingen omstændigheder vil mases ud i igen ligesom i 1970'erne og 1980'erne. Derfor har vi grebet ind mod det private forbrugs stigning og mod ejendomsprisernes himmelflugt med pinsepakken i et godt samarbejde med SF og Enhedslisten.

Men ikke nok med det. Bare fra før sommerferien 1998 til efter sommerferien 1998 har vi på grund af stigende tilgang måttet opjustere udgifterne til efterløn med 600 mio. kr., altså nøjagtig lige så mange kroner, som man i 1979 regnede med, at hele ordningen ville koste. Og det blev dengang i 1979 udtrykkeligt sagt, at det var meningen at forhøje kontingenterne, så arbejdsmarkedets parter fuldt ud dækkede udgifterne til ordningen. Det er aldrig sket. Alle synes at have glemt det, og ingen ville i dag drømme om at udskrive så høje kontingenter, for så ville diskussionen om fordelingsvirkningerne ikke bare være et lille drilleri om, hvordan man skulle placere de sidste 300 kr. mellem høj og lav, så ville der være et fordelingsproblem af dimensioner. Finansloftalens kontingentforhøjelser betyder som sagt kun, at kontingentet i løbet af de kommende 3 år kommer op og dækker en brøkdel. Der vil ikke være nogen, som hos Danica eller Kgl. Brand eller i noget andet forsikringselskab kan købe en forsikring som efterlønnen til mindre end fire-fem gange så høj en præmie end den, vi nu kommer op på at betale efter finansloftalen

Vi afvikler jo en særlig skatterabat for folkepensionister i kommuner med særlig højt skattetryk. Den blev indført i 1993 og kostede 5 mio. kr. og omfattede 15 kommuner, men fordi kommunerne har hævet skatten, så er stort set alle kommuner blevet højskattekommuner, og det har aldrig været meningen. Og hvis vi ikke havde foretaget os noget, havde den kostet 500 mio. kr. næste år i stedet

for 5 mio. kr. Jeg skal i øvrigt minde om, at da vi lavede fordelingsberegninger på pinsepakken, havde alle glemt, også dem, der regnede, og også dem, der deltog i forliget, at man overhovedet fik sådan et tilskud. Så det indgik slet ikke i fordelingsberegningen. Men nu forstår jeg, at det er et stort problem, at det forsvinder meget, meget gradvist med en virkning, der højst vil berøre noget menneske i Danmark med 20 kr. om måneden næste år. Men når SF præsenterer et regnestykke for, hvordan det her virker for pensionisterne i Tornved Kommune, så er jeg nødt til at oplyse om, at den virkning indtræder tidligst om 10 år, og kun hvis Tornved Kommune til den tid stadig væk er den kommune i landet, der har den højeste skat

Jan Petersen 7. September, 1. Beh. Fl.2000

Danmark oplever nu for syvende år fremgang i velstand og muligheder, og trods mørkemænd og pessimister, der tidligere på året flottede sig med negative vurderinger af dansk økonomi, går det ufattelig godt. Der er ingen seriøse tegn på, at der efter 7 fede år er 7 magre år på vej. Hvad er det, der sker? Jo, vi er midt i noget nyt.

Vi skaber det, og samtidig kan regeringen nu dokumentere så håndfast som aldrig før, at det danske velfærdssamfund for alvor er økonomisk bæredygtigt. Det er ganske flot præsteret af regeringen, og det er sket, uden at skattetrykket er steget, siden regeringen tiltrådte. Men selv om skattetrykket ikke er steget, er der sket markante forbedringer i den offentlige service.

Vi skal nemlig også være et stærkt samfund, der kan sikre både de nuværende generationers behov for bedre skoler og en tryk alderdom på en måde, som gør, at vi ikke bringer fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare. Derfor skal skattetrykket ikke falde, men det skal heller ikke stige. Vi må nødvendigvis økonomisere og prioritere i disse år, fordi vi ønsker, at velfærdssamfundet skal være til rådighed for vore børn og børnebørn.

Jovist vil der i de kommende år være brug for at udvikle og forny den offentlige sektor, men der vil også være brug for en fortsat stram prioritering af de offentlige udgifter og en konsekvent vedligeholdelse af indtægterne til den offentlige sektor. Der er jo mange ideer til, hvordan man kan svække indtægtsgrundlaget, og der er mange ideer til, hvordan man kan øge udgifterne, men ingen af delene går. Indtægtsgrundlaget skal vedligeholdes, og udgifterne skal prioriteres. Det er afgørende, at vi fastholder en stram finanspolitik i de her år, hvor det går så flot fremad.

Så vi går til forhandlinger om denne den første finanslov i det nye århundrede med hjertet varmt og med en økonomisk realitetssans i hovedet. Vi ønsker, at den økonomiske bæredygtighed i dansk økonomi skal udvikles de kommende år; regninger præsenteret ved forhandlingsbordet skal betales på stedet. Og når tallene er blevet realistiske og de er blevet lagt sammen, så skal der stadig være overskud som foreslået. Så vil renteudgifterne falde, og velfærdssamfundet vil holde de næste generationer, og vi vil stå med et socialt, menneskeligt, miljømæssigt og økonomisk bæredygtigt samfund.

Mogens Lykketoft 7.9. 1999 1. beh. Fl 2000

Vi har igennem de sidste 6-7 år præsteret en enestående fremgang i beskæftigelse, i privat velstand, i offentlig velfærd, i en bedre fordeling af goderne, i en større miljøindsats og i en europæisk set enestående stærk konsolidering af de offentlige finanser. Når man ændrer en virksomheds regnskabsresultat uden engangsforbedringer med 68 mia. kr. over en 7-års-periode, så er det resultatet af en meget ambitiøs politik og et meget perspektivrigt resultat. Og hvad angår ambitionerne fremover, så er det, som jeg også sagde i min præsentation af finanslovsforslaget, en gedigen fremtidssikring af velfærdssamfundet ved at få gælden ned, ved at få arbejdsstyrken op og ved at have fuld kraft på fornyelsen af vores velfærdssamfund i opgør med de forældede strukturer.

Vi har ansvaret for, at landets økonomi hænger sammen, og også den forpligtelse at gå ud og sige til os alle sammen, at det ikke er alting, der kan lade sig gøre, at der nogle gange skal holdes igen. Det gjorde vi med pinsepakken, det gjorde vi med finanslovsforslaget sidste år og med det meget

forkætrede efterlønsindgreb, og vi gjorde det i en forståelse af, at vi i hvert fald ikke ville være årsag til en gang til at lade stå til over for en dårlig udvikling i dansk økonomi, sådan som vi har oplevet det så mange gange tidligere.

Hvad kan arbejdsmarkedet overhovedet levere, og hvad kan vi udskrive af skatter, uden at det slår vores beskæftigelsesmålsætning oven i hovedet? Det er de ting, som i den sidste ende lægger rammerne for, hvad vi kan gøre i den offentlige sektor.

Jan Petersen 19.12 1999 3. beh. Fl 2000

Kom jul, kom sne kom gaver siger Bamse i Børnenes Julekalender. Sneen kom tirsdag aften, Julen kommer med sikkerhed, og gaver ja, de kommer sikkert også for ønskesedlen er lang når legetøjskatalogerne er studeret forfra og bagfra. Og på selve dagen blandes glæden over gaverne ofte med lidt skuffelse over det der ikke var under juletræet, selv om det stod på ønskesedlen. Men så fortæller fornuftige voksne mildt at og venligt at at man ikke kan få alt hvad man ønsker sig. Selvom man gerne vil give alle gaverne så koster det alt sammen penge og hvis man køber julegaver på kreditkort eller på overtræk så kommer man let til at mangle penge til mad og husleje næste måned.

Vi, der er så heldig at bo i Danmark, har gennem de sidste 100 år fået opfyldt rigtig mange af de ønsker vi og dem før os har haft om at skabe et samfund, hvor der erpalds til alle.

De brutale kendsgerninger er, at denne regerings økonomiske politik virker. De afgørende nøgletal i økonomien er positive, beskæftigelsen er høj, og arbejdsløsheden falder stadig om end faldet er ved at flade ud. Betalingsbalancen er på rette vej og det offentlige overskud er stort. Inflationen og lønudviklingen er i overkanten af det vi ønsker, men pinsepakken og de kommunale aftaler gør deres til at den økonomiske politik alligevel virker. Finansloven her underbygger den fastlagte kurs.

Finansloven er en fortælling om en økonomisk succes, om et land der kræver mange penge af sin befolkning men som også sikrer alle en grundlæggende social tryghed og lige adgang til uddannelse og sundhed om et land, hvor der tages hensyn til de mest sårbare og hvor ingen skal nøjes med sig selv.

Vi vil ikke acceptere et samfund, der først bruger mennesker, dernæst nedbryder mennesker for til sidst at smide dem mennesker direkte ud af arbejdsmarkedet. Derfor indeholder finansloven flere bevillinger til arbejdsmiljøet og specielt til indsatsen overfor de 10 farligste job og i særdeles overfor de to værste. Der sættes mere fart på et rummeligt arbejdsmarked med social trykthed, med fleksjobbene, der udvides gennem den forbedrede ledighedsydelse.

Finansloven lægger også grunden til en førtidspensionsreform. Målet med en førtidspensionsreform er at den tager udgangspunkt i personers arbejdsevne og ikke i deres arbejdstab og at den giver bedre mulighed for at bruge arbejdsevnen. Målet er et arbejdsmarked der er mere rummeligt, der har plads til alle.

Også på to andre væsentlige områder betyder finansloven at der nu kommer ro og flerårige politiske og økonomiske aftaler. Det gælder politiaftalen, hvor politiet – ud over det jeg nævnte i nærområdet – bla. også får kræfter til øget kampe mod bande kriminalitet, økonomisk kriminalitet

osv. Også gælder det trafikaftalerne hvor skinnenettet renoveres på jernbanerne, hvor antallet af togsæder forøges og hvor afgangene mellem landsdelene bliver bedre.

Politik – og det er finanspolitik jo- handler om at agere her og nu på aktuelle problemer, men det handler i lige så høj grad om at ruste vores samfund til fremtiden, og lade vores reaktioner her og nu have et perspektiv i fremtiden, så vi trygt kan se hvad der er foran os.

Og det er et spørgsmål om, at samfundet går foran når det gælder de nye store områder som forskning, informationsteknologi og infrastruktur. Her bringer finansloven for 2000 os også videre.

Finansloven lever op til dette krav. Der er sparet på driften, hvor det er realistisk og acceptabelt. Det er prioriteret, hvor vi har kunnet skaffe os politisk opbakning til det. Der er skaffet indtægter, hvor det er nødvendigt og sådan må det være når ønskesedlen skal omsættes i gaver og regningen betales med det samme. Nogle partier holder så taler ude i byen og gør noget andet herinde. Der bruges penge på at annoncere med store, dyre løfter til vores ældre i dagbladene, men at mande sig op til så meget som at stille et forslag i i folketinget om det, man lover den ældre befolkning -- det kunne være mere i folkepension – det orker man ikke. Er det, fordi det koster?

Man kan godt stemme for en del af de initiativer, vi andre foreslår mens man samtidig stemmer imod de indtægter og besparelser, der skal finansiere dem. Det svarer faktisk til at man lover sine børn en masse julegaver under træet, men så undlader at købe dem. Eller at man gerne vil have sit navn på til-og-fra kortet, uden at betale.

Mogens Lykketoft 19.12 1999 3. beh. Fl 2000

Så kan jeg ikke lade vær med at gentage hvad jeg har sagt hvert eneste år , at jeg tror at når det kommer til stykket, er det der betyder noget for virksomhederne: Er der orden i økonomien, er der afsætningsmuligheder, er der et marked, er der ro om omkostningerne er der ro om renten. Og det er jo præcis det der har været i helt usædvanlig grad i det meste af den periode hvor vi har haft ansvaret for den økonomisk politik. (2752 sp.2)

Det er ikke det samme som, at jeg er imod, at man benytter reelle muligheder for at få leveret service både bedre og billigere, det er det bestemt ikke, men det er en pegefinger i forhold til dem der slår ud med armene og siger at det er så nemt alt sammen. Hvis det var så nemt alt sammen så havde man jo haft 10 år til at øve sig på det fra 1982 til 1993.

Men jeg tror nu nok alligevel det har sneget sig ind i de flestes bevidsthed at pinsepakken er bedre end sit rygte, og at den jo i hvert fald har været en helt afgørende forudsætning for, at dansk økonomi befinder sig i smult vande, og at fornuftige reformer kan lade sig gøre, det er der plads til uden at det i mindste måde ryster stabiliteten i dansk økonomi.

I så fald er jeg uenig med Venstre, og jeg mener med god ret, for regeringen har jo leveret det videnskabelige bevis på at man godt kan føre konjunktur politik. Det er faktisk lykkedes ganske godt. Det er en an forklaringer på, at det danske samfund i en 6-7- års periode har været i stand til at køre ude af fase med Europa med alt for lav vækst og alt for stor arbejdsløshed og bevæge sig fra at have lige så høj arbejdsløshed som resten af Europa til at have kun halv så stor arbejdsløshed. Kombinationen af en fornuftig konjunkturstyring og en offensiv reformpolitik, ikke mindst på

arbejdsmarkedet, Det kan godt lade sig gøre at føre politik. Det kan godt lade sig gøre at nå resultater.

Pinsepakken er et andet eksempel vi skal nævne her, hvor vi i tide, ja, det var på høje tid, men i tide fik strammet op og nu ser virkningerne. Det er i øvrigt også svaret på blandt andre fru Gitte Seebergs og hr. Koefoed Svendsens bekymring for, om finanspolitikken er for slap. Nej, fordi vi traf de besværlige, de upopulære, i øjeblikket upopulære beslutninger, men langsigtet nødvendige og rigtige beslutninger med pinsepakken, så vi nu har en stramningsgrad der er passende.

Hvis vi ser på de samlede offentlige finanser – det er et bredere begreb, og det er det vi bruger i udlandet når vi skal sammenligne – så har vi bevæget os fra et underskud på 26 mia. til et overskud på 27 mia. fra 1993 til år 2000, mine damer og herrer, og det er uden engangsindtægter, de eksisterer ikke i det begreb. Derfor har vi selvfølgelig også været i stand til at nedbringe den offentlig gæld i en hurtigere takt end de fleste andre europæiske lande.

Hvorfor har vi ikke direkte sat skatterne ned? Det har vi ikke fordi vi har arvet en alt for stor gæld og et alt for stort underskud og man kan ikke være bekendt at give den næste generation det med (2756 sp2).

Jeg skal bare afslutte med at minde om at det jo er svært at i det virkelige og reelle liv at forene en konstatering af, at de offentlige udgifter er vejer mindre og mindre i den samlede nationaløkonomi med en forestilling om at den offentlige sektor vokser ud over alle grænser. Jo den offentlige sektor er vokset personalemæssigt med 50.000. En meget stor del af dem passer de børn vi gerne vil have passet osv. Vi kender hele diskussionen, og vi ved at den mest er vokset på børnepasning, på uddannelse noget på ældreomsorg og noget på sygehuse. Men der er altså kommet 132.000 flere i arbejde i det private erhvervsliv. Dette private erhvervsliv som efter oppositionens retorik her i dag skulle være ved at segne under de næsten ikkemålelige byrder vi har lagt på deres skuldre. 132.000 flere!

Jan Petersen 2000 7. september, 1. Beh. FL2001

Kort og godt kan man sige, at dengang i 1993 fik Danmark en ny start. Undervejs er pessimismen blevet luftet, og undervejs har der været, om end midlertidigt, så dog tendenser til, at det kunne gå i den forkerte retning, f.eks. med betalingsbalancen. Men det blev hurtigt rettet op. Balancen blev bedre, opsvinget blev stabilt, og det blev svært at være pessimist i 1990'erne. Og hvad skal man da også sige imod en regering i et land, der har en så høj beskæftigelse, som har en positiv betalingsbalance, som har overskud i den offentlige sektor, som afdrager den offentlige gæld, som har lav inflation, og som lader den offentlige sektor vokse med medarbejdere på områder, hvor borgernes berettigede forventninger er stigende, f.eks. til behandling af vore syge og ældre og til pasning af børn? Og hvad skal man kritisere en regering for, når den altid viser rettidig omhu i den økonomiske politik? Og hvad skal man sige, når tidligere tiders sandheder står for fald, f.eks. at man ikke både kan have høj beskæftigelse, lav inflation og overskud på betalingsbalancen? Det dementeres år for år.

Jeg tror, dansk erhvervsliv har gode muligheder i fremtiden, og dansk erhvervsliv har også en god konkurrenceevne. Eksporten viser det, og lønudviklingen viser det. Det er jo ikke ligefrem mange konkurrencer, vi ser, og indtjeningen er jo heller ikke just dårlig i dansk erhvervsliv i disse år. Opgaven er derfor ikke blot, men blandt andet at gennemføre og komme videre med dk21. Men opgaven er også at sørge for, at det sker i et erhvervsliv og på et arbejdsmarked, der er rummeligt

Lad mig nævne, at vi støtter forslaget om, at selskabsskatten nedsættes, således at vi også på det område tåler konkurrence fra vore nabolande, og vi støtter naturligvis også, at regeringen foreslår en finansiering heraf. Sagen er nemlig, ikke blot når det drejer sig om selskabsskat, men også når det drejer sig om andre forhold, at om end tiden er spændende og verden har åbnet sig omkring os, er vi også nødt til her i Danmark at tilpasse os og ændre nogle ting, så de gør vort samfund konkurrencedygtigt i forhold til omverdenen

Vi tror, det kan lade sig gøre at komme videre med Danmark med det gode grundlag, vi har, og fastholde vort overskud på de offentlige budgetter og få vore renteudgifter til at falde, sådan at vi kan frigøre ressourcer, både til kommende generationers velfærd og til vækst i den velfærd, der allerede er brug for nu. Vi tror, Danmark er på vej til at blive et mere holdbart samfund, og udgangspunktet er jo ikke så ringe!

Mogens Lykketoft 7. September 2000 1. beh. FL2001

Resultaterne har været gode allerede op til nu. Men en god økonomi er jo selvfølgelig ikke et mål i sig selv, men forudsætningen set fra regeringens synspunkt for, at vi både kan berede et grundlag for, at næste generation ikke får færre, men flere valgmuligheder, end vi har givet os selv, og at vi her og nu også kan gennemføre fortsatte forbedringer på de centrale velfærdsområder.

Nu har vi så også i det sidste indlæg, der var, hørt en ræsonneren omkring det stigende skattetryk, som altså ikke har været et stigende skattetryk, og jeg skal så ud over den dér tekniske diskussion om, at det skattetryksbegreb, vi bruger i Danmark, som vi også har brugt under tidligere regeringer, som man bruger internationalt, er noget mærkeligt noget, bare føje til, at uanset hvordan man

regner, så har danskerne, hver enkelt dansker, i gennemsnit fået mulighed for en privatforbrugsfremgang i denne regerings tid på 15-20 pct. Det samlede privatforbrug er steget 25 pct., men der er jo også kommet nogle flere, der skal deles om det. Så der er blevet plads til flere køleskabe og også alt det andet, som vi alle sammen gerne vil have.

Jeg har svært ved at se, hvor de store ekstra skattelettelser, nogle har været ude og procedere her, i realiteternes verden skal finansieres henne. Heller ikke det skal jeg gå i detaljer med. Det er klart, at vi alle sammen gerne ville tilbyde skattelettelser, men som jeg vistnok har sagt mange gange tidligere, vil jeg sådan set hellere give nogle end at love nogen.

Den anden bemærkning er, at det ikke er nogen erhvervsskattelettelse. Det har vi ikke foregivet at det er, og det kan man jo også se af tallene at det ikke er. Det er i det lange løb en neutral omlægning, der har de samme træk i sig, som de omlægninger af personbeskatningen, vi har gennemført over en længere årrække: udbredelsen af beskatningsgrundlaget, nedsættelsen af marginals-katten. Det er sundt, og det er efter vores opfattelse mere langtidsholdbart end det system, vi har haft indtil nu.

Jeg havde nær sagt, at det, som er usikkert, er, hvad der kommer oveni af usikkerhed, hvornår vi kommer til at møde en situation, som den alle tilstedeværende i denne sal kan huske fra oktober 1997, hvor det at leve med en højere rente i en lidt turbulent valutasituation ikke var nok, og hvor Nationalbanken sådan set motiverede os til - hvad der var besværligt - at gå til det her Folketing og sige: Vi bliver nødt til at tage 5-6 mia. kr. fra danskerne. Så var det ATP-opsparring på det tidspunkt, men instrumentet er underordnet. Sagen er derimod yderst interessant; den er nemlig en hamrende god illustration af, hvad det er for nogle vilkår, det lille land, der ikke har forankret sin valuta definitivt, kan komme ud for på meget ubelejlige tidspunkter for de politiske beslutningstagere, som godt vil have råderummet til at forbedre velfærden og til at få økonomien til at vokse mest muligt.

Jan Petersen 2000 14. December, 3. Beh. FL2001

Den største af alle bedrifterne er, at vi i Danmark beviser at det er muligt at skabe beskæftigelse, øget og bedre velfærd på et økonomisk, på et socialt og på et miljømæssigt bæredygtigt grundlag. Det er et holdbart samfund vi udvikler.

Denne finanslov indeholder så mange konkrete og nærværende forbedringer, som gør livet lidt mere anstændigt og skaber lidt mere retfærdighed, men den stiller også krav om omsorg for andre end vores nærmeste. Den kræver ofre på egoismens alter. Den kræver solidaritet for at mennesker du ikke kender får muligheder for og frihed til at leve deres hverdag.

Jeg har lært at udgifterne i en husholdning skal være mindre end indtægten, at der skal reserveres til det ukendte til det uforudsigelige og at opsparing er en god ide. Jeg har også lært at hvis du sætter dig i gæld er det en god ide at få den afdraget så hurtigt som muligt, for renter er ærgerlige penge – og sådan er det også med statens husholdning og den offentlige økonomi.... Vi betaler mindre i kroner i renter, vores offentlige gæld falder, men det frister ikke regeringen, økonomiministeren eller finansministeren i regeringen. De holder fast og de skal roses for det.

Sandheden er at markante skattelettelser medfører en uholdbar finanspolitik. Bruger vi sparede renter til skattelettelser i stedet for gældsafvikling efterlader vi regningen i form dårligere velfærd

eller et højere skattetryk til børnene og de ældre. Så enkelt kan det gøres op. Det er dem der kommer til at betale, hvis det er nogle der for at vinde et valg har brug for et privatforbrugsfix.

Det er netop derfor vi holder fast nu, men forudsætningen for at holde fast er at beskæftigelsen også i de kommende år kan vokse markant.

Den er socialt holdbar. Den er miljømæssigt holdbar og den er økonomisk holdbar. Det er en finanslov vi kan være bekendt. Det er en finanslov der viser at vi forstår fremtiden.

Vi skal skabe et holdbart samfund. Det har befolkningen krav på for vi skal have en tro på at Danmark findes som et velfærdssamfund i fremtiden. Det er vigtigere end et utroværdigt skattefix i annonceform.

Mogens Lykketoft 14. December 2000 3. beh FL2001

Jeg vil godt sige at vi i regeringen er meget tilfredse med det færdige produkt, som vi skal stemme om lige om lidt. Det lever op til vores ønsker fra udspillet om det holdbare samfund om et bedre velfærdssamfund med højere kvalitet.

Meget mere kunne nævnes, men for regeringen synspunkt er det alt sammen bidrag, der trækker i den rigtige retning, i retning af et velfærdssamfund med højere kvalitet, men også med større konkurrencekraft i den internationale økonomi.

Danmark er her i slutningen af år 2000 blandt et af Europas mest socialt harmoniske og mest velfungerende markedsøkonomier. Det er et samfund, hvor de fleste har oplevet en meget stærk fremgang i privat levestandard og har meget stor valgfrihed på livets områder.

Hvad er forskellen for Danmark på de to perioder, vi her sammenligner. Forskellen er velstanden og beskæftigelsen i Danmark er steget utroligt meget mere her i 1990'erne og i begyndelsen af det 21. Århundrede end i de otte år, jeg sammenligner med. Dengang steg det private forbrug med 9 procent, denne gang er det steget med 21 procent. Dengang steg det offentlige forbrug med 5 pct., denne gang er det steget med 18 pct. Men den gode historie er jo også at den gang fik man aldrig taget fat på at bringe gælden ned, før den begyndte at stige igen, da man slog højkonjunkturen ihjel med kartoffelkuren.

Det er pointen ved regeringens politik at vi har taget voks i ørene ligesom Odysseus, når sirenerne sang og ville have at vi skulle give store skattelettelser. Vi har holdt fast i ansvarligheden, vi har sikret at den fremgang, der har været på alle fronter, ikke midt i perioden blev afbrudt af ny tilbagegang og ny stigende arbejdsløshed.

Vi har fået en fremgang i økonomien som er stærkere, langt stærkere og mere holdbar end den var dengang. Og vi medvirker ikke til -- det forstår jeg sådan set også er Venstre synspunkt -- til ufinansierede skattelettelser. Vi medvirker ikke til en overophedning af økonomien.

Der kan ikke gives ufinansierede skattelettelser, fordi det kan få økonomien til at brænde sammen i overophedning og ny krise men også fordi det vil bryde det mønster vi nu omsider og heldigvis er

inde i med at begynde at bringe den gamle gæld ned i god tid, før vi får en ændret alderssammensætning, der vil kræve større udgifter til velfærd.

Peter Christensen 6. September 2005, FI2006, 1.beh.

Pengene fosser ind i statskassen, fordi det går godt i Danmark, rigtig godt, ikke ufattelig godt, men forventelig godt, ikke ufattelig godt, for det er sådan lidt Fætter Højben-agtigt, ufattelig godt er, når man får det hele forærende af rent og skært held. Men sådan er det netop ikke. Det er tværtimod dødkedeligt, hårdt slid, der ligger bag den forventelige succes. Det går godt for de offentlige finanser, fordi beskæftigelsen stiger med titusindvis af job, fordi ledigheden er faldet til under 5 pct., og fordi væksten i samfundet stiger støt. Og det går godt for borgerne, fordi de kan gøre en indsats, fordi de kan sætte nye ideer i søen, fordi de kan disponere i tillid til, at deres anstrengelser ikke bliver straffet med høje afgifter og flere skatter.

Det er en positiv cirkel. Borgerne har tillid til, at regeringen har styr på den offentlige pengekasse. Borgerne har tillid til, at regeringen ikke pludselig har en negativ overraskelse gemt i skuffen. Borgerne ønsker ingen overraskelser, de vil kende rammerne. Borgerne ønsker ingen eksperimenter, de vil nemlig ikke være forsøgskaniner. De forventer, at regeringen har styr på den offentlige pengekasse. De forventer, at regeringen fortsætter den kurs, der er lagt.

Oppositionen påstod, det ikke kunne lade sig gøre. Oppositionen påstod, at skattestoppet ville undergrave de offentlige indtægter. Oppositionen påstod, at regeringens politik ville kræve drastiske nedskæringer, men oppositionen tog fejl. Denne regering har vist, at det kan lade sig gøre, at man både kan øge det offentlige forbrug stille og fredeligt, samtidig med at man sænker skatterne stille og fredeligt, og samtidig med at man nedbringer den offentlige gæld stille og fredeligt.

Men selv om det går godt i Danmark, er det jo ikke ensbetydende med, at udviklingen fortsætter i det uendelige. Netop derfor føler vi i Venstre, at vi er bundet af 2010-planen og dens målsætning om at halvere den offentlige gæld. Vi ved, at efter de fede år kommer der magre år. Vi ved, at der vil være færre erhvervsaktive i fremtiden, stadig færre unge og stadig flere, der skal forsørges, stadig flere pensionister

Nogle tror, at det nok skal gå, alene fordi vi bliver mere produktive og mere velstående, at vi kan producere os ud af forsørgelsesproblemet. Det kan vi ikke. Udgifterne til forsørgelse bliver nemlig forøget i takt med, at vi alle bliver mere velstående, netop fordi pensionister, arbejdsløse osv. automatisk får del i velstandsstigningerne. Hvis vi ønsker at fortsætte på den måde, så må vi lægge penge til side. Vi kan ikke bilde os selv ind, at pengene, vi får i kassen, vil fortsætte med at strømme ind.

Thor Petersen 6. September 2005, FI2006, 1.beh.

Til gengæld vil jeg sige, at jeg synes, det er betryggende, at mens andre lande kæmper med underskud, meget høj ledighed og lav beskæftigelse, er det, vi kæmper med i Danmark, hvordan vi skal bruge nogle penge, som mange gerne vil bruge flere af. Det er altså en helt anden dagsorden, vi har i Danmark, end den, man har i de fleste andre af de lande, vi normalt sammenligner os med. Vi er et af de tre lande, der har den absolut laveste ledighed, og de tre lande har egentlig den samme lave ledighed; vi har den højeste beskæftigelsesgrad overhovedet; vi er et af de tre lande, der har den absolut laveste gæld, og vi er et af de lande, der har det absolut højeste overskud på betalings- og handelsbalancen, så på alle områder ligger vi altså der, hvor vi kan bruge tid på at diskutere,

hvordan vi egentlig kan gøre det bedre, i stedet for at diskutere, hvad vi egentlig skal rette op på for overhovedet at sikre fremtiden.

Så kan man diskutere, om det er meget eller lidt at bruge 0,5 pct. Jeg forstår godt, at der kan være mange meninger om det, men her er jeg enig med Det Radikale Venstre - ret skal jo være ret - som siger, at hvis man vil gøre noget forsvarligt, er det jo at lægge et sådant grundlag for den offentlige økonomi, at man undgår rystelser og kan sætte noget i værk og finansiere det uden efterfølgende at skulle trække fundamentale goder tilbage, netop fordi det, man sætter i værk, rent faktisk ligger inden for de rammer, der er lagt for den økonomiske politik.

Så der er lagt en klar linje. Vi styrer udgifterne, der er et skattestop. Det kræver selvfølgelig, at der er et rygstød i Folketinget uden for regeringen, der jo ikke kan gøre det alene. Og der vil jeg blot igen anerkende, at det er det, jeg har mødt til stadighed fra Dansk Folkeparti

Jeg synes, det er vigtigt, at man tænker på, hvad det så i givet fald er, man kan komme med i. Står skattestoppet ved magt, eller står det ikke? Det er sagt ganske klart: Skattestoppet står ved magt. Går regeringen ud og gennemfører noget, som koster 6 mia. kr., der ikke er finansieret? Svaret er nej. Så mit råd til Socialdemokratiet er i virkeligheden at se på de mange sympatiske ting og se, om ikke det er muligt for de sympatiske ting at finde et flertal i Folketinget, som synes, de er sympatiske, og som vil være med til at finansiere dem. Det er mit bedste råd. For vi har ét ønske i regeringen, og det er de bredest mulige flertal. Men det stiller altså også nogle krav til, hvor luftigt det kan være, når man egentlig stiller sine egne mål op. At man altså på en eller anden måde bliver ved jorden, for det er nødvendigt. Man kan ikke flyve ind i regeringskontorerne. Jeg ved af erfaring, at man kommer til at vandre. Den første vandretur er ned ad stengangen, og jeg glæder mig altid til, når man går den tur på stengangen, at man så kommer med en mere realistisk opfattelse af, hvad det er, dansk økonomi kan bære, og forsøger at leve op til det, man selv tidligere har stået for og haft som et mål, man ikke selv kunne efterleve, men har sat som mål. For hvis det er indstillingen, tror jeg også, at vi kan få nogle gode forlig omkring finansloven for 2006. Det er jo op til medlemmerne af Folketinget. Der er ikke nogen barrierer for det at tale sammen og forsøge at finde vejene, men det kræver en vis form for realisme, og det håber jeg så også at den nye ledelse i Socialdemokratiet vil finde på et tidspunkt, for jeg forstår, at der er et ønske om at arbejde os ud, og jeg vil sige: I er hjertelig velkomne i den øvelse

Peter Christensen 2005 14 december, Fl2006,3 beh

For oppositionen må denne finanslov have været et regulært Kinderæg, men egentlig er der ingen grund til overraskelse. Vi gennemfører jo præcis, hvad vi har lovet, senest i regeringsgrundlaget fra februar 2005, og det virker. Danmark er midt i et økonomisk boom, og vi kan glæde os over et yderligere fald i ledigheden med 4.000 flere personer næste år end ifølge den forrige prognose fra august. Dermed kommer ledigheden ned på bare 143.000, og det er den laveste ledighed i de seneste 30 år.

Samlet set er der nye initiativer på finansloven for i alt godt 5,8 mia. kr., og en stor del af midlerne bruges til at styrke indsatsen i social- og sundhedspolitikken.

Sådan en stor godtepose vil let kunne blive beskyldt for at efterlade nogle store huller i tænderne. Men råderummet er til stede, og pengene er til stede.

Vi har sat os for at fremme den økonomiske vækst og fremme lysten til at arbejde og dermed øge mulighederne for at sætte penge af til sociale forbedringer. Vi må sikre, at vi kan hjælpe de syge og de svage ved at opmuntre de stærke og raske til at tage opgaven på sig, og derfor kan jeg lige så godt gentage regeringens mantra: Det skal kunne betale sig at arbejde. Jeg har noteret mig, at nogle partier i Folketinget vakler i stedet for at fastholde dette sunde princip, og derfor vil jeg gerne minde om, at velfærd ikke kommer ud af den blå luft. Forudsætningen for velfærd er arbejde og økonomisk vækst, ikke omvendt.

Thor Petersen 2005 14 december, FI2006, 3 beh.

Jeg er for så vidt glad for og vil godt complimentere den socialdemokratiske ordfører, hr. Henrik Sass Larsen, fordi han konstaterede, at det går godt for dansk økonomi. Der er råd til forbedringer, og der er råd til initiativer, så vi har altså en stærk og sund økonomi. Det synes jeg er glædeligt, også fordi man kan tænke over, hvad der har været sagt om det samme tema af den samme ordfører. I forbindelse med behandlingen af finansloven for 2003 blev der sagt af hr. Henrik Sass Larsen, og jeg citerer:

Vi har sagt det 200 gange i Folketingssalen: I kan ikke både indføre skattestop, komme med flere penge til velfærd og lægge op til skattelettelser og samtidig fortsætte gældsafviklingen. Det er sagt 200 gange, og jeg ved ikke, hvor mange gange det skal siges yderligere. Citat slut.

Sandheden er jo, at det er lige præcis det, vi kan. Det er jo det, der er kendetegnet på en sund økonomi.

Det er fuldstændig rigtigt, at Socialdemokratiet fuldstændig har forladt 2010-planen. Alt det, der engang var ansvarligt, vil man ikke kendes ved længere. De ændringsforslag, der er stillet til finansloven, vil medføre en manko på ca. 8 mia. kr. i 2006, forslaget er altså underfinansieret med ca. 8 mia. kr., og i forhold til regeringens forslag vil man hæve forbruget med 1,4 pct., mens vi majsommeligt bringer gælden ned. Man synes måske i virkeligheden, at det er for meget, at vi rent faktisk gør det, vi har sat os som mål, og endda lidt mere.

Målsætningen var, at realresourceforbruget på det statslige område skulle være uændret over tid, og hvis vi gør realforbruget på det statslige område op, er det i virkeligheden negativt. Vi har brugt lidt mindre end det, vi kunne have brugt inden for den samlede ramme, og de midler har vi lagt ud i kommunerne, så de også har haft den fulde vækst, der har været til rådighed.

Staten har fulgt sin linje fuldstændigt. Overskridelserne ligger ét sted, nemlig i kommuner og amter, Og så kan man selvfølgelig sige, at det ikke gør noget. Jo, det gør noget, hvis man har den opfattelse, at man skal føre en ansvarlig finanspolitik, og hvis nogle mener, der er plads til større aktivitet, må andre instanser bedømme aktivitetsniveauet i Danmark og afgøre, om der er plads til yderligere finanspolitiske lempelser. Det er jo det, der er tale om.

Jeg vil blot sige, at alle, der ligger inde med faglig viden og har en ansvarlig politisk holdning, siger, at der ikke er plads til finanspolitiske lempelser, og derfor er den finanspolitik, som vi har lagt frem, neutral - ja, hvis vi går helt ned på atomvægten, er den i virkeligheden minus 0,1 pct. Den bidrager nemlig ikke til ødelæggende aktivitet, og den samlede finanspolitik, altså stat, kommuner og amter under et, er fuldt forsvarlig, når det gælder forbrugsdelen.

Til dem, der siger, at man skal ud og spare, må jeg blot sige, at det ikke er rigtigt. Der er en stille appel om, at man styrker aftalesystemet eller lader det overleve, ved at de stigninger, der er lagt ind, at de flere penge, man kan bruge, er aftalt i en fælles forståelse for, at det er det, der er den ansvarlige ramme, hvis vi skal kunne sikre den finanspolitik, som man er enige om i virkeligheden er til fordel for alle, både på kort og på lang sigt. Det er sådan set det, det drejer sig om.

Peter Christensen 7. September 2006 Fl.2007, 1.beh.

Engang for længe, længe siden kaldte Buster Larsen Danmark for lorteland. Nu er Danmark ifølge adskillige internationale undersøgelser verdens lykkeland, og danskerne er verdens lykkeligste mennesker.

Der var også engang, hvor pengene fossede ud af statskassen. I dag fosser pengene ind i statskassen. Pengene fosser ikke ind, fordi vi hæver skatten, heller ikke, fordi vi sparer på de offentlige udgifter, tværtimod. Vi øger nemlig det offentlige forbrug uden at øge beskatningen. Nej, pengene fosser ind, fordi vi holder en fornuftig, langsigtet kurs. I de onde gamle dage var Danmark også et samfund præget af massearbejdsløshed. Sådan er det ikke længere. Beskæftigelsen er højere end nogen sinde. Ledigheden er faldet med 62.000 personer siden 2003. Ja, ledigheden er faktisk på det laveste niveau i 30 år. Det kunne lyde som et eventyr, men det er virkelighed i dagens Danmark anno 2006.

Enighed så vi også i forbindelse med velfærdsreformen. Jeg er glad for, at en bred kreds af partier i juni måned har været villige til at stå sammen om langsigtede velfærdsreformer. Jeg vil gerne rose så vel Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti som De Radikale, der alle deltager i aftalen om en velfærdsreform sammen med regeringspartierne. Vi kan være uenige om mange ting i dagligdagen, men jeg er glad for, at vi er enige om at ville fremtidssikre Danmark. Jeg er særlig glad for, at vi sammen vil gøre op med noget af den perverse logik, som velfærdsstaten har været fanget i. Her tænker jeg på det her særlige, underlige begreb, som nogle mærkeligt nok har brugt, nemlig ældrebyrden. Tænk, at det skulle være skadeligt, at folk lever længere. Det burde jo være en lykke, men på grund af vores underlige system med en fast pensionsalder, uanset hvor gamle folk bliver, har hvert eneste ekstra leveår betydet en økonomisk byrde for samfundet. Det lægger vi heldigvis op til at ændre. Nu må det være slut med at tale om ældrebyrde. I stedet kunne vi fremover komme til at tale om ældrestyrke. Takket være den historiske aftale om fremtidens velstand og velfærd, er dansk økonomi godt rustet til fremtiden. Alle partier, der deltager i aftalen, har ære af den, ligesom Danmark vil få glæde af den - ikke kun, fordi vi håndterer vores forsørgelsesproblem, men også fordi vi sikrer finansiering af og markante investeringer i uddannelse, forskning og innovation. Vi lægger grunden for fremtidens velstand. For Venstres vedkommende lægger vi vægt på at fortsætte den positive og stabile udvikling i retning af et dygtigere, mere arbejdsomt og rigere samfund - et samfund, hvor der både bliver plads til en udvidelse af det offentlige og det private forbrug.

I betragtning af at Danmark er et af verdens rigeste lande og et af verdens mest beskattede lande, har Venstre den ambition, at vi også skal have fuld valuta for pengene. Vi vil have den bedste og mest velfungerende offentlige service; det manglede bare. Vi skal have bedre børnehaver, bedre skoler, bedre sygehuse, ja, kort og godt verdens bedste og mest effektive offentlige sektor. Derfor sætter vi flere penge af til det hele. Alene på sundhedsområdet afsætter vi 1,3 mia. kr. ekstra i 2007, på ældreområdet 800 mio. kr., og det samme beløb til børn og børnefamilier

På alle områder sætter regeringen ind med en øget indsats og med flere penge. Det gælder også boligområdet. Vi ønsker en almen sektor, som sikrer lejerne, gamle som nye, en god og billig bolig. Vi ønsker også en almen sektor uden belastede ghettområder, hvor mennesker lever afsondret fra omverdenen uden kontakt til arbejdsmarkedet eller til resten af det danske samfund. Derfor vil regeringens politik fortsat være, at der sættes penge af til både renovering, ghettobekæmpelse og til nybyggeri; alt andet er uholdbart.

Thor Petersen 7. September 2006 Fl.2007, 1.beh.

Jeg vil blot sige, at det fundament, der ligger her i finanslovsforslaget, når det gælder serviceområderne, er jo altså et løft på 31 mia. kr. i faste priser i forhold til det, der var gældende i 2001. Jeg synes, det kræver nogen dristighed at mene, at det, at man giver flere penge, ikke betyder mere velfærd. Det må jeg sige. Egentlig bliver jeg sådan lidt pikeret over, at man siger, at hvis man tildeler flere midler til dem, der er offentligt ansat, så giver det ikke mere velfærd. Jeg synes egentlig, det er en ejendommelig nedvurdering, at det ikke skulle være muligt. For hvis der er nogen, der mener, at pengene ikke er leveret, så må jeg sige, det kan vi altså påvise i budgetter og regnskaber og statens regnskab

Har I forladt 2010-planen? Nej, det har vi ikke. Vi har stadig en aftale med kommunerne og med de nye regioner, der sammen med det finanslovsforslag, vi har lagt frem, giver en vækst på ½ pct. - fuldstændig. Oven i det har vi så lagt det, der er skabt gennem finansieringsdelen, altså den velfærdsaftale, vi har lavet. Der er plads til yderligere ½ pct., og derfor vokser det offentlige forbrug næste år fra ½ til 1 pct. Men den halve procent, vi lægger oveni, er altså til forskning, det er til efteruddannelse og til videreuddannelse, det skal sikre, at 95 pct. af alle unge får en uddannelse, og at mere end 50 pct. får en videregående uddannelse. Der er afsat store beløb - 3 mia. kr. - i en pulje til at forebygge nedslidning. Så jeg vil blot sige, at det er det eneste, der for så vidt ligger, ud over styringen.

Jeg kunne sikkert sige meget mere, også til både hr. Christian Wedell-Neergaard og hr. Peter Christensen, men det er jo ikke overraskende, at man fornemmer en vis positiv indstilling til finanslovsforslaget fra de herrer, som i øvrigt meget uddybende gennemgik alt det gode, så jeg vil ikke, for ikke at trætte nogen, nødvendigvis stå og gentage, hvad det egentlig er, der står i finansloven. Men den er jo en massiv udbygning af og en massiv fastholdelse af den tanke om til stadighed at gøre det bedre for danskerne, store som små.

Peter Christensen 07.12 2006 Fl.2007 , 3.beh.

Jeg glæder mig i denne tid./nu falder julesneen hvid,/så ved jeg, julen kommer./Min far hver dag til byen går,/og når han kommer hjem, jeg står/og ser hans store lommer.

Se, det var et lille stykke fra »Peters Jul«. Jeg har det akkurat som Peter; jeg glæder mig i denne tid.

Der er ganske vist ingen hvid julesne, men finansministeren har lommer fulde af gaver, akkurat som han plejer. Sådan har det været hver eneste jul siden 2001, og sådan er det også i år. Alle bliver tilgodeset: unge og ældre, raske og syge.

Jeg har gentaget det til hudløshed som en anden Søren Banjomus, men lad mig gentage det nok en gang: De offentlige udgifter til service er øget med godt 31 mia. kr. i faste priser siden 2001. De godt 31 mia. kr. er det reelle løft, dvs. forøgelsen ud over pris- og lønudviklingen. Siden 2001 har vi bl.a. brugt 9 mia. kr. ekstra på socialområdet, 8 mia. kr. ekstra på undervisningsområdet og 12 mia. kr. ekstra på sundhedsområdet. Der er også kommet flere hænder til at løfte serviceopgaverne. Den samlede offentlige beskæftigelse er vokset med ca. 7.000 personer fra 2001 til 2005, og det tal

dækker over en faktisk stigning i amter og kommuner på ca. 12.000 og et fald i staten på godt 5.000. Vi lægger vægt på borgernær service frem for bureaukrati. Det glade julebudskab skal ud.

Jeg ved jo godt, at det ikke er oppositionens opgave at hjælpe regeringen med at skabe julestemning, men derfor har regeringen alligevel inviteret de fleste partier med til julegilde, og her har stemningen faktisk været ganske god. Siden regeringen fremsatte sit finanslovsforslag, har vi indgået en lang række udmærkede forlig med mange deltagere, men det er ikke nogen hemmelighed, at Dansk Folkeparti nok en gang har vist sig at være det mest forhandlingsduelige parti i Folketinget, både når det drejer sig om at finde gaver, og når det drejer sig om at finansiere julegildet. Man kan ikke være julemand på kredit

Kort og godt: Alle grupper i samfundet får gavn af finansloven. Der er gaver til alle, og vi opprioriterer alle grupper uden at flå nogle andre i skat. Det er rigtigt, at julen varer længe og koster mange penge, men denne regering beviser, at det er muligt at undgå skatte- og afgiftsstigninger. Ja, vi beviser endda, at det kan lade sig gøre at sætte skatter og afgifter ned, samtidig med at vi opprioriterer en lang række offentlige velfærdsområder. Tænk, hvis vi ikke havde skattestoppet. Tænk, hvis det igen blev muligt at rykke rundt med forsvarsløse borgeres økonomi.

Lad mig slutte af med at slå fast, at danskerne kan stole på regeringen, på samme måde som man kan stole på en god kæreste. Vel opfylder vi ikke alle de ønsker, der står på ønskesedlen, på én gang, men til gengæld overtrækker vi ikke vores kærestes kontokort, og vi lader os ikke lede i fordærv til julefrokosten. Det beviser vi nok en gang med finansloven for 2007, og derfor kan Venstre stemme for de ændringsforslag, der er stillet af finansministeren.

Thor Petersen 7.12 2006 Fl.2007, 3.beh.

Men udfordringen er jo lidt stor, når ikke man må rose, for selve det økonomiske grundlag, som Danmark har hvilet på i år og vil hvile på næste år, er jo bedre end det, man har set i vel nok al den tid, hvor de nuværende medlemmer af Folketinget har været medlemmer. Derfor forstår jeg godt, at man så vælger ingenting at sige. Det har jeg ingen kritik af, for det er jo egentlig forståeligt, når man ønsker at være opposition.

Når vi går ind på delemnerne, tegner der sig jo en økonomisk ramme om danskernes liv og færden i de næstfølgende år, som aldrig har været mere gunstig. Uanset hvad, har vi den laveste ledighed i mere end 35 år, siger vi, men i virkeligheden kan vi ikke sammenligne umiddelbart, for statistikken har ikke altid været opgjort på samme måde. Kluge folk siger, at ledigheden egentlig aldrig har været lavere.

Når vi går ind på delemnerne, tegner der sig jo en økonomisk ramme om danskernes liv og færden i de næstfølgende år, som aldrig har været mere gunstig. Uanset hvad, har vi den laveste ledighed i mere end 35 år, siger vi, men i virkeligheden kan vi ikke sammenligne umiddelbart, for statistikken har ikke altid været opgjort på samme måde. Kluge folk siger, at ledigheden egentlig aldrig har været lavere.

Derfor er det også med rette, at man siger, at så behøver vi ikke tale så meget om finansloven. Det andet er nemlig ret enestående. Uanset hvad kluge hoveder i øvrigt måtte sige, giver det, vi har

aftalt om senere tilbagetrækning, den balance og holdbarhed, som udligner det, at der bliver flere ældre og færre unge på arbejdsmarkedet. I hvert fald frem til 2040 er der fuld balance i det, der er aftalt mellem de partier, der står bag dette forlig - fuld balance!

Vi sikrer alt andet lige den finansiering, som er nødvendig, fordi der kommer flere ældre, vi er i stand til at opretholde produktionen, og i den periode, der er tale om, skaffer vi rent faktisk 200.000 flere ud på arbejdsmarkedet, end tilfældet ellers ville have været. Aftalen er altså overordentlig solid og lidt usædvanlig. Mange spurgte: Hvorfor gør vi det nu? Jo, for vi kunne jo se, at der ville komme ubalance omkring 2022-2024, hvis vi ingenting gjorde, og derfor er jeg stadig rimelig imponeret over, at det danske Folketing var i stand til at samle et bredt flertal om at se så langt frem. En del af velfærdsaftalen er jo globaliseringsdelen.

I øvrigt er det vigtigt at sikre, at folk kommer hurtigere ind på arbejdsmarkedet, og at de, der allerede er på arbejdsmarkedet, opkvalificeres. Vi har f.eks. etableret en fond på 3 mia. kr. til at modvirke nedslidning. Det gør mig ikke spor, at det egentlig står som hovedresultatet i 2006, at vi er nået hertil. Jeg synes stadig, det er unikt, og regeringen, Dansk Folkeparti, Venstre og Det Konservative Folkeparti må da glæde sig over, at aldrig tidligere har medlemmerne af Folketinget været i stand til at sikre dansk økonomi den position, som den har nu. Det er sådan set ikke noget, jeg bare selv siger, det mener alle de, der bedømmer dansk økonomi seriøst, både udefra og for så vidt også indefra, sådan set også. Det, der kan give problemer, er jo, når vi skal tale kommuneaftaler og kommunalt selvstyre

Der betales rent faktisk mere ud, så sandheden er altså, at vi reelt bruger 31 mia. kr. mere på borgernær service og ikke skærer ned. Så vil jeg i øvrigt sige, at jeg synes, det er en mærkelig opfattelse, man har af de offentligt ansatte, når man kan sige, at det at fordele 31 mia. kr. mere til omsætning i det offentlige egentlig ikke vil medføre, at borgerne får en bedre service. Min opfattelse er, at når der ansættes 1.000 flere læger, når der ansættes 1.200 flere sygeplejersker, og når der ansættes 6.300 flere i hjemmehjælpen, sker det nok, fordi det rent faktisk også giver en bedre service.

Peter Christensen 21-02 2008 Fl 2008 1. Beh. (L57)

Det er en enestående succes, som alle dele af det danske samfund har medvirket til - ikke kun den nuværende regering, men også Schlüterregeringerne og Nyrupregeringerne.

Schlüterregeringerne tog det første skridt, da de op gennem 1980'erne kæmpede for at få landet på fode igen. Schlüterregeringerne fik folk til at forstå, at man ikke skaber velstand ved at pumpe tomme kalorier ud i økonomien, det skaber bare inflation og frustration

I løbet af de senere år er medvinden taget af, vi har fået brugt store dele af de arbejdskraftreserver, der lå lige for, og vi har allerede indkasseret de gevinster, der var ved globalisering. Derfor er det ikke længere så enkelt som tidligere at opnå vækst og fremgang.

Så alle, der ønsker dansk økonomi og danskerne det godt, må samarbejde om at fortsætte de seneste to årtiers linje. Vi har alle en interesse i, at den reale velstandsstigning ikke pludselig bliver forvandlet til inflation. Vi har alle en interesse i, at det store fald i arbejdsløsheden ikke pludselig bliver forvandlet til uholdbare, overdrevne lønstigninger, der sender de svageste ud af arbejdsmarkedet igen. Vi har desværre set adskillige eksempler på, hvordan andre opsving er løbet af sporet, fordi arbejdsmarkedet kogte over.

Jeg tror, at de fleste heldigvis har lært af de dårlige erfaringer fra 1970'erne og fra 1980'erne.

Jeg er glad for, at regeringens finanslovsforslag fortsætter ad ansvarlighedens vej. Regeringen har været lydhør over for gode råd fra den økonomiske fagkundskab om at dæmpe de store ambitioner en lille smule. Vi oplever som sagt en række luksusproblemer i form af mangel på arbejdskraft og et stærkt kapacitetspres i store dele af økonomien.

Siden august er ledigheden nu faldet med yderligere 15.000 personer, og presset på arbejdsmarkedet er derfor blevet større end ventet. Disse luksusproblemer skulle nødigt gå hen at blive til ubehagelige strukturelle problemer.

På den baggrund har vi reduceret aktivitetsvirkningen af finanspolitikken fra 0,3 pct. af BNP til 0,2 pct. af BNP. Vi dæmper altså det offentlige forbrug en lille smule. Det offentlige forbrug bliver dæmpet i kraft af en midlertidig opsparingsordning, og ministerierne må udsætte en lille del af de planlagte udgifter. De penge, som man må holde i lommerne i år, vil blive frigivet til næste år.

Det er nødvendigt at holde en lille smule igen med udgifterne, ikke mindst fordi kommunerne har øget deres forbrug med en del mere end det, der var aftalt med staten. Kommunerne lægger vægt på, at de blot forsøger at opfylde de ønsker, som Folketinget har signaleret. Det er sådan set prisværdigt, men tingene kan nu engang kun fungere, hvis man overholder de aftaler, man indgår.

Men det væsentligste skridt, vi tager, består i en fortsat udbudsøkonomi, som vi startede tilbage i 1980'erne. Jeg synes først og fremmest, at man skal løse sine økonomiske udfordringer ved at øge udbuddet, ikke ved at dæmpe efterspørgslen. Et øget udbud af arbejdskraft og et øget udbud af varer gør os rigere, det giver flere muligheder. En faldende efterspørgsel er derimod tegn på, at vi får færre økonomiske muligheder.

Med jobplanen har vi fremlagt en række initiativer, der skal bidrage til at sikre mere arbejdskraft herhjemme og fra udlandet. I en tid med mangel på arbejdskraft er vi nødt til at se på, om de arbejdsløse kan komme hurtigere i gang og finde en vej ud på arbejdsmarkedet og væk fra overførselsindkomsterne.

Summa summarum: Med en lidt mere afdæmpet finanspolitik i 2008 og tilvejebringelse af mere arbejdskraft vil der være mulighed for, at den økonomiske politik samlet set vil være neutral eller vil dæmpe presset på vores arbejdsmarked. Selv om vi dæmper ambitionerne en lille smule, er ambitionsniveauet stadig meget, meget højt.

Lars Løkke 21-02-2008 FL2008 1. Beh.

Jeg kan forstå, at der fra forskellig side kan være et ønske om at justere finanseffektniveauet med 0,1 pct. den ene eller den anden vej, men det er altså inden for den margin, man ellers ser rimelig ens på tingene. Det er jo positivt, for det er et godt afsæt til at sætte gang i de drøftelser, som i virkeligheden allerede er gået i gang, men som nu skal accelerere i de kommende dage med henblik på indgåelse af forhåbentlig en stribe aftaler, der bygger op til en samlet finanslovvedtagelse og aftaler om finansloven i løbet af vel nok de nærmeste par uger.

Det dækker jo egentlig også over - og det har man også fornemmet, når man har lyttet til debatten - at det jo går rigtig godt i Danmark. Jeg har selvfølgelig også lyttet til de ordførere, der har ledt efter hår i suppen og har forsøgt at eskalere problemstillingerne op, men jeg tror, at når man udefra har lyttet til debatten, må man have fået fornemmelsen af et samfund, hvor det går rigtig, rigtig godt, og det er jo også situationen. Vi kan jo glæde os over, at vi har en historisk høj beskæftigelse, vi har en historisk lav arbejdsløshed, og der er fremgang på alle fronter. Danmark og danskerne har det godt, og derfor er noget af det, der har været gennemgående i debatten her i dag, i virkeligheden også, hvordan vi fastholder og udbygger den position. Det er jo egentlig det, der er hovedudfordringen, og jeg skal bare pege på tre ting, som er centrale for regeringen, som med skiftende tyngde også har præget de indlæg, der har været her i dag, og som vi meget gerne ser omsat i aftaler.

For det første at yde et sådant bidrag til en økonomi, der er på kanten af sin kapacitetsgrænse, at vi får udvidet arbejdsstyrken. Det er baggrunden for, at regeringen har fremlagt en jobplan, og jeg vil gerne takke for de gennemgående positive tilkendegivelser, der har været om det projekt hele raden rundt.

Det tredje element, jeg bare vil vende uden at gå meget dybt ned i det - der skal jo også være plads til forhandlinger - er hele spørgsmålet om den obligatoriske opsparing, som bidrager til at dæmpe aktivitetsvirkningen en smule på den korte bane. Om det vil jeg blot sige, for der er jo brugt megen retorik, at der jo her netop er tale om en opsparing, som introduceres alene med dette konjunkturbestemte formål for øje, og det er sådan set også baggrunden for, at der ikke er prioriteret.

Jeg kan forstå, at der er en lidt masochistisk efterspørgsel efter, om man ikke skulle adressere det her mere målrettet, så det på en eller anden given måde gjorde lidt mere ondt. Partierne skal selvfølgelig være velkomne til at stille deres forslag - det vil jeg ikke på forhånd udelukke nogen fra at gøre - men jeg vil bare sige, at fra regeringens side er det tænkt som et i virkeligheden meget mildt konjunkturværktøj, der går ud på, at vi kollektivt og solidarisk hele vejen rundt i virkeligheden laver den øvelse på alle bevillingsniveauer i staten, at før vi bringer ressourcer i anvendelse, tænker vi over, om der her er en mulighed for at skubbe en lille smule forbrug.

Jeg vil gerne understrege, at der ikke er tale om besparelser. Der er tale om opsparing, om at flytte et forbrug fra det ene år til det næste, og at der ved siden af det her, som i virkeligheden er prioriteringsneutral, som altid er plads til en diskussion om, hvorvidt der er områder der skal

prioriteres op eller prioriteres ned. Men det er en anden diskussion end den, der gemmer sig i denne opsparingsdiskussion.

Peter Christensen 16.04. 2008, FI2008, 3. Beh.

Hvor er det dejligt at være dansk. Hvis Danmark deltog i X Factor, ville vi vinde suverænt. Vi har rekordlav arbejdsløshed: Der var i alt kun 55.400 ledige personer i februar måned. Det er en ny, lykkelig bundrekord, ikke mindst fordi stadig flere af de udsatte grupper nu får fodfæste på arbejdsmarkedet.

Den lave arbejdsløshed er det største socialpolitiske fremskridt i årtier. Jeg vil ikke forklejne arbejdsmarkedskonsulenter og socialrådgivere, men deres indsats er intet imod, hvad den lave arbejdsløshed i sig selv har betydet for tusindvis af mennesker med sociale problemer. De har fået et rigtigt job og en rigtig fremtid.

I Danmark er vi gode til at ruste os til fremtidens udfordringer, det gælder for borgerne selv, det gælder virksomhederne, og det gælder det politiske niveau.

Med finanslovaftalen for 2008 udmønter vi også i alt 1,3 mia. kr. til bedre kvalitet i den offentlige service. Det gælder bl.a. bedre behandlingsforløb og patientundervisning for kronikere, styrkelse af akutberedskabet, fast kontaktperson for patienter på sygehuse og for modtagere af hjemmehjælp, færre forskellige hjemmehjælpere hos den enkelte ældre, ingen løsrevne lukkedage og et sundt måltid mad til børnene i daginstitutionerne. Dertil kommer, at vi forbedrer en række centrale velfærdsområder. Aftalen indebærer bl.a. en forhøjelse af ældrechecken til 10.000 kr. fra 1. januar 2009. Herudover får handelsskolerne et løft, som betyder, at de uforklarlige forskelle i de økonomiske vilkår mellem hhx-uddannelsen og de almene gymnasiale uddannelser fra 2009 er udlignet. Det er en gavmild finanslov, som samtidig rummer en række væsentlige nyskabelser. Som bekendt er det landets kommuner, der er ansvarlige for at yde den offentlige service. Det gør de godt, men de kunne gøre det endnu bedre. Vi ønsker at ansvarliggøre kommunerne.

Med finansloven for 2008 har vi strammet grebet en smule om kommunernes aftaleoverholdelse, og hvorfor nu det? Det er slet og ret, fordi vi ikke kan være ligeglade med, hvordan kommunerne opfører sig økonomisk, når over halvdelen af det offentlige forbrug foregår ude i kommunerne. Vi er netop nødt til at gøre det, fordi kommunerne har så stor økonomisk vægt og dermed så megen magt over samfundsøkonomien, at det er vigtigere end nogen sinde, at de overholder deres aftaler med resten af samfundet. Dansk økonomi er lige på grænsen af, hvad den aktivitetsmæssigt kan rumme. Det er de fleste enige om, og derfor kan vi ikke acceptere uplanlagt merforbrug ude i kommunerne.

Men selv om vi gør en kæmpe indsats, må vi se i øjnene, at vores arbejdsstyrke vil blive mindre de kommende år. Vi kan ikke løbe fra demografien. Derfor gør vi klogt i at fortsætte regeringens forsigtige og snusfornuftige linje, og det gør vi ikke mindst i kraft af et pænt overskud på de offentlige finanser. Det er en slags opsparing til fremtidens velfærdsbehov.

Lad mig sige ligeud til de politiske partier, som får nervøse trækninger, når den offentlige sektor har overskud på sine finanser: Hvis vi solder pengene op nu, kommer de til at mangle om få år. Det er ingen kunst at gentage katastrofekursen fra 1970'erne. Det var sikkert meget morsomt, mens det stod på - jeg er for ung til selv at have oplevet det, men til gengæld oplevede jeg 20 års tømmermænd i dansk økonomi gennem 1980'erne og 1990'erne. Man taler så meget om pligt for tiden, og den største pligt for danske politikere bør være at undgå, at historien gentager sig. Vi bør lære af historien i stedet for at solde de gode tider op og efterlade tømmermænd til vores børn

Vi står i en situation med risiko for lav vækst og stigende inflation akkurat som i 1970'erne, og vi står i en situation med risiko for stærkt stigende offentligt forbrug akkurat som i 1970'erne, men det kommer ikke til at ske. Det kommer ikke til at ske, fordi vi netop er blevet klogere; vi arbejder netop på at øge arbejdsudbuddet mest muligt; vi ønsker netop ikke at lade det offentlige forbrug løbe løbsk. Den eneste virkelige risiko for, at tingene går galt, består i, at nogle ønsker, at det skal gå galt - at de skaber en selvopfyldende profeti.

Lars Løkke 16.4. 2008, F12008, 3. Beh.

I forhold til dette sidste element må man jo sige, at den aftale, der er indgået om en jobplan, er en af flere centrale støttepiller under årets finanslov, og lige præcis på det punkt gik Det Radikale Venstre med ind og tog ansvar sammen med regeringen, sammen med Dansk Folkeparti, sammen med Ny Alliance for elementer i en samlet jobplan, som øger arbejdsudbuddet med i hvert fald op mod 7.000 årsværk og i virkeligheden, når man regner den internationale dimension af jobplanen med, noget mere. Der er surt og sødt i den jobplan, men det er jo sådan set det, der kendetegner partier, der tager et seriøst ansvar, og som ikke bare dyrker polemikken og overskrifterne, men som byder sig til, også når tingene bliver svære, og der kendte Det Radikale Venstre sin besøgstid sammen med Dansk Folkeparti, Ny Alliance og regeringspartierne, og det vil jeg gerne særskilt kvittere for. Så jeg vælger altså at tro, at den fredsommelige debat, der har udspillet sig, i hvert fald indtil videre, dækker over det faktum, at mange af Folketingets politiske partier i virkeligheden kan se sig selv i betydelige dele af årets finanslovaftale. Men jeg vælger også at tro - og det synes jeg også der er stærkt belæg for - at en anden grund til det relativt fredsommelige gemyt jo relaterer sig til, at det faktisk, uden at overdrive, går rimelig fornuftigt i Danmark for tiden.

Vi har en historisk høj beskæftigelse, vi har en historisk lav arbejdsløshed. Jeg havde nær sagt, at vi måned for måned overraskes over, hvordan arbejdsløsheden imod alle matematiske og økonomiske naturlove fortsat kan falde, sådan at den registrerede arbejdsløshed nu er nede på 2 pct., og samlet set repræsenterer fænomenet en stadig øget beskæftigelse og en stadig lavere arbejdsløshed jo det største socialpolitiske fremskridt i en generation eller mere. Det er noget, vi alle med rette kan være stolte over og glæde os over. Og det sker jo i en situation, hvor der samtidig er mulighed for fortsat at udbygge velfærdssamfundet. Det kan man også se med årets finanslovaftale, som jo på en lang, lang strækning igennem alle generationer i vores samfund repræsenterer helt konkrete forbedringer.

Så der er sådan en stribe konkrete eksempler på, hvordan vi løbende konkret, jordnært og praktisk udbygger og forbedrer det danske velfærdssamfund.

Men det er selvfølgelig ikke rosenrødt, det hele. For der er jo ingen grund til at lægge skjul på, at det billede, jeg her tegner op, og som jo kan efterprøves, og som består prøven målt op imod virkelighedens verden, er et billede, der jo også udfordres. Og hvad er udfordringen? Ja, udfordringen er jo, at det næsten er ved at gå for godt, sådan at det, der nu er den knappe ressource i vores samfund, er mangelen på hænder. Det er et meget stort pres på arbejdsmarkedet, som jo også sætter sig i nogle af de spørgsmål, der har været i dag, ikke mindst fra hr. Ole Sohn, spørgsmål om vakante stillinger rundtomkring i den offentlige sektor. Det er jo ikke et spørgsmål, der kan isoleres til den offentlige sektor, for man kan jo også hos mange private arbejdsgivere høre fortællinger om, hvordan det er svært at besætte stillinger der, så det er jo et mere generelt forekommende problem. Men det er selvfølgelig et problem, og det er jo udtryk for, at vi har et presset arbejdsmarked. Men det udfordrer os jo også på anden vis, fordi det risikerer at sætte sig ind i en løn/prisspiral, der truer vores egen konkurrenceevne, og som på sigt altså betyder, at de gode tider ikke bevæger sig

mod endnu bedre tider, men mod knap så gode tider. Derfor er det selvfølgelig, kan man sige, tidens vigtigste udfordring overhovedet, og jeg må sige, at jeg ikke kan genkende det billede, som specielt hr. Ole Sohn - som jo fremmest af alle forfægter oppositionens synspunkter, i det omfang man har kunnet mærke opposition her i dag - fremmaner ved at sige, at regeringen har siddet på hænderne igennem 6 år.

Derfor skal det her selvfølgelig også følges op af målrettede investeringer - det er et andet tema, der har været fremme i dag - i bedre apparatur og bedre bygningsmasse i den offentlige sektor. Det vil være sådan, fuldstændig som det er lovet i valgkampen, at de 50 mia. kr., der skal bruges til at investere i bedre sygehuse, bedre folkeskoler m.v., fra 2009 over en årrække vil være bygget op. Jeg er altså nødt til lige at understrege, at den udfordring, der handler om knapheden på arbejdskraft i den offentlige sektor jo udgør en bredere problemstilling - og det forstår jeg godt også set i lyset af den dag, vi har i dag, og her tænker jeg ikke på dronningens fødselsdag, men måske snarere på det fænomen, at der i dag er indledt en fuldt lovlig varslet konflikt.

Hvis vi skal adressere den knaphed, og det skal vi jo, så kræver det først og fremmest, at vi fører en helt overordnet fornuftig økonomisk politik. Det er jo sammenfattet i det, som jeg ikke bare ved mit indlæg her i dag, men også ved fremlæggelsen af finanslovsforslaget, sagde til en start, nemlig at vi for at blive i bilmetaforikken skal lette foden lidt fra speederen, vi skal tage et hårdere greb omkring rattet for at sikre, at det, vi aftaler ikke mindst med kommunerne, også respekteres. Vi skal udvide arbejdsstyrken ved at gøre det lettere at rekruttere arbejdskraft i udlandet, ved at få nogle af dem, der går på passive ydelser, ind på arbejdsmarkedet og ved at tage et opgør med unødvendigt sygefravær, som skyldes dårligt arbejdsmiljø eller dårlige processer mellem virksomhed og kommune og almen praksis. Det er det, vi skal gøre. Og så skal vi for at fuldende bilbilledet have bilen til at køre lidt længere på literen. Vi skal simpelt hen forsøge at udfolde de rigtige løsninger.

Så jeg synes, at der er nogle elementer i det, der også har været fremført her i dag, som vækker en vis optimisme i forhold til den kæmpe omstillingsproces, som det danske samfund undergår i disse år, og som gør, at et godt samfund i dag skal blive endnu bedre i morgen.

Til den fortælling hører selvfølgelig også spørgsmålet om skat, og det er ikke en diskussion, jeg i dag på nogen måde vil gå dybt ind i, for regeringen har jo nedsat en skattekommission med et kendt kommissorium, som arbejder frem til næste forår. Men jeg noterer mig da alligevel med en vis tilfredshed, at oppositionen synes at have forladt det mantra, der ekkoagtigt lød igen og igen i hele valgkampen, nemlig at man skulle vælge mellem velfærd og skattelettelse. For nu lyder det i et eller andet varieret omfang, som det er svært helt at få greb om, at det muligvis nok alligevel ikke helt kan udelukkes, at det kunne være en god idé at lette skatten på arbejde for at øge arbejdsudbuddet og for at understøtte, at det skal kunne betale sig at gøre en ekstra indsats. Jeg skal nok lade være med at stå her og overfortolke de signaler, men jeg har bare noteret mig dem.

Med årets finanslov sikrer vi, at vi ikke gambler med de gode tider, og at vi kan fortsætte en stabil, ansvarlig kurs, hvor vi ikke sætter gode tider over styr. Derfor er jeg utrolig glad for, at så mange partier på forskellige strækninger har bidraget, og at to partier sammen med regeringen har taget det ultimative hovedansvar for at lave en aftale. Jeg noterer mig også, at der er en række partier, der om end de ikke har været med i den endelige aftale, trods alt samlet set tager ansvaret og stemmer for årets finanslov.

Peter Christensen, 09.09 2008, F12009, 1 Beh.

De sidste mange år har det gode skib »Kongeriget Danmark« været på ret kurs. Vi sejler i smult vande. Efter en lidt svag start på året for dansk økonomi er dansk økonomi tilbage i vækst, det har Danmarks Statistik netop slået fast. Men det er en meget begrænset vækst, og vi har fået en klar advarsel om, at væksten ikke bare kommer af sig selv. Vi kan ikke uden videre betragte det som en naturlov, at vi bliver rigere, at vi får flere penge at dele ud af. Det afhænger af, hvor meget vi arbejder, så enkelt er det. Hvis vi vil have vækst og dermed velstand, kræver det rettidig omhu - som de siger i skibsfarten.

Den seneste udgave af Økonomisk Redegørelse taler sit eget tydelige sprog: De grundlæggende økonomiske nøgletal er fine, Danmark er ikke havnet i tidligere tiders ubalancer. Vi har således lav ledighed og høj beskæftigelse; ledigheden var på 1,6 pct. i juli i år, det laveste i mere end 30 år, og der har aldrig før været flere i arbejde i Danmark. Vi har et solidt overskud på betalingsbalancen, eksporten klarer sig pænt på trods af de internationale konjunkturer, den offentlige nettogæld er væk og den offentlige sektors tilgodehavende overstiger nu gælden - nettoformuen var 51 mia. kr. i 2007 og forventes at nå op på 116 mia. kr. i år. Vi har et solidt overskud på de offentlige finanser, og i år ventes overskuddet at blive 64,5 mia. kr.

Men uanset hvad man siger om regeringens finanslovsforslag, er to ting dog sikkert og vist: Regeringen lever op til de løfter, den har afgivet, og aldrig er der blevet afsat flere offentlige kroner, siden skibet blev søsat. Det gælder bl.a. kvalitetsreformen, der indeholder en lang række initiativer, som skal bidrage til at skabe bedre velfærd for borgerne og attraktive offentlige arbejdspladser. Der er i perioden 2008-2011 afsat en pulje på i alt 10 mia. kr. til initiativer til bedre kvalitet i den offentlige service, og der bliver i 2009 sat yderligere fokus på en styrkelse af kvaliteten på sundheds-, børn- og ældreområdet. Med henblik på at fremtidssikre den offentlige sektor har regeringen i perioden 2009-2018 afsat midler til Kvalitetsfonden på i alt 50 mia. kr.; i aftalerne med kommunerne og regionerne om økonomien i 2009 er der afsat ekstra 2 mia. kr. til sundhed og de borgernære serviceområder, og vi bruger 53,5 mia. kr. mere på offentlig service, end da regeringen trådte til i 2001. Aldrig har det gode skib »Kongeriget Danmark« fyret så meget krudt af på velfærdsområdet.

Sundhedsvæsenet sikres et realløft på 1,6 mia. kr. plus 250 mio. kr. gennem bedre indkøb og administration i regionerne. Der skal bruges færre penge ved skrivebordene og til gengæld være mere aktivitet ude på sygehusene. Vi har bevist, at det kan lade sig gøre. Der blev i 2007 samlet set opereret 27 pct. flere patienter end i 2001, og der blev behandlet 144.000 flere medicinske patienter og 134.000 flere kirurgiske patienter end i 2001.

Sagen er krystalklar. Fremover kan vi ikke stole på Socialdemokraterne, når de påstår, at de går ind for skattestoppet. Vi kan heller ikke stole på dem, når de påstår, at de er økonomisk ansvarlige. Det lyder altid sympatisk at ville bruge flere penge på sygehuse, børn og ældre. Problemet er, at Socialdemokraterne slet ikke anviser, hvor arbejdskraften skal komme fra. Tværtimod lægger de op til at gøre det dyrere for folk at arbejde ved at hæve indkomstskatten. Skal arbejdskraften komme dumpende ned fra himlen?

Meget tyder på, at udbud og efterspørgsel ikke mødes, som det skulle. Det er problematisk. Vi er nødt til at sikre, at de ledige reelt står til rådighed for de stillinger, som rent faktisk findes. Knapheden på arbejdskraft er en bremse for økonomisk fremgang. Knaphed på arbejdskraft er den direkte årsag til, at vi kan imødesee en forholdsvis begrænset vækst i de kommende år. Og med begrænset vækst følger desværre en langsommere udvikling i vores velstand, en langsommere mulighed for at få opfyldt alle vores ønsker. Hvis vi ikke udviser ansvarlighed, risikerer vi en dårlig cocktail af pris- og lønstigninger, svækket konkurrenceevne og en langvarig stigning i ledigheden. For Venstres vedkommende kan jeg sige, at vi ønsker rettidig omhu. Vi ønsker at øge arbejdsudbuddet og vækstmulighederne bl.a. gennem reformer af arbejdsmarkedet og skattesystemet. Uden reformer risikerer samfundet at gå i stå. Det har ingen af os interesse i. Socialdemokraterne vil gerne holde stort gilde i kabyssen. De vil gerne forgribe sig på den opsparede proviant. Men husk, at den slags kan give betragtelige tømmermænd.

Lars Løkke 09.09 2008 FL 2009 1. Beh.

Vi har en rekordhøj beskæftigelse og en rekordlav arbejdsløshed. Det er en udvikling, der samlet har skabt det største socialpolitiske fremskridt i mere end en generation, sådan at folk på kanten af arbejdsmarkedet har fundet fodfæste på arbejdsmarkedet, og folk med anden etnisk baggrund, der tidligere havde svært ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet, nu også har gjort det

Men jeg har altså et billede af land, der har det godt, og hvor danskerne, når man spørger dem, i øvrigt også udtrykker stor tiltro til deres egen situation, men måske tilkendegiver en lidt større bekymring på nationens vegne, og det kan jo ikke undre, når man lægger øre til alle disse noget deprimerede røster, der taler om, at nu holder al positiv udvikling snart op. Derfor vil jeg da gerne her ved afslutningen af førstebehandlingen bare sådan helt stilfærdigt minde os alle sammen om, at det toneleje, vi selv anslår i debatten, og de udfordringer, vi selv ridser op, jo et eller andet sted også rummer risikoen for en selvbekræftende profeti. Hvis vi vil, kan vi jo godt yde et bidrag til at tale os alle sammen over i et mørkt hjørne, og det vil jeg gerne advare imod.

For den udfordring, vi står med nu, er jo den, at vi efter en årrække med et højt vækstniveau, en høj udvikling i beskæftigelsen, en vedvarende faldende arbejdsløshed, sådan at der ville være overskudskapacitet i Idrætsparken, hvis alle de registrerede ledige blev inviteret til den samme fodboldkamp, nu oven på den periode er i en situation, hvor der ikke er ret meget mere kapacitet i vores økonomi, og hvor væksten derfor nu tager af. Det er jo vigtigt at holde sig niveauerne for øje. Vi er på et ekstremt højt niveau, og det er fra det her ekstremt høje niveau, at den umiddelbare udsigt til, at væksten fortsat stiger, tager af. Vi er ikke nede i nogen dalsænkning, hvor folk er gået fra hus og hjem, og hvor beskæftigelsen udvikler sig meget skævt den anden vej. Vi er på toppen af en højkonjunktur, og regeringens ambition er sådan set, at vi skal blive der og undgå at lande brat.

Jeg trækker de partier frem, og jo altså i særlig grad Dansk Folkeparti, fordi det i nyere parlamentarisk historie er de tre partier, der har taget ansvaret for at sørge for, at den her vækstbremse ikke bider sig fast. Men jeg vil også gerne understrege, at det jo ikke skal udelukke nogen andre. Regeringen starter om kort tid forhandlinger om finansloven med det sigte, at de, der er i arbejdstøjet, skal bidrage mest muligt.

Jeg må sige, at jeg er en smule rystet. Jeg er også en smule rystet over den retorik, der går ud på, at vi nu bare skal blive ved med at presse arbejdsmarkedet, lad os bare fylde benzin på bilen, lad os bare sætte tempo på uden overhovedet at reflektere over, hvad det kan skabe af udfordringer. Det kan være i form af lønstigninger, der overstiger lønstigningstakten i udlandet, inflation, der i høj grad er kommet til os udefra, men som med al rimelighed bliver et forbigående fænomen, fordi alle forventer, at både fødevarepriser og energipriser vil få et tilbageslag, men udfordringen kan være, at den inflation sætter sig fast. Det er jo præcis de to ting, vi ellers skulle undgå. Vi skulle undgå at gøre os sårbare, at vi gambler med de gode resultater, vi har opnået ved at optræde uansvarligt.

For hvis man ser det finanslovsforslag, vi her har lagt frem, i sammenhæng med det finanslovsforslag, som Folketinget vedtog før sommerferien, og som vi lagde frem i begyndelsen af det her år, er der sådan set en meget klar linje i det. Der er ikke bremsset voldsomt op, der er taget en lille smule af tempoet i det finanslovsforslag, vi præsenterede i foråret, og som Folketinget vedtog, og det tempo, vi lagde for dagen i foråret, er præcis det samme tempo, vi nu lægger op til at køre fremad i. Og det er i øvrigt klogt ikke sådan at skifte tempo fra tid til anden. Den bedste benzinøkonomi oppebærer man altså, når man kører frem i et jævnt tempo. Og vi kører frem i et jævnt tempo.

Peter Christensen 11-12- 2008 Fl.2009 , 3.Beh

Verden befinder sig i den værste finansielle krise i mange år, men Danmark står stærkt, ikke fordi vi har været heldige, men fordi vi har arbejdet hårdt og opført os fornuftigt. Siden 1982 har vi konsekvent reformeret strukturerne i den danske økonomi. I 1982 fik vi fastkurspolitikken, noget tid senere fik vi opgøret med den automatiske dyrtidsregulering, og bagefter fik vi påbegyndt privat opsparing i arbejdsmarkedspensionerne.

De gode takter fortsatte under skiftende regeringer.

I Danmark er vi ikke på spanden, ligesom rigtig mange andre lande er i den nuværende situation. Med et overskud på betalingsbalancen og lav offentlig gæld er dansk økonomi i en god position. Vi er klar til at håndtere de udfordringer, som den finansielle uro og den vigende vækst i udlandet fører med sig, også selv om den nye økonomiske redegørelse viser, at overskuddet på de offentlige finanser forventes at falde. Overskuddet falder fra godt 75 mia. kr. sidste år til godt 52 mia. kr. i år og til tæt ved et rundt nul i 2009. I 2010 får vi et underskud på knap 23 mia. kr., og det er ærgerligt. Men det ændrer ikke ved, at vores strukturelle overskud er i orden. Det ligger på omkring 1 pct. af BNP i 2009 og 2010.

Det danske udgangspunkt er altså langt bedre end situationen i andre lande, herunder eurolandene. Derfor er vi ikke nødt til at handle i desperation ligesom mange andre. Vi har lagt til side i god tid. Vi har vist rettidig omhu.

Vi er altså havnet i den gamle diskussion om timing. Hvornår er økonomien tilpas trængt, til at staten skal skride ind, og hvordan undgår vi, at vi dermed skaber nye problemer, f.eks. problemer for vores konkurrenceevne? Hvis finanspolitikken bliver lempet på et tidspunkt, hvor arbejdsløsheden er meget lav, vil det nemlig føre til mere import. Det forværrer betalingsbalancen og giver et stort udbud af kroner på valutamarkedet, og det giver en tendens til, at kronens værdi falder. Hvis det sker, så begynder kapitalen at flygte ud af Danmark. Dermed bliver Nationalbanken nødt til at hæve renterne for at holde på kapitalen, og så bliver alle ramt.

Jeg er helt med på, at vi skal gøre vores yderste for at undgå stærkt stigende arbejdsløshed, men hvis vi vælger de forkerte instrumenter og sætter ind på det forkerte tidspunkt, risikerer vi også at forringe den danske konkurrenceevne, og så får vi på sigt endnu større arbejdsløshedsproblemer. Vi skulle nødig tilbage til de onde gamle dage i 1970'erne, hvor det ene indgreb efter det andet bare gjorde tingene værre og værre. Man kan gøre meget skidt i et anfald af misforstået godhed, og derfor skal vi tænke os rigtig godt om.

Vi gør nemlig allerede, hvad der skal til. I 2009 får danskerne yderligere skattenedsættelser på godt og vel 7,3 mia. kr., vi fortsætter suspensionen af SP'en - det vil bidrage med en stigning i de disponible indkomster på yderligere knap 5 mia. kr. - og samlet set understøtter det alt sammen husholdningernes forbrugsmuligheder. Dertil kommer et øget, men kontrolleret offentligt forbrug

Uanset hvad der sker i Danmark, vil Danmark altid have en altoverskyggende hovedprioritet i den økonomiske politik, nemlig at sikre, at så mange hænder og hjerner som muligt er i sving - både for at bekæmpe arbejdsløshed og for at mobilisere alle de menneskelige ressourcer, vi har, med henblik på at opnå vækst og dermed velstand og velfærd. Vi har brug for alle hænder og alle hjerner for at undgå den socialt invaliderende arbejdsløshed, og vi har brug for alle hænder og hjerner for at kunne finansiere et godt samfund også i fremtiden i takt med en aldrende befolkning. Her er det væsentligste instrument præcis det samme, uanset om vores mål er at bekæmpe arbejdsløshed her og nu eller vores mål er at skabe vækst på længere sigt. Hvis vi vil have virksomhederne til at ansætte flere, må vi gøre det lettere og billigere at ansætte flere, og her er den mest direkte vej at lette skatten på arbejdsindkomst.

Der bliver talt meget om krise, og vi risikerer, at al den krisesnak ender med at skabe stagnation, sortsyn og pessimisme. Det kan blive en selvforstærkende ond cirkel. Det, der er brug for, er ny dynamik, et lyst syn og optimisme. Med afsæt i den aktuelle situation skal vi skabe ny fremdrift og ny vækst. Vi kan gøre det, og vi skal gøre det. En krise er blot en anledning til at forstærke indsatsen

Lars Løkke 11-12-2008 FL2009, 3. Beh.

Der har været fokus på det konjunkturmæssige, og det forstår jeg også godt, for vi lever jo i en meget omskiftelig tid. Tingene forandrer sig meget hurtigt, og der er sket betydelige forandringer fra dengang i august, hvor regeringen fremsatte forslag til finanslov for 2009, og så til den situation, vi befinder os i nu. Det er jo i øvrigt også afspejlet i selve finanslovaftalen, som ikke rummer det element med Særlig Pensionsopsparing, og som faktisk er en finanslovaftale, som giver et ganske betydeligt skub til dansk økonomi næste år - en finanseffekt på 0,4. Regnet direkte på provenu er det noget, der ligner 16 mia. kr., omkring 1 pct. af bruttonationalproduktet.

Da jeg var ung og gik i skole og gymnasium, sad vi jo og bed negle ved tanken om udsigten til at blive ramt af ungdomsarbejdsløshed. Min egen søn på 17 år, der bliver student her til sommer, kender jo faktisk ikke det ord. Jeg tror nok, han kender delkomponenterne - ungdom og arbejdsløshed - men som et sammensat udtryk, der betyder noget i virkelighedens verden, siger de ham jo ingenting. Og jeg har bestemt ikke nogen ambition om, at den generation, han tilhører, på ny skal lære sådan for alvor at stifte bekendtskab med det udtryk.

Det siger også sig selv, at den regering, der i de sidste 7 år har stået i spidsen for Danmark og har opnået ekstraordinære, positive økonomiske resultater, har bragt beskæftigelsen op på et historisk

højt niveau og arbejdsløsheden ned på et historisk lavt niveau, selvfølgelig ikke ønsker at disponere på en sådan måde, at de resultater, den selv har stået i spidsen for at skabe, bringes i fare. Det forhold, at arbejdsløsheden er faldet til langt under det, som enhver ville kunne bestå et økonomisk studium med ved at påstå, at det var lig med den strukturelle arbejdsløshed, er det største socialpolitiske fremskridt i nogen generation, og det er selvfølgelig et resultat, vi ikke ønsker at spille os af hænde.

Vi skal ikke tilbage til dengang, man for alvor bekymrede sig om arbejdsløsheden. Jeg skal ikke kunne sætte dato på, hvornår det var, men jeg kan da i hvert fald sige, at man i fagbladet, som 3F udgiver, meldte bekymringen væk i november 2001, for der var i det blad, der udkom den 16. november 2001 - få dage før folketingsvalget - en stor artikel, »Bekymring for arbejdsløshed er væk«. Jo, det var så dengang, arbejdsløshedstallet var på 126.000, og alle ved, hvordan historien senere udviklede sig, og jeg synes, vi kan glæde os over, at det faktisk er lykkedes at trække arbejdsløsheden ned på et niveau, der sådan nærmer sig at være nede på en tredjedel af de tal, der var dengang, hvor man sagde, at bekymringen er væk.

Nu bekymrer man sig så på ny, og det er en bekymring, som regeringen deler, i den forstand, at vi naturligvis kerer os om, at mennesker i vores samfund kan leve i tryk udsigt til, at deres private økonomi hænger sammen, og til det hører der flere ting.

En af de vigtige ting er naturligvis, at man er rimelig tryk i sit job, og det er jo ikke det samme, som at det konkrete job ikke kan falde bort, men så er man så rimelig tryk ved, at man kan finde et nyt job hurtigt efter. Det er jo den situation, der har været i Danmark i en årrække, og det er den situation, vi skal kæmpe for at fastholde, og regeringen ønsker sådan set at gøre, hvad der er nødvendigt i så henseende, for at fastholde den tryk ude i familierne. Og det gælder jo også i et videre perspektiv, hvor det ville være et mærkeligt signal at sende til danskerne, hvis man nu her i eftermiddag bad dem om at gå ind på SKAT's hjemmeside og delete den forskudsregistrering, som allerede er beregnet for dem, til fordel for en ny forskudsregistrering, der viste, at de næste år skulle betale mere i skat. Det ville være et mærkeligt signal at sende, det ville være et signal, der ville skabe utryk.

Så der er utrolig meget godt i denne finanslov, også når man graver ned på konti og enkeltområder. Det er en finanslov, som bringer velfærdssamfundet Danmark videre, men det er altså også en finanslov, som giver nogle af svarene i den særlige konjunkturmæssige situation, vi befinder os i i øjeblikket.

Vi har et fantastisk robust udgangspunkt for at møde den situation, vi befinder os i netop nu. Det siger sig selv, at når det stormer i hele verden, så suser det også om ørerne på os. Det siger sig selv, at en lille åben økonomi, der lever af at samhandle med resten af verden, selvfølgelig også bliver ramt på en mærkbar måde, når væksten går af hele den globale økonomi. Det siger sig selv. Men det er jo vigtigt at holde fast ved, at vi har et ganske flot udgangspunkt.

Vi har ikke ligesom Gordon Brown i Storbritannien et statsunderskud på 8 pct. af bruttonationalproduktet og dermed begrænsede handlemuligheder; vi har historisk brugt de store overskud til at høvle statsgæld af, offentlig gæld af, og har dermed muskelmasse til at kunne regere fremadrettet. Vi har det ikke som en række andre europæiske lande, der ikke historisk har kunnet håndtere udfordringen med arbejdsløshed og derfor møder en periode med lav vækst med høj arbejdsløshed - nej, vi har et historisk lavpunkt i vores arbejdsløshed. Så vi står i en gunstig udgangsposition.

Vi kan se, at inflationen går ud af økonomien for tiden, og det er positivt, men vi kan også se, at vi fortsat har en inflation, der er højere end i de fleste andre europæiske lande og i Europa under et. Vi kan se, at lønstigningstakten er på vej ned, men vi kan også se, at det er den også i den resterende del af Europa - i de lande, vi normalt konkurrerer med - og det, der er interessant her, er jo forskellen. Samlet set fører det jo til, at vi er i en lidt sårbar situation, hvor vi har slidt lidt på vores konkurrenceevne. Derfor er der nogle forhold omkring rente og inflation, som skal bringes under kontrol, før det eventuelt kan komme på tale at skrue mere op for det offentlige forbrug.

Vi skal selvfølgelig føre en politik, som jo meget gerne også skulle have det sigte, at den overrente, vi betaler i øjeblikket, forsvinder, og at rentespændet snævres ind.

Det er det helt centrale. Det er i den rækkefølge, vi skal tage tingene, og så følger det direkte af finanslovaftalen - og hvis nogen ikke har læst det, vil jeg gerne gentage det her til allersidst - at vi selvfølgelig dagligt er overvågende på det her og også har handlemuligheder i et omfang, som de misunder os i andre lande, og altså vil handle, når og hvis det er nødvendigt, og når der er mulighed for, at man kan gøre det på en sådan måde, at man ikke får en masse negative sideeffekter. For som sagt siger det vel næsten sig selv - alt andet er jo i virkeligheden at håne vores gensidige tillid til sådan almindeligt intellekt - at den regering, der har stået i spidsen for at opnå nogle beskæftigelsesmæssige resultater og nogle arbejdsløshedsresultater, som ingen regering før denne har gjort, jo ikke er i en position, hvor man har lyst til at vende ryggen til de resultater.

Appendiks 2. Faktoranalyser (principal component) og korrelationer for følelsesindeks:

Negative følelser (ængstelighed)

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2,429	80,968	80,968	2,429	80,968	80,968
2	,318	10,599	91,566			
3	,253	8,434	100,000			

Correlation Matrix

		Fortvivelse	Angst	Frygt
Correlation	Fortvivelse	1,000	,683	,736
	Angst	,683	1,000	,725
	Frygt	,736	,725	1,000
Sig. (1-tailed)	Fortvivelse		,000	,000
	Angst	,000		,000
	Frygt	,000	,000	

Positive følelser (opstemt glæde):

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	1,874	93,717	93,717	1,874	93,717	93,717
2	,126	6,283	100,000			

Correlation Matrix

		Glæde	Begejstring
Correlation	Glæde	1,000	,874
	Begejstring	,874	1,000
Sig. (1-tailed)	Glæde		,000
	Begejstring	,000	

Appendiks 3. Randomisering: Respondent karakteristika i de forskellige treatment grupper

Treatment:	Positiv retorik, regering	Negativ retorik, regering	Positiv retorik, professor	Negativ retorik, professor	Alle
Andel kvinder	47,9%	48,2%	53,1%	47,5%	48,8%
Andel ejerbolig	63,8%	61,7%	60,8%	66,5%	63,0%
Alder, M (SD)	54,3 (17,1)	54,0 (17,2)	52,1 (16,2)	53,0 (16,6)	53,6 (16,9)
Personlig indkomst ¹ , M (SD)	3,52 (1,71)	3,53 (1,76)	3,59 (1,77)	3,8 (1,97)	3,58 (1,78)
Andel stemmer på S eller RV	32,6%	34,4%	31,4%	30,5%	32,7%
N	484	488	245	236	1453

Noter:

(1): Svarkategorier, 11 indkomst intervaller, N=1305

Ingen signifikante forskelle i andele (Chi-test) eller gennemsnit (T-test, independent samples)

Appendiks 4. Svarfordelinger for forbrugeradfærdsindikatorer samt for følelses-indekser:

'Hvordan tror du, din families økonomiske situation vil være om et år sammenlignet med i dag?'

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Meget dårligere	38	2,6	2,6	2,6
Lidt dårligere	183	12,6	12,6	15,2
Uændret	920	63,3	63,3	78,5
Lidt bedre	275	18,9	18,9	97,4
Meget bedre	38	2,6	2,6	100,0
Total	1454	100,0	100,0	

Hvor meget tror du, at din familie i de kommende 12 måneder vil bruge til større forbrugsgoder sammenlignet med de sidste 12 måneder?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Meget mindre	108	7,4	7,4	7,4
Lidt mindre	153	10,5	10,5	18,0
Omtrent det samme	1030	70,8	70,8	88,8
Lidt mere	134	9,2	9,2	98,0
Meget mere	29	2,0	2,0	100,0
Total	1454	100,0	100,0	

Hvor sandsynligt er det, at din familie i de kommende 12 måneder vil optage lån til større forbrugsgoder?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Meget Sandsynligt	14	1,0	1,0	1,0
Sandsynligt	31	2,1	2,1	3,1
Hverken eller	112	7,7	7,7	10,8
Usandsynligt	351	24,1	24,1	34,9
Meget usandsynligt	946	65,1	65,1	100,0
Total	1454	100,0	100,0	

Hvor sandsynligt er det, at din familie i de kommende 12 måneder vil investere i fast ejendom, enten i form af køb eller forbedringer/ moderniseringer (hus, lejlighed, sommerhus)?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Meget Sandsynligt	49	3,4	3,4	3,4
Sandsynligt	177	12,2	12,2	15,5
Hverken eller	195	13,4	13,4	29,0
Usandsynligt	282	19,4	19,4	48,3
Meget usandsynligt	751	51,7	51,7	100,0
Total	1454	100,0	100,0	

Negative følelser (frygt, angst, fortvivlelse)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ,00	882	60,7	60,7	60,7
,08	161	11,1	11,1	71,8
,17	98	6,7	6,7	78,5
,25	91	6,3	6,3	84,8
,33	48	3,3	3,3	88,1
,42	38	2,6	2,6	90,7
,50	56	3,9	3,9	94,6
,58	27	1,9	1,9	96,4
,67	15	1,0	1,0	97,5
,75	15	1,0	1,0	98,5
,83	7	,5	,5	99,0
,92	8	,6	,6	99,5
1,00	7	,5	,5	100,0
Total	1453	99,9	100,0	
Missing System	1	,1		
Total	1454	100,0		

Positive følelser (glæde og begejstring)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ,00	807	55,5	55,5	55,5
,13	83	5,7	5,7	61,3
,25	179	12,3	12,3	73,6
,38	71	4,9	4,9	78,5
,50	134	9,2	9,2	87,7
,63	52	3,6	3,6	91,3
,75	70	4,8	4,8	96,1
,88	31	2,1	2,1	98,2
1,00	26	1,8	1,8	100,0
Total	1453	99,9	100,0	
Missing System	1	,1		
Total	1454	100,0		

5. Følelsers betydning for a) privatøkonomisk optimisme; (b) forbrugslyst; (c) lånetilbøjelighed; og (d) investeringstilbøjelighed.
Alternative modeller

(a) privatøkonomisk optimisme

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Std. Error	Beta	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
	B						Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	3,671	,101		36,496	,000	3,474	3,869
	Køn	-,141	,039	-,097	-3,581	,000	-,219	-,064
	Alder	-,010	,001	-,232	-8,571	,000	-,012	-,008
	Ejer/andelsbolig	-,061	,044	-,038	-1,381	,167	-,147	,025
	Personlig indkomst	,027	,011	,066	2,395	,017	,005	,049
	Positive følelser	,401	,070	,152	5,736	,000	,264	,538

a. Dependent Variable: 'Hvordan tror du, din familiesøkonomiske situation vil være om et år sammenlignet med i dag?'

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Std. Error	Beta	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
	B						Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	3,930	,098		39,987	,000	3,737	4,123
	Køn	-,160	,039	-,110	-4,140	,000	-,236	-,084
	Alder	-,010	,001	-,234	-8,797	,000	-,012	-,008
	Ejer/andelsbolig	-,061	,043	-,038	-1,400	,162	-,145	,024
	Personlig indkomst	,013	,011	,032	1,155	,248	-,009	,035
	Negative følelser	-,829	,095	-,227	-8,681	,000	-1,016	-,641

a. Dependent Variable: 'Hvordan tror du, din familiesøkonomiske situation vil være om et år sammenlignet med i dag?'

(b) Forbrugsløyst:

Model	Coefficients ^a							
	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta				Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	2,945	,108		27,214	,000	2,733	3,158
	Køn	-,015	,042	-,010	-,343	,731	-,098	,069
	Alder	-,005	,001	-,117	-4,179	,000	-,008	-,003
	Ejer/andelsbolig	,015	,047	,009	,323	,747	-,077	,108
	Personlig indkomst	,043	,012	,101	3,527	,000	,019	,067
	Positive følelser	,321	,075	,117	4,271	,000	,174	,469

a. Dependent Variable: Hvor meget tror du, at din familie i de kommende 12 måneder vil bruge til større forbrugsgoder sammenlignet med de sidste 12 måneder?

Model	Coefficients ^a							
	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta				Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	3,194	,105		30,406	,000	2,988	3,400
	Køn	-,028	,041	-,019	-,679	,497	-,109	,053
	Alder	-,005	,001	-,120	-4,369	,000	-,008	-,003
	Ejer/andelsbolig	,014	,046	,009	,314	,754	-,076	,105
	Personlig indkomst	,028	,012	,066	2,328	,020	,004	,051
	Negative følelser	-,905	,102	-,239	-8,872	,000	-1,105	-,705

a. Dependent Variable: Hvor meget tror du, at din familie i de kommende 12 måneder vil bruge til større forbrugsgoder sammenlignet med de sidste 12 måneder?

(c) Lånetilbøjelighed

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta				Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	4,170	,116		35,908	,000	3,942	4,398
	Køn	,041	,046	,025	,898	,370	-,048	,130
	Alder	,007	,001	,147	5,227	,000	,004	,010
	Ejer/andelsbolig	-,045	,051	-,025	-,885	,376	-,144	,055
	Personlig indkomst	-,009	,013	-,020	-,680	,497	-,034	,017
	Positive følelser	-,186	,081	-,064	-2,307	,021	-,345	-,028

a. DV: Hvor sandsynligt er det, at din familie i de kommende 12 måneder vil optage lån til større forbrugsgoder?

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta				Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	4,108	,115		35,576	,000	3,882	4,335
	Køn	,052	,045	,032	1,138	,255	-,037	,141
	Alder	,007	,001	,147	5,217	,000	,004	,010
	Ejer/andelsbolig	-,046	,051	-,026	-,909	,364	-,146	,053
	Personlig indkomst	-,008	,013	-,017	-,574	,566	-,033	,018
	Negative følelser	,040	,112	,010	,353	,724	-,180	,260

a. DV: Hvor sandsynligt er det, at din familie i de kommende 12 måneder vil optage lån til større forbrugsgoder?

(d) Investering i fast ejendom

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	3,914	,167		23,451	,000	3,586	4,241
	Negative følelser	,389	,162	,064	2,399	,017	,071	,707
	Køn	-,027	,066	-,011	-,408	,683	-,155	,102
	Alder	,014	,002	,197	7,221	,000	,010	,018
	Ejer/andelsbolig	-,498	,073	-,189	-6,786	,000	-,642	-,354
	Personlig indk.	-,079	,019	-,117	-4,140	,000	-,116	-,041

a. Dependent Variable: Hvor sandsynligt er det, at din familie i de kommende 12 måneder vil investere i fast ejendom, enten i form af køb eller forbedringer/ moderniseringer (hus, lejlighed, sommerhus)?

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	4,001	,169		23,746	,000	3,671	4,332
	Køn	-,029	,066	-,012	-,435	,664	-,158	,101
	Alder	,014	,002	,196	7,180	,000	,010	,018
	Ejer/andelsbolig	-,499	,074	-,190	-6,782	,000	-,643	-,355
	Personlig indk.	-,085	,019	-,126	-4,493	,000	-,122	-,048
	Positive følelser	-,073	,117	-,017	-,625	,532	-,303	,157

a. Dependent Variable: Hvor sandsynligt er det, at din familie i de kommende 12 måneder vil investere i fast ejendom, enten i form af køb eller forbedringer/ moderniseringer (hus, lejlighed, sommerhus)?